

**KTO KARATAY ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

MİMARLIKLARIN KENTİN MEKANSAL KİMLİK OLUŞUMUNA ETKİLERİ

Büşra Nur BOZDAM

Yüksek Lisans Tezi

**KONYA
Temmuz 2022**

MİMARLIKLARIN KENTİN MEKANSAL KİMLİK OLUŞUMUNA ETKİLERİ

Büşra Nur BOZDAM

KTO Karatay Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Programı

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. S. Güven BİLSEL

Konya
Temmuz 2022

BİLDİRİM

Enstitü tarafından onaylanan Yüksek Lisans/Doktora tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını basılı veya dijital biçimde arşivleme ve aşağıda belirtilen koşullar dahilinde erişime açma iznini KTO Karatay Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle, Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak ve gelecekteki çalışmalar (makale, kitap, lisans, patent vb.) için tezimin tamamının veya bir bölümünün kullanım hakları yalnızca bana ait olacaktır.

Tezimin bütünüyle kendi çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izinle kullanılması zorunlu olan kaynakları, yazılı izin alarak kullandığımı ve istenildiğinde izinlerin suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayımlanan “Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge” kapsamında, tezim, aşağıda belirtilen koşullar haricince, YÖK Ulusal Tez Merkezi ve KTO Karatay Üniversitesi Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

Enstitü / Fakülte Yönetim Kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir.¹

Enstitü / Fakülte Yönetim Kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 6 ay ertelenmiştir.²

Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir.³⁴

Temmuz 2022

Büşra Nur BOZDAM

¹ MADDE 6(1) Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

² MADDE 6(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

³ MADDE 7(1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

⁴ MADDE 7(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

ETİK BEYAN

KTO Karatay Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Hazırlama ve Yazım Kurallarına uygun olarak Prof. Dr. S. Güven BİLSEL danışmanlığında tarafımdan üretilen bu tez çalışmasında; sunduğum tüm veri, enformasyon, bilgi ve belgeleri bilimsel etik kuralları çerçevesinde elde ettiğimi, tüm değerlendirme, analiz, bulgu ve sonuçları bilimsel usullere uygun olarak sunduğumu, tez/proje çalışmasında yararlandığım kaynakların tümüne bilimsel normlara uygun biçimde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

TEMMUZ 2022

Büşra Nur BOZDAM

TEŐEKKÖR

Bu çalıőmanın baőından itibaren űstűn bilgileriyle bana yardım eden, çalıőmam için benden desteęini esirgemeyen ve birikimini paylaőan çok deęerli danıőman hocam Prof. Dr. Sami Gűven BİLSEL'e, her zaman destekleriyle yanımda olan ve bana yol gűsteren annem Sűheyla BOZDAM ve babam Ahmet BOZDAM'a teőekkűrlerimi sunuyorum.

TEMMUZ 2022

Bűőra Nur BOZDAM

ÖZET

Büşra Nur BOZDAM

Mimarlıkların Kentin Mekânsal Kimlik Oluşumuna Etkileri

Yüksek Lisans Tezi

Konya, 2022

Kent kimliği o kenti diğerlerinden farklı kılan; kente, tanım, anlam ve değer katan unsurların oluşturduğu bir bütündür. Tüm dünyada 20. Yüzyılda hızlanan sosyal ekonomik ve teknolojik gelişmelerle birlikte, kentlerde önemli değişimler meydana gelmektedir. Toplumsal değişimler kentsel işlevlerde farklılaşmalara ve mekânsal yapıda da değişimlere neden olmaktadır. Ülkemizde 50'li yıllardan günümüze dek süregelen kentleşme sürecinde, kentsel nüfus ve yoğunluk artışları izlenmekte; kentlerin yerleşik alanlarında yaşanan yapısal değişimlerde, kentsel mekânı oluşturan 'Mimarlıklar' önemli bir rol üstlenmektedir. Gelişen teknoloji ile bina üretim metotlarındaki değişimler, yapı yükseklik ve yoğunluklarında yeni olanaklar sağlamakta; bununla birlikte, yerleşik yapıda yaratılan potansiyel değer artışları yanında, güvenilir ortam oluşturmak amacıyla da yapılan yıkım ve kentsel yenilemeler, kentsel mekânın, kentin yapay çevresinin değişimine yol açmaktadır. Kentin alışlagelmiş görünüm ve imgesi ile özgün kimliği bu değişimlerden etkilenerek zamanla başkalaşmaktadır. Son dönemde ülkemizde kentlerin, yerleşik değerleriyle bellek mekanlarını ve özgün kimliklerini yitirmekte olduklarından sıkça söz edilmektedir. Çalışmamızda örnek kent olarak inceleme ve değerlendirme konusu olan Konya da ülke genelinde dile getirilmekte olan bu sorunun yaşanmakta olduğu kentlerimizden biridir. Bu çalışmada kentlerin kimliksizleşmesinin ileride ne gibi sonuçlara yol açabileceği tartışılmakta; yaşanan güncel değişimlerden yola çıkılarak, uzun vadede karşılaşılabilecek olumlu ve olumsuz etkilenmeler irdelenmektedir. Tez çalışması kapsamında, kentlerin özgün karakterleri olan mekânsal kimlik konusu ile kentsel kimlik oluşum ve değişimine etki eden faktörlere ilişkin kuramsal bilgi birikimi oluşturmakta; örnek seçilen mekânda kimlik değişimi sorunsalı, kuramsal tabana dayalı olarak irdeleme konusu yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Kentsel Mekân, Kentsel Kimlik, Kimliksizleşme (Kentin Kimliğini Yitirmesi), Kent Mimarlığı

ABSTRACT

Büşra Nur BOZDAM

The Effects of Architecture on the Spatial Identity Formation of the City

Master Thesis

Konya, 2022

The identity of a city is the sum of all components that distinguish it from other cities and that adds definition, meaning and values. Due to social, economic and technological developments in the 20th century, significant changes took place in cities around the world. Social changes led to differentiations in urban functions and spatial structures. During the urbanization process that has taken place in Turkey since the 1950s, urban populations and densities have increased, and space-defining “urban architectures” have played an important role in the structural changes of the built environment. Changes in building technology and in construction methods have presented new possibilities in increasing building heights and densities. The potential increase in urban land values led to urban demolitions and renewals with expressed purpose of creating safer environments. The traditional townscape and image of the city, as well as the city’s identity have been impacted by these changes. All these have led recently to the loss of spaces of memory, traditional values and original identities of cities in our country. The case study selected for this thesis, Konya, exemplifies many of the changes described above. This study assesses some of the consequences that the loss of urban identity may cause in the future. Based on current developments the study offers a long-term projection of potential—both positive and negative consequences of these urban developments. The aim of this study is to develop a theoretical framework about the factors that affect the original identities and spatial characters of cities, as well assessing the question of identity change in the selected urban case study.

Keywords

Urban Space, Urban Identity, The Loss of City Identities, Urban Architecture.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
ETİK BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	vi
KISALTMALAR DİZİNİ.....	viii
1. GİRİŞ	1
1.1.Çalışmanın Amacı- Önemi.....	1
1.2.Çalışmanın Kapsamı.....	2
1.3. Çalışmanın Yöntemi.....	3
2. KENTSEL MEKAN – KENTSEL KİMLİK	4
2.1. Kimlikli-Kişilikli Kentsel Mekân.....	15
2.2. Kültür-Mekân Etkileşimi-Mekansal Kimlik	19
2.3. Kentsel Kimlik, Oluşumu- Değişimi.....	22
2.4. Kent Kimliği Oluşumunda Kent İmgesi, Kentgörünüm ve Kentsel Peyzaj.....	31
2.5. Kentte Kimlik Yitimi-Kimiksizleşme Olgusu.....	38
3. KAMUSAL MEKAN- MEKANSAL KİMLİK	40
3.1. Kentsel Kimlik Oluşumunda Kamusal Mekânın Yeri ve Önemi.....	42
3.2. Kamusal Alan-Kamusal Mekân İlişkisi ve Farklılığı.....	43
3.3. Kamusal Mekânın Temel Nitelikleri.....	45
3.4. Kamusal Mekânda Mekansal Kimlik Oluşumu ve Değişimi.....	50
4. KENTSEL KİMLİK OLUŞUMUNU BELİRLEYEN ETKENLER.....	53
4.1. Kentsel Kimlik Bileşenleri Doğal ve Yapay Ögeler	53
4.2. Kentsel Kimliği Belirleyen Temel Etkenler: ‘Mimarlıklar’ ve Kamusal Yeşil Alanlar	59
4.3. Tarihsel Kentsel Mekanlar- Geleneksel Kentsel Doku Özellikleri- Kültürel Değerler-Bellek Mekanları.....	61
4.4. Kentin İşlevsel Özellikleri-Baskın Karakteri: Kıyı Kenti, Liman Kenti, Üniversite Kenti, Turizm Kenti	64
4.4.1. Kıyı Kenti	65

4.4.2. Liman Kenti	69
4.4.3. Üniversite Kenti	70
4.4.4. Turizm Kenti:	71
5. KENTSEL KİMLİĞİN DEĞİŞMESİNE NEDEN OLAN ETKENLER	72
5.1. Kentleşme Sürecinde Kentin Demografik ve Yapısal Değişimi	76
5.2. Yerleşik Kentsel Mekânda Potansiyel Değer Artışı, Yıkılıp Yenilenme-Yükselip Yoğunlaşmalar	78
5.3. Yapı Teknolojisindeki Gelişmeler	80
5.4. Kentli İnsanın Değer Yargıları, Talepleri ve Mekân Kullanma Alışkanlıklarında Değişimler	81
6. KONYA ÖRNEĞİ	83
6.1. Konya Kent Bütünü Tarihsel Kentsel Gelişme Süreci-Aşamalar	83
6.2. Yerleşik Kentsel Doku Özellikleri, Geleneksel Değerler, Anıtsal Yapılar, Görsel ve Çevresel Değerler- Bellek Mekanları	89
6.3. Konya Kenti için Özgün Bir Kentsel Kimlik Tanımlanabilir mi?	103
6.4. Yerleşik Kentsel Dokuda ve Kamusal Mekanlarda Yapısal, İmgesel Değişim ve Kentsel Kimlik Değişimi	105
7. Değerlendirme ve Sonuç	107
KAYNAKLAR	110
ÖZGEÇMİŞ	122

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2. Kentsel Kimliği Oluşturan Bileşenler (Topçu, 2011).....	26
Şekil 3. İmgeyi Oluşturan Elemanlar (Ulağlı, 2018)	32
Şekil 4. Kentsel mekânı meydana getiren beş imge (Architecture of The City).....	35
Şekil 5. Kentsel peyzaj tasarımına farklı yaklaşımlar (Onur, 2012)	36
Şekil 6. Kentsel peyzaj tasarımına farklı yaklaşımlar (devamı) (Onur, 2012).....	37
Şekil 7. Başarılı Kamusal Alanlar (Akpınar, 2013)	46
Şekil 8. Kamusal mekanlarda bulunması gereken temel nitelikler (pps.org, 2018)	47
Şekil 9. Farklı uzmanlara göre kamusal mekânda nitelikler (Metin, 2020).....	48
Şekil 10. Kentsel mekânda olması gereken kaliteler (Gehl, 2004) (İnceoğlu & Aytuğ, 2009)	49
Şekil 11. Kentsel mekânda kamusal alanın yeri (Gökgür, 2008).....	52
Şekil 12. Leonardo Da Vinci ideal kent tasarımı (Sprierigen, 1965).....	66
Şekil 13. Kıyıların oluşumu ve değişimi (Karabey, 1978).....	67
Şekil 14. Kıyı- Kent İlişkisi (Kılıç, 1999).....	68
Şekil 15. Kentleşme Sürecinde Değişim-Dönüşüm (Polat, 2003)	77
Şekil 16. Konya kentinin mekânsal gelişimi (Ter & Özbek, 2005).....	85
Şekil 17. 14.yy sonunda Konya'nın mekânsal dağılımı (Önge, 2018)	86
Şekil 18. 16.yy-18.yy arasında Konya'nın mekânsal dağılımı (Önge, 2018)	87
Şekil 19. 19yy.-20.yy arasında Konya'nın mekânsal dağılımı (Önge, 2011)	88
Şekil 20. Mevlâna Türbesi (Kaynak. Büşra Nur Bozdam Arşivi, 2019)	90
Şekil 21. Mevlâna Türbesi Kent İçinde Uzaktan Görünüm (Kaynak: Büşra Nur Bozdam Arşivi, 2019)	91
Şekil 22. Semahane Kubbe (Bakırcı, 2007)	92
Şekil 23. Semahane İç Kısım (Bakırcı, 2007).....	92
Şekil 24. Dervişan Kapısı (Bakırcı, 2007)	93
Şekil 25. Şadırvan (Medeniyetler Şehri Konya, 2015)	94
Şekil 26. Şeb-i Arus Havuzu (Medeniyetler Şehri Konya, 2015).....	95
Şekil 27. Aziziye Cami (Konya valiliği).....	96
Şekil 28. Konya Aziziye Cami planı (Çetinaslan, 2012)	97
Şekil 29. Sille (Sille , 2022)	99
Şekil 30. Aya-Elena Kilisesi (Kaynak: Büşra Nur Bozdam Arşivi, 2019)	100
Şekil 31. Aya-Elena Kilisesi Uzaktan Görünümü (Kaynak: Büşra Nur Bozdam Arşivi,2019)	100

Şekil 32. 1960 yılında Alaeddin Tepesi ve Yakın çevresi	101
Şekil 33. Alaeddin Tepesinden bir görünüm (Kültür Park Alaeddin Tepesi).....	102

KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltma	Açıklama
KTO	Konya Ticaret Odası
TDK	Türk Dil Kurumu

1. GİRİŞ

1.1.Çalışmanın Amacı- Önemi

Kentsel mekanlar var olduğu zamanlardaki değerlerin birleşiminden meydana gelmektedir. Mekanı oluşturan, ona tanım ve anlam katan kültürel değerler arasında, kent görünümüne özgün katkılar sunan anıtsal yapıları ile tarihsel kentsel dokular ve bunun yanı sıra, kente yeşil karakterini veren yoğun ağaç ve bitki varlığı öne çıkar. Mekana kenar oluşturarak onu tanımlayan ‘Mimarlıklar’, ölçüleri ve yapısal özellikleri yanı sıra, gerçekleştikleri dönemin üslub özellikleri ile de kentlerin özgün kimlik özellikleri kazanmalarına olduğu kadar kentsel kimlik değişiminin de önemli belirleyicisi olurlar.

Günümüzde kentlerin, büyük nüfus artışlarına uğrayarak hızla kalabalıklaşmasına neden olan kentleşme sürecinde, her yönde aşırı yaygınlaşmalar yanında, kentin yerleşik kentsel dokuları üzerinde yoğunlaşan değişim–dönüşüm baskıları sonucunda oluşan yapısal yenilenmeler nedeniyle, kentlerin alışlagelmiş görünümleri ve özgün kentsel kimlik özelliklerinde önemli değişimler izlenmektedir.

Kentte yaşayanların değer yargılarında ve mekan kullanma alışkanlıklarında da değişimlere yol açan sürecin ileri aşamalarında, kentlerin yerleşik kültür değerleri ile bellek mekanlarının da yitilmesi de olağan karşılanmaktadır. Kentlerin zamanla özgün kimliklerini yitirmesi ya da kısaca ‘Kimliksizleşme’ diye adlandırılan bu oluşum günümüz kentlerinin önemli sorunlarından biri olarak kabul edilir.

Bu tez çalışmamız, kentsel gelişme sürecinde, kentlerin özgün mekansal kimlik değerlerinin oluşum ve değişim süreçlerinde, kentin yapıları çevrelerini oluşturan ‘Mimarlıklar’ın etkilerini, genelde ‘Kentsel Mekan’ ve özelde ‘Kentin Kamusal Mekanları’ üzerinde tartışarak değerlendiren kuramsal yaklaşımlardan yola çıkılarak, değerlendirmede örnek seçilen Konya kenti üzerinde yapılan irdelemelerle geliştirilecektir.

1.2.Çalışmanın Kapsamı

Kentler toplumsal belleğin meydana geldiği fiziksel mekanlardır. Kentsel mekanlar geçmiş zamandaki olayların ve deneyimlerin değişkenlik gösterdiği yerdir. Mekâna ilişkin soyut ve somut kültürel değerlerle, kentte yaşayan insanların belleğinde yer alan anılar kentlerin kimliğini oluştururlar. Bu nedenle mekâna ilişkin ifadelerle açıklanan kentsel bellek ve kentsel kimlik birbiriyle ilişkili kavramlardır. Bu ilişkinin, izlenebilen en önemli göstergelerinden biri modern yaşamın, kentsel kimliğe ve bu yolla kentin bellek oluşumuna müdahale etmesidir.

Yaşanan kültürel, ekonomik ve sosyal gelişmelerle, “Kentın mekânsal kimliği” kavramının araştırma konusu olması giderek önem kazanmıştır. İzlenen bu gelişmelerle, kentlerin özgün kimliklerinde farklılık meydana gelmektedir. Zamanla değişime uğramış da olsa, “Her kentın kendine ait bir kimliği olmalıdır” teorisi ile yola çıkılarak yapılan literatür araştırması sonucunda bazı bulgular ortaya çıkmaktadır. Buna göre, tarih boyunca kentın mekânsal yapısında, doğal ve yapay çevresindeki değişimler incelenip kimlik oluşumunu belirlemek ve buna göre öneriler geliştirmek söz konusu olmaktadır.

Çalışmanın amacına bağlı olarak araştırma kapsamında önce literatür araştırması yapılmış; kuramsal bilgiler derlenmiş ve bu bilgiler ışığında araştırmaya kapsam belirlenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada sorunlar ortaya konularak çalışmanın amaçları doğrultusunda yönlendirici bilgiler özetlenmiştir. Kentsel kimlik kavramına bağlı olarak diğer kavramlardan söz edilmiştir. Bu kapsamda, kültür- mekân etkileşimi ve kamusal mekân kavramı öne çıkmaktadır. Kentsel kimlikle ilgili bileşenler, doğal ve yapay öğeler, bu kapsamda “Mimarlıklar” incelenmiş; kentsel kimlik değişimi nedenleri açıklanmıştır. Buna bağlı olarak kentte kimlik yitimi ve kimliksizleşme olgusu ele alınmıştır.

1.3. Çalışmanın Yöntemi

Çalışmanın konusu ve amacı belirlenip literatür taraması yapılmaya başlanmıştır. Tezin bölümleri hazırlanırken kent ile ilgili olarak çeşitli tanımlar ele alınıp tek tek değerlendirilmiş, yerli ve yabancı kitaplar, makaleler ve internet kaynakları araştırılmıştır. Konuyla ilişkin kavramlar başlıklar halinde araştırılıp değerlendirilmiştir. Mekanların kimlikleriyle ilişkileri ele alınıp kimliğin oluşumundan, değişimine ve gelişimine kadar oluşan süreci aktarılmıştır.

Kentsel mekanlarda kimlik oluşumu ve değişimi çeşitli kaynakların yardımı ile açıklanmış, ‘Konya kenti için özgün kimlik tanımlanabilir mi?’ sorusuna cevap aranmıştır.

2. KENTSEL MEKAN – KENTSEL KİMLİK

Kent, sürekli toplumsal gelişme içinde bulunan ve toplumun, yerleşme, barınma, ulaşım, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinmelerinin karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşılarda bulunduğu, köylere bakarak nüfus yönünden daha yoğun ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşme birimidir. (Keleş R. , 1998)

Kentler, oluşumları başlangıçtan itibaren içinde bulunduğu dönemin siyasi, kültürel ve sosyal özelliklerinden dolayı birtakım değişimler meydana gelir. Her kentin birbirinden farklı olmasına ve farklı kimliklere sahip olmasına rağmen genel bir tanım ile kent; içinde yaşayan toplulukların birbirleri ve çevresi ile ortak noktada buluşan, toplulukların insan-mekân-davranış biçimini şekillendiren ve topluluk içinde bulunan her bireyin kendi çevresinde yaşama özgürlüklerine imkân sunan alanlardır. (Güler, Şahnagil, & Güler, 2016)

Kaypak, kent hakkındaki görüşlerini, “Kent, hareketli ve hareketsiz doğal ve yapısal çevresiyle bize kendini anlatır, bir toplumsal kimlik sunar. Kentin ilk sunduğu görüntü, hem doğal, hem yapısal olanın ilk çarpışısıdır bize, aklımızdan hiç silinmez; bu kentin, bizim üzerimizdeki izdüşümü, çağrışımlarıdır.” şeklinde tanımlamıştır. (Kaypak, 2010),

Kentler içinde bulunduğu durumlara göre farklı kimlikleriyle birbirlerinden ayrılmaktadır. Bu farklılıklar bazen medeniyet ya da ulusa göre, bazen de kentin bulunduğu coğrafi konuma göre isimlendirilmektedir. Kısaca bir kenti diğer bir kentten ayıran ve kendine özgü özelliği ile tanımlamasını sağlayan birçok değişken vardır.

Cansever ise, kenti, “İnsanın, hayatını düzenlemek üzere meydana getirdiği en önemli, en büyük fiziki ürün ve insan hayatını çevreleyen yapı” olarak tanımlamıştır. (Cansever, 2010)

Kent ile ilgili olarak Keleş, “Kent, kendi çekirdeğinin çevresinde büyür ve genişleyen halkalar, birbirlerinin içine girmeye başlar” şeklinde sade bir açıklama yapmaktadır.

Ruşen Keleş’e göre, kentlerin büyüüp gelişmesiyle ilgili kuramlar vardır. İlk kurama göre, kentler iç içe birkaç sınırların belirlediği bölgelerden meydana gelir. İkinci kurama göre kent kendi çekirdeğinin çevresinde büyür ve genişleyen halkalar, birbirlerinin içine girmeye başlarlar. Üçüncü kurama göre kentlerin, ana ulaşım damarları boyunca

büyüdüğünü, yıldız biçiminde bir gelişme gösterdiğini ve kentin işlevlerinden her birinin ulaşım damarları boyunca dilimler biçiminde uzandığını varsayar. Dördüncü kuram da ise kentlerin, tek bir özeğin değil, fakat birkaç ayrı çekirdeğin çevresinde geliştiklerini ileri sürer. Ekonomik üretim etkinliklerinin kentlerde daha kolay ve ucuz bulunma olasılığıdır. (Keleş R. , 1983)

Kevin Lynch, kent için, “Görünüşü ne kadar sıradan olursa olsun, bir kente bakmak kişiye özel bir zevk verebilir. Tıpkı bir bina gibi, bir kent de boşlukta yer tutan bir yapıdır, tek farkı ölçülerinin çok daha büyük olması ve yalnızca uzun zaman içinde tam olarak algılanabilmesidir. Bu nedenle kent tasarımı, zamana bağlı bir sanattır, ama müzik gibi öteki zamansal sanatların başvurduğu denetimli ve ölçülü ardılıktan pek az yararlanabilir. Değişik durumlarda ve değişik insanlar için bu ardılık tersine döndürülür, bölünür, vazgeçilir, kesilir. Kent, her ışık altında ve her havada görünür. Her an gözün görebileceğinden, kulağın duyabileceğinden fazlası vardır kentte, keşfedilmeyi bekleyen bir dekor, bir manzara vardır. Hiçbir şey kendi başına algılanmaz, çevresiyle, kendisini doğuran olaylar zinciriyle, geçmiş yaşantıların anısıyla ilintili olarak algılanır.” İfadesini kullanmıştır. (Lynch K. , 1996)

Kimlik ise toplumda bulunan her bir bireye özgü özellikler, belirtiler ve nitelikler ile bireyin kişiliğine özgü özelliklerin bütünüdür. Kısaca bir insanın kim olduğu nereye ait olduğu gibi soruları cevaplar.

Peter Burke’e göre kimlik, “Kimlikler bize kim olduğumuzu söyler ve kim olduğumuzu başkalarına duyurur.” Şeklinde tanımlanabilir. (Burke, 2020)

Kimlik, toplulukları ve topluluklarda bulunan bireyleri sosyal ilişkiler bakımından birbirinden ayırt edilme biçimlerini ifade eder. (Jenkins, 1996)

Türkçe’de kimlik, ‘kim’ sözcüğünden türeyerek ‘aidiyetlik’ manasına gelen aynı ve tek olmayı ifade eder. (Dalbay, 2018/2)

Kaypak, kimlik için, “Bir kenti, farklılaştıran, ayırıcı özelliklerini oluşturan her şey onun kimliğidir. Doğası, yapıları ve insanlarıyla birlikte kentler de farklıdır. Kıyı kentleri farklıdır, dağ, orman veya ova kentleri farklıdır. Önemli dünya kentlerini izlediğimizde, her birinin belli bir kimliğinin olduğunu görürüz; bilim, sanat, din, doğa varlıklı kentler, tarih ve kültür kentleri gibi. Yani kimlik bir tanıtım kartı olmaktadır. Örneğin, Kaş ve

Kuşadası doğal güzellikleriyle tanınır, Bodrum eğlence mekânı olarak bilinir.” İfadesini kullanmıştır. (Kaypak, 2010)

Kimlik, dünyada yaşayan canlı veya cansız bütün varlıkların tanımı ile toplum içinde bir arada yaşayan, temel çıkarlarını sağlamak için iş birliği içinde olan ve aynı zamanda bir amaç için toplanıp ortak şeyleri paylaşan bireyleri içine alır. (Birlik, 2006)

Kimlik, bireylerin özelliklerini ve niteliklerini belirleyen aynı zamanda farklılıklarını ortaya koyan bir tanımdır. Kimlikte, bireylerin kendini nasıl gördüğü ve toplulukta nasıl görüldüğü oldukça önemlidir. Çünkü toplumda yaşayan bireyler sahip oldukları kimliklerle topluma uyum sağlarlar. Bu yüzden kimlik, toplum içinde bireyleri diğer bireylerden ayırır, sosyal durumunu ifade eder ve her bireyde birden fazla kimlik olabilir. (Aşkın, 2007)

Kimlik, canlıların veya nesnelere soyut ve somut özelliklerinin bütünüdür. Bu özellikler kimliğin kendine özgü olmasını sağlar. Kimlik sayesinde mekânda meydana gelen iletişim ve anlaşma farklı kimliklerin anlaşmasında ve birbirleriyle uyum içinde yaşamasına ortam sunar. (Mesutoğlu, 2001)

Dünya kentlerine birtakım örnekler verip kimliğin önemli olduğunu anlamak mümkündür. Örneğin, Fransa'nın toplam nüfusundan daha fazla insan Fransa'yı ziyaret etmeye gelmektedir. Bu ziyaretler Fransa'nın sanat ve kültüre dayalı dokusunun özenle korunmasından kaynaklanır. Aynı zamanda Roma, Prag ve Viyana sahip oldukları tarihsel çevre kimliklerine paralel gelişen kentler olarak açıklanmaktadır. Eğlence merkezi deyince akla Las Vegas veya Monte Carlo gelmektedir. Bunun dışında sinema denilince Cannes ve Hollywood akla gelmektedir. Bu da kimlik sahibi olan kentler açısından olumlu sonuçlardır.

Kimlik kavramına 3 başlıkta değinmek mümkündür. Bunlar bireysel kimlik, kolektif kimlik ve kurumsal kimliktir.

Bireysel kimlik, genel anlamda bireyin geçmişiyle ilgili bütün bilgi ve birikimleri, deneyim ve davranışlarıdır. Bireysel kimlik o insanın kim olduğu ile nasıl niteliklere sahip olduğuna ve bulunduğu konumla ilişkilidir.

Charles Cooley bireysel kimlik için, “kendisine tekabül eden ‘sen’, ‘o’ ya da ‘onlar’ duygusu olmaksızın, gururda veya utançta (yaşandığı gibi) ‘ben’ duygusu diye bir şey olamaz” açıklamasını yapmıştır. (Cooley, 1968). Bu söz ile aslında anlatılmak istenen, birey bir ortamda tek başına bulunsa dahi sanki başkalarıyla birlikteymiş gibi insanların ne düşündüklerine ve ne hissettiklerine değer vermektedir. Öfkeli birinin yanında sakin, centilmen birinin yanında kaba hissetmekten utanılmasının en büyük nedeni zihinde başkalarının bulunmasıdır.

Modern yaşamda var olan geleneksel düzen ve ilişkiler değişmiş ve hala değişmektedir. Bu değişimden dolayı modern topluluklarda bireysel kimliği değiştirmemek adına sürekli çaba sarf etmek gerekmektedir. Özellikle ‘hayat tarzı’ denilen bir kavram ortaya çıkmaktadır. Gelenek ve görenek gücünü kaybetmesiyle, gündelik hayat yeniden inşa edildikçe, fazla seçenek çeşitliliği meydana gelmekte ve modern toplumda yaşayan insanlar ‘hayat tarzı’ denilen yaşamlarını tekrar gözden geçirmekte ve hatta birini seçmeye zorlanmaktadır. Hayat tarzı seçimi, bireysel kimliğin ve gündelik yaşamın inşasında önemli rol oynamaktadır. (Giddens, 2010)

Kimlik, toplumda yaşayan bireylerin kendisini ve başkalarını tanımlama konusunda değerlendirme ve karar verme seçenekleri sunmaktadır. Bireyler, kimlik aracılığıyla kendilerinin nasıl olduğunu anlamaktadır. Bireysel kimliğin topluluklarda, bireyin tercih ve eylemlerini yönlendirip süreklilik kazandırması önemlidir. Bireysel kimlik, bireyin davranış ve eylemlerini yapılandırmaya ve hatta başkalarının gözünden kendini görmeyi sağlar. Bireyin kendine neyin iyi geldiğini ya da nelere değer verip nelerden nefret ettiğini belirlemeye destek olmasıyla birlikte bireysel yaşama yön verir. (Vatandaş, 2020)

Bireysel kimliklerin meydana gelmesi, sadece kişiler arasındaki ilişkiler bağlamında söz konusu olmaktadır; kolektif kimliklerin meydana gelmesi ise kişilerin bir araya gelerek oluşturduğu gruplar arası ilişkiler bağlamında oluşması mümkündür. Bireysel veya kolektif kimlik ihtiyacı, bir kişi ya da grubun kendisinde duymaya çalıştığı bir ihtiyaç olmaktan daha farklı olarak toplumsal yapı, norm ve değerlerle ilişkili gelişen bir ihtiyaçtır. Kimliklerin bu özellikleri birey ve bireylerin oluşturdukları grupların kimliklerinde bir farklılık olarak etkilerken, diğer yandan kimliklerde bir çeşitlenmeye neden olmaktadır. Modern topluluklar bu çeşitli kimlik tanımlamaları bulunmakta ve bireyin bireysel kimlik duygusu, kolektif kimliğinden etkilenmekle birlikte çoğu zaman

ikisi arasında bir ilişki bulundurmaktadır. Bunlardan biri öne çıktığında diğeri gerilemektedir. (Bilgin, 2007, s. 14)

Kolektif kimlik, toplumda yaşayan bireylerin kendini toplulukta konumlandırması, tanımlayıp anlaması ve toplum içindeki ilişkilerini anlamasıdır. Topluluk içinde bulunan her birey toplumsal ilişkiler içinde yer alır. Bireylerin doğal olarak kendilerini ait hissettiği topluluklar, kolektif kimliğin nedeni ve gereğidir. Yani kolektif kimlik çoğuldur. Bu yüzden bireyin birden fazla kimliğe sahip olması, kendi bireysel kimliği ile kolektif kimliğinin iç içe etkileşimiyle gerçekleşmektedir. Bireyler topluluklardan aykırı olmadığı gibi topluluklarında bütün özelliklerini yansıtmamaktadırlar. Kısaca toplulukta bulunan her birey çeşitli ilişkiler içerisinde bulunabilir. Sonuç olarak nerede nasıl davranması gerektiğini bildiğinde kolektif kimliğide inşa eder. (Vatandaş, 2020)

Kolektif kimlik, modern zamanda yaşayan bireylerin içinde yaşadıkları ortamın durumunu kendisine tanımlamasıdır. Kolektif kimlikler yoluyla topluluklar ve toplumlar, bireysel kimlik aracılığıyla da bireyler kendilerini ilişkilerde konumlandırmaktadır. Her bireyin bireysel kimliği iki farklı durumda açıklanabilir. Bunlardan biri kolektif kimliklerin ortak noktası olan durum ve temel oluşturmadan kişisel durumlara bakmak, bir diğeri ise toplulukta bulunan bireylerin kolektif kimlik aracılığıyla toplumdaki ilişkilere bakarak kendi içindeki ve dışındaki yansımasıdır. (Soncu, 2012)

Bauman ise kolektif kimliği çok detaylı tanımlamaktadır. O'na göre kolektif kimlik; ""Biz" ve "onlar" yalnızca iki ayrı insan grubunu değil, tümüyle farklı iki tutum arasındaki, duygusal bağlanma ve antipati, güven ve kuşku, güvenlik ve korku, işbirliği ve çekişme arasındaki aynayı temsil eder. "Biz" ait olduğumuz grup anlamına gelir. Bu grup için de olanları gayet iyi anlarım ve anladığım için nasıl sürdüreceğimi bilirim, kendimi güvenli ve evimde hissederim. Bu grup âdeta benim doğal ortamım, içinde olmaktan hoşlandığım ve huzur için döndüğüm yerdir. "Onlar" ise tersine ne ait olmayı isteyebileceğin ne de istediğim bir grubu anlatır. Dolayısıyla o grupta neler olup bittiğine ilişkin gözümde canlanan şeyler, belli belirsiz ve kopuktur; o grubun işleyişine ilişkin pek bilgim yoktur ve bu yüzden o grubun yaptığı her ne ise benim için genelde kestirilemez ve aynı şekilde korkutucu şeylerdir. Ben "Onlar"ın temkinli tutumunu ve endişelerimi aynı geçer akçeyle geri ödediklerinden, kuşkulandırmaya karşılık kuşku duyduklarından ve benim onları onaylamadığım gibi onların da bana hınç beslediklerinden

kuşkulanırim. Bundan dolayı, onlardan beklediğim çıkarlarıma karşı hareket etmeleri, bana zarar vermeyi ve başıma bir çorap örmeyi istemeleri ve felaketimden mutluluk duymalarıdır. "Biz" ve "onlar" ayrımı bazen sosyolojide iç grup ve dış grup ayrımı olarak verilir. Bu zıt tutumlar çifti birbirlerinden ayrılma "dış grup" duygusu olmaksızın "iç grup" duygusu olamaz, ve tabi tersi de geçerlidir. Bu kavramsal-davranışsal zıtlığın iki üyesi birbirini tamamlar ve koşullandırır; onlar bütün anlamlarını zıtlardan alırlar. "Onların" olan "bizim" olmaz ve "onlar" "biz" değil "biz" ve "onlar" ancak birlikte, karşılıklı çatışma içinde anlaşılabilir” şeklinde tanımlar. (Bauman, 2012, s. 51)

Kolektif kimlik, sosyal kimliğin toplum düzeyindeki ifadesidir. Bu kimlik ifadesi sınırları belli bir alanda ve kültürel topluluklar tarafından yaşanan kimlik olarak sınırlandırılabilir veya genişletilebilir. Bu anlamda kolektif kimliklerin; etnik,dinsel ve ulusal kimlikler versiyonları bulunur. Bu kimliklerin genellikle bir farklılaşma ve eğilimi bulunur, çünkü diğer kimliklere karşıtlık içinde, farklı olarak kendini tanımlar. (Bilgin, 2007, s. 13)

Kimlik bireylerde bulunduğu gibi, kolektif kimliği oluşturan gruplarda ve kurumlarda da bulunmaktadır. Kurum kimliği, bireysel ve kolektif kimliğe yakınlığı ile kurumların temel özelliklerini ifade etmekte ve kurumun çevresiyle iletişimini gerçekleştiren en önemli araç haline gelmektedir. Kısaca kurum kimliği, bir kurumun kimliğini ifade etmektedir. Her kurum kendisi için kolektif kimlik geliştirip ortak norm ve değerleriyle diğer kurumlardan ayıran özelliklerini ortaya çıkarmaktadır.

Kurum Kimliği, bireysel kimlikten farklı fakat kolektif kimliğe benzer özellikleri vardır. Her kurumda kolektif kimlik gelişmekte ve kendine ait değerler meydana getirmektedir. Aslında her kurum kendini diğer kurumlardan ayıran farklı özellikler bulundurmakta ve aynı zamanda bütünleşme duygusunu ortaya çıkartmaktadır. Ortak bir amaç içinde biraraya gelen bireylerin meydana getirdiği kurumlar, bireysellik dışında kurumu sürdürmek, büyütmek ve kimliğini korumak amacındadır. Kurumsal kimliğin, kurumun çevresi ve hedef kitlesi için olumlu veya olumsuz etkileme gücü vardır. Kurumsal kimlikte; hatırlanabilir, kişisel, karakteristik özelliklerinin yanında kurumları diğer kurumlardan ayıran yeteneklerinin yansıtılması gereklidir. (Kaya, 2006)

Kent ve kimlik tanımından sonra kentin kimliğini tanımlarken sadece kentteki yapılara, mimari tasarımlara ve doğal çevreye değinmek doğru olmaz. Bu özellikler kente sadece olumlu özellikler katmaktadır. Bireyler, yaşadıkları kent içerisinde kente değerler yüklemeli, topluluk içinde farklı kültürlerle biraraya gelmeli ve kenti benimsemeleri gerekmektedir. Bu bağluluklarla birlikte mimari tasarımlara, doğayla iç içe bütünlüğe ve kentte yaşayan insanların birbirleriyle olan ilişkileriyle tanımlamak mümkündür. (Tekeli, Bir Kentin Kimliği Üzerine Düşünceler, 1991)

Kimlik kavramının çok sayıda tanımı yapılmakta fakat tek bir anlam üzerine yoğunlaşmak mümkün değildir. Bütün bu tanımlara bakıldığında farklılıkların bir araya gelmesi ve her kentin ayrı bir kimliği bulunması söz konusudur. Kimlik, kentte yaşayan bireylerin nasıl birisi olduğunu cevaplar. Kent kimliğinde ise, kentin nasıl bir yer olduğunu, insanlara neler kattığını ve çevresel faktörleri cevaplar.

Kaypak, kent kimliğini açıklarken ilk olarak kent kimliğinin değişmez ve öz olduğunu vurgulamaktadır. Kent kimliği, kentin duruşunu etkileyen; kendine özgü nitelikler taşıyan, fiziksel, kültürel özelliklerle oluşan; kentte yaşayan bireylerin yaşayışları ile şekillenen, devamlı gelişen ve değişen anlamlı bir bütündür. Kentleri birbirinden ayıran her özellik kentin kimliğini oluşturur. Doğası, iklim koşulları, mimarisi, kültürel değerleri ve kentin içinde yaşayan toplulukları ile kimlik oluşumuna önemli katkı sağlamaktadır. Kentler; kıyı, dağ, orman ve ova kenti gibi birbirlerinden ayrılırlar. Dünya genelinde ise tarih, kültür, din, doğa, bilim, sanat ve kentin sembolü olan anıtlar ve kuleler kent kimliğini oluşturmaktadır. Örneğin, İtalya’da bulunan Pisa kulesi İtalya’nın sembolü haline gelmiştir. (Kaypak, 2010)

Kent içinde bulunan yapıları yalnızca kentin kimliğine katkı sağlayan yapılar olarak değerlendirmek doğru değildir. İşlevi, duygusu ve kentte kattığı değeriyle kentten izler ve ipucular bırakmaktadır.

Çöl, kentin kimliğini tanımlarken şu cümleleri kullanmıştır : “Kent imajını etkileyen; her kentte farklı ölçek ve yorumlarla kendine özgü nitelikler taşıyan; fiziksel, kültürel, sosyo-ekonomik, tarihsel ve biçimsel faktörlerle şekillenen; kentliler ve onların yaşam biçiminin oluşturduğu; sürekli gelişen ve sürdürülebilir kent kavramını yaşatan, geçmişten geleceğe uzanan büyük bir sürecin ortaya çıkarttığı anlam yüklü bütünlüktür.” (Çöl, 1998)

Oğurlu, kent kimliğini açıklarken şu örneği vermektedir: “Sizi, gözünüzü yummanızı isteyip bir şehre götürecek olsalardı; orada yeniden gözünüzü açtığınızda nerede olduğunuzu söyleyebiliyorsanız, o şehrin bir kimliği var demektir. Mesela “gözünüzü açtığınızda Ayasofya’yı görüyorsanız İstanbul’da olduğunuzu anlarsınız” şeklinde bir örnek bu olguyu açıklayabilir. Buna karşılık gözünüz açtığınızda karşınızda mesela bir AVM görmekteyseniz, benzerlerini birçok ilde ve pek çok yerde gördüğünüz için, bu, size nerede olduğunuzu anlatmaya yetmeyecektir. Çünkü gördüğünüz o AVM toplumun veya kentin hafızasında sözgelimi bir Kız Kulesi gibi yer etmemiştir. Bu sebeple de size, bulunduğu kentin kimliğinden haber verememektedir.” (Oğurlu, 2014)

Kent kimliğini biraz daha açıklamak gerekirse; kentin kimliğini anlamakta büyük katkı sağlayan unsurlar; kentin kendine özgü tarihi yapıları, açık mekanları, parkları ,tasarım binaları ve bahçeleridir. Bu unsurlar kentleri ve kentlerin kimliklerini birbirinden ayırmaktadır.

Kevin Lynch’e göre kentin oluşması için, kentte yaşayan bireylerin kenti anlaması, kabullenmesi ve kimlik atfetmesi gereklidir. Bu yüzden kentte varolması gereken bir takım unsurlar bulunmaktadır. Bunlar ;

-İyi tasarlanmış bir mekan,

-Doğayla bütünleşik çevre,

-Korunmuş kültürel ve tarihi mirastır. (Lynch K. , 1960)

Kısaca kent kimliği, her kenti etkileyen ve farklı yorum katan, her kentte kendine özgü özellikleri içinde barındıran, fiziksel, kültürel ve tarihsel özelliklerle değişen ve sürekli gelişen bir tanımdır. İnsanlar kentlere anlam yüklediklerinde ve kenti benimsediklerinde kentin kimliği daha anlamlı hale gelir. Bu benimsemenin arkasında mimari yapılar ve doğayla bütünlük vardır. Fakat bu nitelikler olmasa bile kent içinde yer alan sosyallikler ve insanların birbiri ile olan ilişkileri, kente kimlik konusunda anlam kazandırmaya yetebilir. (Tekeli, 1991)

Kentsel kimlik, gelişen ve gelişmekte olan kentlerin tekrardan ele alınmasına olanak sağlamakta ve her kent için belirli farklılıklar bulma zorunluluğu oluşmaktadır. Bu farklılıklar, kent kimliği oluşumuna ve kimlik özelliklerine göre yeniden düzenlemesine neden olmaktadır. Her kentin kendine ait tanımlamaları, tarzı, dokusu, fiziksel ve sosyal yapısı bulunmaktadır. Kent kimliğinin tanımıyla birlikte yeni kimlik tiplerine meydana gelmektedir. Bunlar; fiziksel, sosyal, kültürel, tarihsel, biçimsel ve işlevsel kimliklerdir. Bu kimlikler, kentin farklı kimlik kazanmasında büyük rol oynar. (Çöl, 1998)

Kent kimliği türleri ise kente anlam veren ve kentin tanınmasını sağlayan doğal yapılar, tarihi yapılar ve somut ve soyut kültürel yapılardır. Kentsel kimliği oluşturan türlere, çevresel kimlik ve toplumsal kimlik olarak iki ana başlık altında değinmek mümkündür. Çevresel kimlik kendi içinde doğal çevre ve yapay çevre olarak ikiye ayrılmakta; toplumsal kimlik ise sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik yapısı ile ikiye ayrılmaktadır. Çevresel kimlik, bireylerin yaşadığı somut mekanlardır. Belirli bir zaman dilimi içinde meydana gelen, değişen ve sürekli gelişen doğal ve yapay ortamlardır. Kısaca bir kentin kimliğinin şekillenmesini ve farklılaşmasını etkileyen ve kentin sahip olduğu fiziksel özelliklerini açıklayan bileşenlerdir. Toplumsal kimlik ise, kente özgü fiziksel özelliklerin yanı sıra o kentte yaşayan bireylerin sosyokültürel ve sosyoekonomik özellikleri ile tanımlanmaktadır.

Çöl, ise kentsel kimliğe katkı sağlayan kentlerin oluşumunu açıklarken; kentin geçmişten günümüze kadar kapsayan bir takım ilkeler bulunmakta ve kentlerin oluşumundan itibaren değişik şekillerde ortaya çıktığını düşünmektedir. Kentin oluşumunu sağlayan bu ilkeleri dört ana başlıkta sıralamak mümkündür:

1. Doğal yapı (Topoğrafya, Oryantasyon, Rüzgar)
2. Toplumsal yapı (Sosyal yapı, Yönetim sistemleri, Gelenekler, Dini inançlar)
3. Yönlendiriciler (Sit Karakteristikleri, Yapılar ve yapılanma, Boşluklar (Yoğunluk), Organik ve geometrik biçimlenme)
4. Biçimlenişler (Sokak dokusu üzerine biçimlenme, Tek yapı üzerine biçimlenme, Mekansal biçimlenişler, Kent biçiminde ön kabuller)

Kentlerin fiziksel ve sosyo-ekonomik oluşumunu sağlayan ilkeler, çeşitli dönemlerde farklılıklar göstererek, dönem içerisinde oluşturduğu karakterlere göre mekansal yapıyı ve aynı zamanda kentsel dokuyu etkilemektedir. (Çöl, 1998)

Mekan ise sözlük anlamıyla bir şeyin veya bir kişinin bulunduğu, bir eylemin gerçekleştiği yer veya belli bir amaç için topluluğun kullanımına açılmış yer olarak tanımlanır. (Mesutoğlu, 2001)

Mekan tanımıyla ilgili olarak (Çöl, 1998) , “Mekan, kendisini saran hacimlerden daha fazla biçim ağırlıklıdır. Kendisini saran kütlelerle bütünleşen bir ilişki içinde olan, pozitif bir varlık olarak kentin biçimsel oluşumuna ağırlığını koymuştur. Mekan, tüm kent dokusunun kendisinden türediği bir ön şart ortamıdır.” İfadeleriyle açıklamaktadır.

Mekan, insanların güven ve saygı içerisinde insanlarla iletişim kurabileceği, eğlenebileceği, öğrenebileceği ve eylemde bulunabileceği kavramsal bir ortamdır. Mekan kısaca farklı toplulukları birleştiren ve sınırları olan bir yer olarak tanımlanabilir.

Altan mekanı, “Mekan kavramını daha iyi anlayabilmek için kendimizi üç farklı ortamda bulunduğumuzu kabul ederek bir gözlem yapmak yerinde olacaktır : birincisinde her yönde açık, göz alabildiğine uzanan, hudutsuz, sonsuz görünen bir tabiatın ortasında olduğumuzu, ikinci olarak kısmen ağaç ve ağaç gruplarının ve kısmen de muhtelif yükselikte çalılarla kuşatılmış bir ortamda, üçüncü olarak da ağaç gövdelerinin çok sık olduğu bir orman da bulunduğumuzu tahayyül edelim. İşte ağaç ve çalılarla çevrelenmiş olan ikinci ortam bizde ilk mekan kavramım düşünmemizi sağlar. Bir anlamda mekan hissi korunmuşuk ve çevrelenmişik duygularıyla ortaya çıkmaktadır.” bu şekilde tanımlamaktadır. (Altan, 2015)

Mekanın Arapça kökenli dillerde ‘var olmak’ ve ‘durulan yer’ anlamına gelmesiyle aslında mekanın insansız düşünülemediği anlaşılmaktadır. Bu yüzden kentte yaşayan insanların yaşayış biçimlerine, eylemlerine ve farklı toplulukta bulunan insanlarla iletişimine bakılmaktadır. Aslında mekanlar insanların bu yaşayışlarının bir yansımasıdır. (Gezer, 2007)

Zaman içerisinde kent ve kentin kimliği değişmekte ve gelişmektedir. Kimi zaman olumlu olarak değişmekle birlikte kimi zamanda kendine özgü farklılıkların unutulup, çoğalma ve çeşitlenmenin etkisiyle aynılaşan kimliklerin mekanı olmaktadır. Bunun nedeni ise, farklı farklı kültürlerin özendirilmesi ile dünyadaki bütün kentlerin tek bir

kültrel kimliğe bürünmeleridir. Kentlerin zaman geçtikçe eski ve özgün halleri yerine birbirlerine benzediği anlaşılmaktadır. (Koyuncu, 2013)

Mekan denilince ilk olarak üstten, alttan ve yanlardan kapalı bir yapıyı düşünmek mümkündür. Mekanı oluşturan ve geliştiren mekanın sınırlarıdır. Bu sınırlar bazen yeryüzü, gökyüzü, ağaçlar ve çiçeklerden; bazende duvarlar, tavanlar, kolonlar ve kirişlerden meydana gelir.

Mekanı tanımlarken sınırlarının farklılığına göre mimari veya doğal mekan ayrımı yapılmaktadır. Tavanlar,duvarlar ve döşemeler var ise mimari mekan; çalılık, ağaç ve bulutlar var ise doğanın meydana getirdiği doğal mekandır. Mekanı 3 başlıkta incelemek mümkündür. Bunlar; doğal olarak meydana gelen doğal elemanlar, insan eli ile yapılmış yapay elemanlar ve doğal-yapay elemanların iç içe olduğu karma mekandır. (Altan, 2015)

Mekan kavramı tanımından sonra kentsel mekanları tanımlarken, mekanın modern yaşama ait tek yerleşme biçimi demek daha doğru olmaktadır. Eylemleri içinde barındıran kentin dışında kalan alanlarla birlikte kentsel mekanın sınırları oluşmaktadır. Bu eylemler ve eylemlerin dışında kalan alanlar kentsel mekanın tanımlanmasında esas almak gerekmektedir. Kısaca kentsel mekan, özelden kamusal mekan kullanımına kadar alanları içine alan ve içinde bireylerin yaşayıp eylemlerini sürdüren bir bütünlüktür. Eğitim, dinlenme, ulaşım, barınma vb. gibi kentsel ihtiyaçları meydana getiren alanlar, kentin içinde kentsel mekanı oluşturmaktadırlar. (Gül, 1989)

Kentsel mekanlar sadece renkli ve desenli döşeme kaplamaları, çeşmeler, havuzlar, merdivenler, rampalar, kent mobilyası ve armatürlerden oluşmazlar. Mekanları oluşturan, yalnızca duvarlar, çitler, ağaçlar-çalılar değildir; en az bunlar kadar, çeşitli işlevler üstlenerek bu bütünde yer alan yapılar da mekânı biçimlendirir ve oluştururlar. (Bilsel, 1989)

Kentsel mekan, kentsel kimlik oluşum sürecinde oldukça etkilidir. Günün değişen şartları ile değişmeye başlayan kentsel mekan, kentin kimliğinin yeniden oluşumunu etkilemektedir. Kentsel kimliğin oluşumunda büyük katkı sağlayan mekan, değiştikçe ve kendini yeniledikçe kimliğinde dönüşmesini ve yenilenmesini sağlamaktadır.

Kentsel mekan biçim aldığı ilk alan olan doğal çevre özellikleriyle, toplumun doğayı tüketerek sosyal alanlarla dönüştürdüğü sosyalliğe, tarihsel zamanın bir ürünü ya da zamanla biriken bir olay olmasıyla, kamu ve özel ilişkilerin nitelikleriyle, sosyal ve fiziksel boyutla, işlevlerle, kentsel biçimlerle ve görsel deneyimlerle açıklanmaktadır.

Tarih boyunca kentsel mekanda düzenleme isteği ile, kentte estetik bir bütünlük hedefleyen ve toplumsal mekanları düzenleyen yaklaşımlar bulunmaktadır. Buna göre kent mimarlığını bir disiplin olarak algılamak ve geliştirmek için kentin yapılarını ve açık mekanlardaki bütünlüğünü düzenleme isteği duymakta ve bu istekle birlikte estetik kaygıları da beraberinde getirmektedir. Bu estetik kaygılar planlamayı güçlendirmekte ve sosyo-ekonomik politik içerikli planlamayı da fiziksel mekanda ağırlık kazandırmaktadır.

Kentsel mekanda, mekanı biçimlendirirken alınan kararların, standartlara ve yönetmeliklere göre değerlendirilmesi gerekmektedir. Sosyo-ekonomik planlamadan yola çıkarak ulaşılan ve çevre kalitesi aramayan, estetik değer yargılarından yararlanılamayan düzenlemelerden dolayı nitelik olmayan ve birbirini tekrar eden mekanlar ortaya çıkmaktadır.

Kentsel mekanlar kentin ve kent biçiminin parçası olduğu gibi mimarının kentler ilişkisini kuran temel öge olarak ele alınmaktadır. Mekân kalitesini oluşturan görsel etki bileşenleri, kentsel mekânın bileşenlerini oluşturmaktadırlar. (Keleş R. , 1980)

2.1. Kimlikli-Kişilikli Kentsel Mekân

“Kimlik... Bir mekânın, bir kişinin, bir şeyin kimliği... Kimliği nasıl tanırırsınız? Kendimizin bir imgesini yaratıyoruz, bu imgeye uymaya çalışıyoruz. Bu mu kimlik dediğimiz? Kendimizle bizim yarattığımız kendi imgemiz arasındaki uyuma? Peki, biz kimiz? Biz kentlerde yaşıyoruz. Kentler bizde yaşıyor. Bir kentten diğerine gidiyoruz... her şey değişiyor, hızla” WimWenders

Ay, Kısaca kent tanımını “Kentler tarihsel süreçte insanların çeşitli gereksinimlerinin ürünü olarak sürekli bir gelişme göstermiştir. Bu gelişim sürecinde hem insanlığın birikiminin gelecek kuşaklara taşıyıcısı, hem de taşıdığı uygarlık birikimi ile insanoğlunun geleceğini şekillendiren en önemli faktörlerden biri olmuştur. Bu nedenle uygarlığın doğuşu ile kentlerin ortaya çıkması arasında bir paralellik olduğu ifade edilmektedir.” Şeklinde açıklamaktadır. (Ay, 2010)

Meiss, Kentsel mekânı; “nesnelerin ya da sınırların birbirleriyle olan ilişkisinden ve nesnenin kendisinin bir özelliğinin olmadığını fakat sınırların tanımladığı yüzeylerden doğmuş” şeklinde tanımlamaktadır. (Meiss, 1990)

Kimlik, birer özellik ve nitelik göstererek her şeyden farklı olduklarını ortaya koyar. Bireyin bütün özelliklerini kapsayan ve bireyin kendine ve topluma karşı nasıl görüldüğünü ortaya koymak kimlik kavramını meydana getirmektedir. Kişilik ise bireylerin kimlik içinde kimliklerle örgütlenmesidir. Kentsel mekanlarda yaşayan bireyler, kimlik aracılığıyla topluluklarda uyum sağlamaktadırlar. (Aşkın, 2007)

Kentin kişiliği ise, kentte gözlenen özelliklerden meydana gelmektedir. Kentlerin özelliklerinden ve kentte yaşayan insanlardan elde edilen bilgilerden kentlerin kişiliklerini öğrenmek mümkündür. Oysa kentin kimliğini açıklarken yine aynı özelliklere bakılmakta ve kente ayrıca olumlu değerler ve amaçlar yüklenmektedir. Böylece kimlik bir anlamda kentte yaşayan insanların projesi haline gelir ve yaşamayı anlamlı hale getirir. Kısaca kentin kişiliği kimliğinin ne olabileceğini sınırlar; kimlik ise kişiliğin gelişme projesini yönlendirmiş olur. (Tekeli, 1991)

Kentsel mekanların kimliğini kentte yaşayan insanlar ve onların yaşayış biçimleri oluşturmaktadır. Kentsel mekânı ‘özgün yer’ e dönüştürmek için hem analitik anlamda hem de sanatsal bir girişim olarak ele alınması gerekmektedir. Bu şekilde ele alınması yani özgün yerin oluşturulması için mekâna kimlik kazandırmak gerekmektedir. Bu olay için Montgomery mekânın şu özelliklerinin açıklanıp anlaşılması ve aralarında bağlantının kurulmasını önermektedir:

1-aktivite/faaliyet

2-imge

3-biçim

Bu üç kavramsal özelliğin ortak noktasında özgün yer oluşmaktadır.

Aktivite; İki ayrı ama ilişkili kavramdan ortaya çıkmaktadır. Bu iki kavram canlılık ve çeşitliliktir. Canlılık, başarılı kent mekanlarını birbirinden ayırır. Sokaktaki ve çevresindeki insanların sayısını ifade eder yani yaya akışlarını kapsar. Günün farklı saatlerinde sokakta yaşanan kültürel etkinlik gibi faaliyetlerin canlılığı da denir. Canlı olmayan ve hareketsiz mekanlar için daha fazla canlılık üretmek mümkündür. Faaliyetlerin bir arada kullanımı değil de ayrı ayrı kullanımı başarılı kentsel mekanların

anahtarıdır. Bir diğerk kavram da çeşitliliştir. Çeşitliliğinsürdürülmesinin başlıca anahtarı içinde kolay seyahat mesafesinde farklı zevklere ve eğimlerdir. Yüksek nüfus yoğunluğu artan araba sayısıylabirlikte düzen azalmaktadır. Ama muhtemel yerler (kasabalar) çeşitliliğı destekleyecek kadar insanı çekebilir. Çeşitlilik terimi canlılık terimine göre çok daha geniş bir konudur.

İmge; Her yerin bir kimliğı ve imgesi vardır ama bu kimlik ve imgeler insanların kimliğı gibi kendine has kimlik ve imgedir. Kimlik nesnel bir şey olsa da imge bir kimliğins bir yerin nasıl algılandığı ile alakalıdır. Bir yerin imgesi o yerin ve konunun duygu ve izlenimleri olarak adlandırılmaktadır. Bu duygular özgün yerle ilgili alınan ve toplanan bilgilerin filtrelenmesinden meydana gelir. Bu filtreleme kısmen bireylerin değerleri, inançları ve fikirleridir. İmge ve anlam aktiviteden ve yerleşik formdan kaynaklanır.

Biçim; Bir mekanda olayların ve anlamın birbirine bağılı kalıpları ve yerleri tekrarlayan terimlerle tanımlanmasıdır. Lynch'e göre mekan için beş temel boyut vardır. Bunlar; canlılık , duyarlılık , uyum , erişim ve denetimdir. Kentsel mekan için mekanda yaşayan sakinlerinin ihtiyaçlarının güvenli bir ortamda olması gerekir, yani kaliteli mekan için en üst düzey kapsam sağlar.

Kentin geleceğini korumak ve geliştirmek için yapılan çalışmalarda kentsel mekanları kimlikli ve kişilikli tanımak gerekmektedir. Kentte yaşamak yerine kenti yaşamak ancak kimlikli kentlerde mümkündür. Bu yüzden dikkat etmemiz gereken maddeler şunlardır;

-Kentsel mekanlar planlamasında tek tip tasarımların önüne geçmek

-Kentsel mekanların kimliğini korumak ve onlara anlam kazandırmak

-Kentin yapısını destekleyen ve kimlik bileşenlerine uygun çalışmalar yapmak

-Kentsel mekânın özgünlüğünü korumak ve tarihsel ve kültürel değerleri mekâna yansıtmak

-Kentsel mekanların okunabilirliğı ve erişilebilirliğini sağlamak

-Kentsel mekanların doğal yapılarını korumak ve ön plana çıkarmak

-Kentte yaşayan bireylerin bir arada vakit geçirdiğı mekanları geliştirmek ve tasarımlar yapmak gerekmektedir. (Sağlık & Kelkit, 2019)

Kentsel mekanların biçimlenmesinde iklim ve toprak oluşumu önemli bir rol oynamaktadır. Doğru planlama ve uygulamaların yapılması ve kentsel mekanların işlevsel tasarımı doğrultusunda doğanın yok edilmesi, tepelerin işgal edilmesi ve ormanların binalarla doldurulması engellenebilir.

Kimlikli ve kişilikli kentsel mekanın topluma kazandırdıkları özellikler şunlardır; Kentin kimliğinin varlığı, kentin diğer kentler arasından ayrılıp, tanınır hale gelmesini sağlar, kent kimliğine uygun bir biçimde büyüme meydana gelir, kent kimliğine bağlı olarak toplumsal duyarlılık artar ve kent kimliğine paralel olarak kentsel kaynakların kullanımı meydana gelir. (Karakoç, 2004)

Lynch'e göre kentsel mekanlarda kent imgesinin meydana gelmesi ya da algılanabilir-okunabilir bir kentsel mekanın varlığını anlamak için başlıca kimlik, yapı ve anlam olarak açıklanabilir. Bunlardan kimlik ve yapı, olağan kentsel mekan özellikleri açıklanabilirken üçüncü özellik olan anlamlı kentsel mekanlar, kentsel mekanın içinde yaşayanlara ve kentsel mekana dışarıdan bakarlara göre farklı bir amaç tanımlar. (Lynch, 1960) (Ford, 1999)

Tarihte ki tarihi yapılar, tarihte adı geçmiş kişiler ve tarihte yaşanmış olayların yanı sıra, kentsel mekanın doğal ve yapılı çevresini oluşturan özelliklerden bugün yaşayan kentsel mekanların değerlerinden kaynaklanan bir özgün kimliğin giderek kültürel sürekliliğin varlığından bahsedilebilir. Kentsel mekanın kalitesi ile kentin kimlik değerlerini meydana getiren öğeler ağırlıklı olarak; oluş, görsellik, okunabilirlik, canlılık, uygunluk gibi değerlerden bahsedilmektedir.

Kısaca kentsel mekanların kimlikli ve kişilikli olabilmesi için mekanın kimliğinin geliştirilmesi ve sürdürülebilmesi gerekmektedir. Kimlik geliştirmeye yönelik birkaç özellik geliştirilmektedir. Bunlar:

-Doğal alanlar ile bütün olarak ele alınması kentsel mekanlar için önemli etken olmaktadır.

-Kentsel mekanda bulunan yapay alanların görselliği, tasarımı ve estetik duruşu kimlik gelişimi açısından önemli olmaktadır. Yapay alanların tektip tasarlanması kentsel mekanlar kimliksizleşme sorununu ortaya çıkartmaktadır. Dolayısıyla yeni alanların kent kimliğine olumlu katkı sağlaması için kentsel mekana uygun tasarlanması gerekmektedir.

-Yapıların renk uyumunun iyi olması ve kaliteli olmasında kentsel mekanların kimliğine katkı sağlamaktadır. (Topçu, 2011)

2.2. Kültür-Mekân Etkileşimi-Mekansal Kimlik

Kültür kavramının birçok tanımı bulunmaktadır. Güvenç önemli tanımları kitabında açıklamaktadır. Bunlardan bazıları:

-Sosyal miras ve gelenekler birliği olarak:

Sapir'e göre kültür, varlığımızın yapısını (ilişkilerini) belirleyen, sosyal bir süreçle öğrendiğimiz uygulama ve inançların, maddi ve manevi öğelerin birliğidir.

-Hayat yolu ya da biçimi olarak:

Linton'a göre kültür, bir toplumun tüm hayat biçimidir.

Marquet'e göre kültür, bir grubun yaşama biçimidir.

-İdealler, değerler ve davranışlar olarak:

Sorakin'e göre kültür, sosyal-kültürel evrendeki açık seçik eylemlerin ve araçların ortaya koyduğu ve nesnelleştirdiği anlamlar, değerler ve kurallar, bunların etkileşim ve ilişkileri, bütünleşmiş ve bütünleşmemiş gruplarıdır.

-Çevreye uyum olarak:

Sumner ve Keller'e göre, insanların içinde bulunduğu yaşam koşullarına uyumlarının toplamı, onların kültürüdür.

-Geniş anlamda eğitim olarak:

Tozzer'e göre kültür, toplumsal olarak öğrenilen ve aynı yoldan yeni kuşaklara aşıl原因an davranış örüntüleri ya da kalıplarıdır.

-Bireysel Psikoloji olarak:

Benedict'e göre kültür, büyütülerek bilimsel ekrana yansıtılmış bireysel psikolojidir.

-Oluşumu ve Kökeni yönünden:

Winston'a göre kültür, sosyal etkileşim ürünüdür.

Herskovits'e göre kültür, yaşam çevremizin insan yapısı olan kesimidir.

Marx'a göre kültür, doğanın yarattıklarına karşılık insanoğlunun yarattığı hemen her şeydir.

-Düşünüş olarak:

Wissler'a göre kültür, belli bir düşünceler sistemi ya da bütünüdür.

-Simge (Sembol) olarak:

White'a göre kültür, maddi öğelerin, davranışların, düşünce ve duyguların, simgelerden oluşan sembollere dayalı bir örgütlenmesidir. (Güvenç, 2003)

Kültür, yukarıdaki tanımlardan farklı olarak bazı özellik ve ilkelere göre daha açıklayıcı olmaktadır. Bunlara göre;

-Kültür öğrenilir,

-Kültür tarihidir ve süreklidir,

-Kültür toplumsaldır,

-Kültür, ideal veya idealleştirilmiş kurallar sistemidir,

-Kültür, ihtiyaçları karşılayıcı ve doyum sağlayıcıdır,

-Kültür değişir,

-Kültür bütünleştiricidir,

-Kültür bir soyutlamadır. (Güvenç, 2003)

Kültür; toplumsal gelişmeyle birlikte bütün maddi-manevi değerlerle birlikte bunları oluşturmada ve sonraki nesillere aktarmada bir araçtır. Birtakım davranışların bazı şekilde kalıplaşmasına ve sonradan aktarımına neden olur. (Güncel Türkçe Sözlük , 2005)

Bu yüzden kültür, insan tarafından yönetildiği gibi insanı da yönetmektedir. Bu anlamda zaman içinde değişen ve gelişen bilgilerin, toplum arasındaki davranışların, inançların, öğretilerin, kuramların tümünü barındıran kültür; değerlerden eylemlere kadar uzunca karmaşık bir yapıdır. (Rapoport, 1989)

Ayrıca kültür, günlük hayatta sürekli etkileşim halindedir. Bireyin algılanıp öğrenildiği ve kazandığı becerileri de bu etkileşimin içine alır. Bu nedenle kültür sınırsız etkileşim içindedir ve toplumun yaşam kalitesini belirtir. Kültür, birleştirdiği gibi aynı zamanda bağlayıcıdır ve geçmişten günümüze kadar etkileşim içinde devam eder. (Köksal, 1980)

Kültür, sistemler bütünüdür. Ancak bu sistemi tanımak karmaşık olduğu kadar zordur. Kültür varlığı gözlemlenebilir olgu ve nesnel bir varlık değildir. Yani kültür kavramı soyut bir kavramdır. Olay ve olgu nesnel bir gerçeklik olduğu gibi kültürle ilgili bilgilerde olay ve olguların öznel soyutlamasıdır. Lynch'e göre kentleri farklılaştıran özelliklerin kentin kimliğini meydana getirmektedir. Kent kimliğini meydana getiren onu diğer kentlerden farklılaştıran, doğal, sosyal ve yapısal çevre arasındaki ilişki ile de bağlantılıdır. Kent kimliğinde bu bağlantılarla birlikte kültürel çevre ve kent yapılarıyla da birlikte tanımlanır.

Kentin kültürü ile birlikte kent kimliğide vurgulanması gerekirse; kentlerin geçmişten günümüze kadar değişip gelişmesiyle yenilenen kent kimlikleri ortaya çıkar. Şentürer, Ural ve Uz, Kent ve kültür için; "Kent kimliğinin dinamik ve sürekli gelişen bir yapı olduğu düşünülürse eğer, tarihin her döneminde, bir kent çatısı altında ortaya çıkan her sosyal yapının, sonuçta ister istemez o kentin fiziksel yapılanmasına yansımaları kaçınılmazdır. Bu nedenle kentin mimari evrim sürecinin, gerçekte onun sahip olduğu değerlerin tümünü kapsayan bir algı sürecinde ve bunun da temelinde kimlik ve kültür kavramlarının yattığı söylenebilir." İfadelerini kullanmaktadırlar. (Şentürer, Ural, & Uz, 2004)

Kültürel kimlikte sorunlar, toplumların ya da kentsel mekanların kimlikleri tehlikede olduğunda tartışma konusu daha da büyümektedir. Kentsel mekanların yerleşik alanları içinde bulunduran tarihsel dokular, iyi korunup yaşantıları sağladığı takdirde kentsel mekanlarla uyumlu bir bütünlük içinde olmakta ve kentsel çevrelerin kalitesine önemli katkıları bulunmaktadır.

Kentler mekânsal anlamda geçmişten geleceğe uzanan tarihsel süreklilikle birlikte kültürel kimliklerini koruyabilirler. Tarihsel kentlerin geleneksel tarihsel dokuların özelliklerinin bulunduğu durumlarda bu kez eski ve yeni kentlerin dokularından oluşan yapıların kolay okunabilir olmayan bir kentsel mekanların varlığından söz edilebilir.

Bir insanın farklı topluluklarla ve bu topluluğu belirleyen ahlaki ve estetik değerlerle özdeşleşmesi, içinde bulunan toplumun tarihine, geleneklerine törelerine ve yaşam tarzlarına katkı sağlamaktadır. Kültürel kimlik toplum için dünyayla ve toplumsal bütünlükle ilişkiler belirlenmektedir. Bu ilişkiler olumlu ya da olumsuz olmakla birlikte temel denklem işlemini de görmektedir. (Unesco - Mimarlar Odası, 1990)

Kültürel kimlik bir insanın yerel, bölgesel, ulusal topluluğuyla ve bu topluluğun oluşturduğu ahlaki ve estetik değerlerle topluluğun tarihine, geleneklerine, törelerine ve yaşam tarzlarına sahip çıkmaktadır.

Bir kimlik ögesi olan kültür, toplumun geleneğini, göreneğini, hayat tarzını , adetlerini , alışkanlıklarını kapsayan bir kavramdır. Bu yüzden kültür ve kimlik arasındaki ilişki oldukça önemlidir. Kentler tarihi gelişim süreci içinde, kültür-sanat merkezleri olma işlevini de yerine getirmektedir. Toplumların kültürlerini yansıtan ve önceki nesilden gelen kültürel mirasın üstüne yeni unsurlar ilave edilerek bir sonraki nesle aktarıldığı mekanlardır. Kentlerin varlıklarını ve kimliklerini koruyabilmeleri için kenti oluşturan toplulukların aralarında kültürel etkileşim gereklidir.

Kentsel mekanı tanımlamak ve kalitelerini belirlemek, zamana, mekana ve kişiye bağlı bir takım görecelerden değinilebilir. Gerçek zamanda toplumdaki kişilerin dış uyarcıların yanı sıra kentsel mekanda ki değer yargıları ve beklentileri ortaya çıkacaktır.

Norberg ve Schultz'tan aktaran Asıliskender kentsel mekanları tanımlarken; geleneklerin, alışkanlıkların ve toplumu oluşturan değerlerin özelliklerine göre kodlandığı yaşam alanlarını vurgulamaktadır. Kentsel mekanların, toplumun kültürüne bağlı olarak şekillendiğini savunmakta ve alışkanlıkların doğa ile kurulan ilişkilerini mekanın oluşum sürecini işlediğini anlatmaktadır. Özetle kentsel mekanlar, anlam yüklenmekte ve aynı kültüre sahip olanlara bu anlamları nesilden nesile aktarmakta önemli rol oynamaktadır. (Asıliskender, 2004)

2.3. Kentsel Kimlik, Oluşumu- Değişimi

Kaypak' a göre; ‘‘Kentler, kimlikleri ve ruhları olan mekânlardır. Kentin kimliğini; yapıları, mekânları, tarihi ve doğal çevresi ve o kentte yaşayanların tüm faaliyetleriyle birlikte ortaya koydukları fiziksel ve sosyal ortam oluşturur. Bu kimlik, kentlerin ve kentlilerin ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasal gelişimleri açısından önemli güzergâhlar

oluşturmaktadır. İnsanlar yaşadıkları mekâna barınmak için ev; yürümek için yol; paylaşmak için kamu binaları, parklar, bahçeler, meydanlar, çeşmeler vb. yaparak bir kimlik inşa ederler.” (Kaypak, 2010)

Kimlik kavramı günümüzde daha çok önem kazanmakla birlikte kent kavramı ile birlikte anılmaktadır. Buna bağlı olarak kent kimliğini oluşturan öğelerin neler olduğu ve kenti nasıl etkilediği hakkında daha çok bilgi sahibi olma gereksinimi bulunmaktadır. Çöl Kentsel kimlik tanımını ve oluşumu şu şekilde açıklamıştır: “Kent imajını etkileyen; her kentte farklı ölçek ve yorumlarla kendine özgü nitelikler taşıyan; fiziksel, kültürel, sosyoekonomik, tarihsel ve biçimsel faktörlerle şekillenen; kentliler ve onların yaşam biçiminin oluşturduğu, sürekli gelişen ve sürdürülebilir kent kavramını yaşatan, geçmişten geleceğe uzanan büyük bir sürecin ortaya çıkarttığı anlam yüklü bütünlüktür.” (Çöl, 1998)

Kentsel kimliğin doğrudan kent üzerinde gözlenebilir olmasının yanı sıra zaman içinde meydana gelen gelişmeler ve değişmelerden dolayı dinamik bir oluşum göstermektedir. Dolayısıyla kentsel kimliğin oluşması ve biçimlenmesi uzun zaman almaktadır. Bundan dolayı kısaca kent kimliği, sabit değildir: durağan olmayan, sürekli gelişip değişen, yenilenebilen veya bozulabilen mahiyette dinamik bir oluşumdur. (Kaypak, 2010)

Nalkaya, kent ile ilgili olarak: “Kent, nadiren ve yüzeysel olarak birbirine yanaşık düzende yaşayan insan topluluklarının sayısal çoğunluğuyla tanımlanmaktadır. Bu anlamda kent, barındırdığı insan nüfusunun büyüklük standardından başka bir şey değildir. Bu gerekçenin ülkemiz yasal mevzuatı açısından geçerli olduğu bilinse de tek başına kentin genel tanımı için yeterli kapsamda olmadığı yaygın bir görüştür. Gerçekte, eldeki sosyal veriler klasik kent tanımının sosyal bazı gerekçelere dayandırılmasının zorunluluğunu ortaya koymaktadır.

Toplum bilimcilere göre bu gerekçeler, aşağı yukarı ve kısaca aşağıdaki gibidir:

- Kırsal olmayan nüfus (eğitim ve hoşgörü düzeyi görece yüksek, uygar/nazik (suavity)),
- Farklı işkolu, meslek ve zanaatları barındırma özelliği,
- Tüketim fazlasına ilişkin örgütsel altyapı (ürün, mal ve hizmetlerin üretim, yönetim ve güvenliği için yönetsel örgütlenme, yasalar, dil birliği vb.),
- Politik muhtariyet,

-Toplumsal kurumsallaşma,

-Tarımsal tüketimde kırsala bağımlılık,

-Ekonomik ve politik çıkarları ilgilendiren kolektif yaşam bilinci ya da kültürü. (Nalkaya, 2006)

Kentleri birbirinden ayıran en önemli özellikler ise farklı olması, özgün olması ve ayırt edilebilir olmasıdır. Kentsel kimliğin oluşumuna katkı sağlayan bileşenler kentin geçmişten geleceğe kadar uzanan bağlantılarıdır. Bu bileşenler kente özgün yerleşme düzeni oluşturmaktadır. Kentin kimliğinin oluşmasında büyük rol oynayan bileşenler, kimlik oluşumunda önemli katkılar sağlamaktadır. Kentsel kimliğin bir bütün olarak değerlendirilebilmesi için doğal çevreden kaynaklanan kimlik elemanları, yapay çevreden kaynaklanan kimlik elemanları ve insan eliyle yapılmış çevreden kaynaklanan kimlik elemanlarını bir bütün olarak algılamak gerekmektedir. (Topçu, 2004)

Kentler yalnızca insanların yaşamlarını sürdürdükleri yer olarak değil aynı zamanda insanların kente olumlu değerler yükleyip bağlanması ile de kent anlam kazanmaktadır.

Demir, Kent kimliğinin oluşması ve gelişmesi kente ve bireylere birtakım katkılar sağlamaktadır. Kentin kent kimliğine sahip olmasının avantajlarını şu şekilde sıralamaktadır:

-Kentin kimliğinin olması, en başta onu diğer kentler arasından ayrılıp, tanınır hale gelmesini sağlar,

-Büyüme modeli kent kimliğine uygun biçimde gelişir,

-Kentin var olan kimliğine zarar verecek kullanımlar en baştan reddedilir,

-Toplumsal duyarlılık kent kimliğine bağlı olarak artar,

-Yapılması düşünülen yatırımlarda nitelik ve uygunluk aranmaya başlanır,

-Kentsel kaynakların kullanımı kent kimliğine paralel olarak ilerler. (Demir, 2006)

Tunçer kent kimliğini oluşturan en önemli öğelerinin çevresel öğeler ve tek yapı öğeler olarak iki grupta incelemektedir. Çevresel öğelere; kentin topografyasını, iklimini, bitki örtüsünü ve hayvan türlerini örnek vermektedir. İnsan yapısı çevresel öğelere ise; kentleri oluşturan sokak dokusu (çıkmaçlar, meydanlar, topografyaya uyum vb.), anıtsal yapılar (han, hamam, cami, kilise vb.) örneklerini vermektedir. (Tunçer, 2009)

Kentlere kimlik kazandıran ve kentin bireyler için önemli bir yer olmasını sağlayan yapı öğeleri bulunmaktadır. Tunçer'e göre bu yapı öğelerine; anıtsal yapılar (tapınaklar, tiyatrolar, stadyumlar, odeonlar, agoralar, kiliseler, hanlar, hamamlar, bedestenler, camiler, külliyeleler, okul binaları, hükümet binaları, sağlık yapıları, idari yapılar), sivil mimarlık yapıları (kent kimliğini oluşturan, kentlerde geliştirilmesi gerekli dokuları oluşturan konaklar ve geleneksel evler), sanat öğeleri (resim, heykel, ahşap, oymacılık, süsleme sanatları, vitray) örneklerini vermektedir. Tunçer ayrıca kent için "Bir kent, sadece orada yaşayanların ya da ziyaretçilerin, seyyahların düşünceleri ve yazdıkları ile değil, bilim, teknoloji, mimari, edebiyat, resim, müzik vb. sanat dallarına olan katkıları ile tanınır ve anılır. Nasıl 'Roma' denilince; Roma medeniyetinin başşehri, Rönesans'ın geliştiği mimari, resim, heykeltıraşlık vb. sanat dallarının merkezi, Forum Romanum, İspanyol Merdivenleri, meydanlar ve havuzlar, Vatikan vb. kubbeler kenti olarak anılırlar. Kentsel mekanlarda yapılan düzenlemelerde sanat ve mimari nitelikler ağır basar. Bu niteliği oluşturan öğeler ise; su, peyzaj ve mimari öğeler (cepheler, kapı pencere ölçüleri, çıkma, cumba vb.) ile heykeller, müzik ışık ve ses gösterileri, resim, rölyef, kabartma, çini, Türk el sanatları, seramik vb. sanat öğeleridir." açıklamasını yapmaktadır. (Tunçer, 2009)

İnsanların kente bağlanması içinde kentte birtakım özelliklerin bulunması gerekmektedir.

Bunlar;

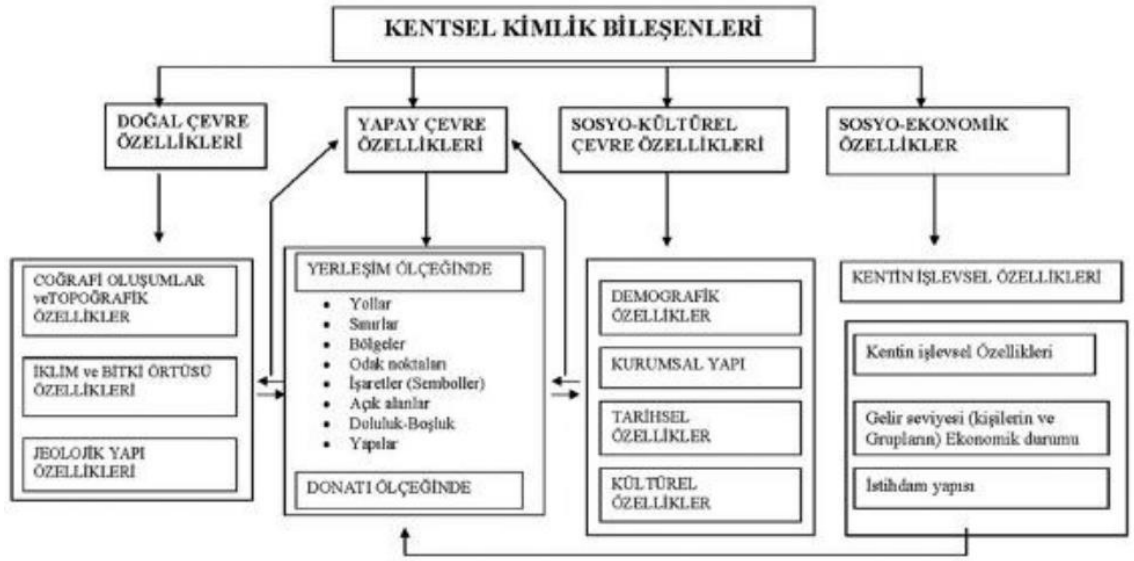
-İyi tasarlanmış mekân,

-Doğayla bütünleşik çevre,

Korunmuş kültürel ve tarihi mirastır. (Lynch K. , 1960)

Lynch kentsel kimlik ile ilgili olarak, insanların kenti sahiplenmesi ve değerler yükleyip bağlanması kente kimlik kazandırmak gerektiğini vurgulamaktadır. Çünkü kentte bulunan bu özelliklerin günümüze aktarılabilmesi insanların kenti benimsemeleri ile mümkündür.

Kısaca kentsel kimliği oluşumunda; doğal, yapay, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik özellikleri bir arada değerlendirmek gerekmektedir. Bu özelliklerin içinden en belirgin ve etkileyici olanlar, o kentin kimliğini oluşturmaktadır. Bununla birlikte kentsel kimlik kente ait olan, diğer kentleri kendinden ayıran ve kente özgü özelliklerin bulunduğu bir bütündür. Diğer bir deyişle o kentin anlamıdır.

Şekil 2. Kentsel Kimliği Oluşturan Bileşenler (Topçu, 2011)

Çöl doğal çevre bileşenlerini; “Doğal yapı, günümüzde kurulmuş ya da kurulmakta olan kentlerin kimlik kazanmasında en etkili faktörlerden biridir. Topoğrafya, iklim, oryantasyon ve coğrafi özellikler bir kentin yerleşimini, gelişimini dolayısıyla kendine özgü bir imaj kazanmasını zorunlu olarak etkilerler.” Şeklinde açıklamaktadır. (Çöl, 1998)

Şekil 2. De görüldüğü üzere kent kimliğini oluşturan doğal çevre bileşenler; doğal güzellikler ve manzaralar, kültürel değerler ve tarihi yerlerdir. Doğanın bir parçası olmasıyla birlikte kentin oluşumunda insan faktörünün etkisi yoktur. Kent içinde yaşayan canlılarının yaşam ve gelişimini etkilemektedir. Doğal yapılardan kaynaklanan kimlik öğeleri alt başlıklar halinde şu şekilde sıralanmaktadır:

-Coğrafi konum; Bireylerin yaşadığı kentlerin farklı bir coğrafi konumu bulunmakta ve coğrafi özelliklerine göre kimlik kazanmaktadırlar.

-İklim; Kentin iklimi kentte bulunan yapı tipi açısından önemli olmakta ve kentin yer şekilleri, doğal bitki örtüsü ve yapı tiplerini etkilemektedir.

-Jeolojik yapı; Yerin fiziksel ve kimyasal özelliğidir. Jeolojik yapının kumtaşı, kireçtaşı, kil gibi özellikleri taşır.

-Topografya; Yükselti, eğim, düzlük, çöküntü olarak belirtilmekte ve kentin biçimlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Topografyaya örnek olarak; ovalar, yamaçlar, tepeler, semerler, vadiler ve su kenarları verilebilir.

-Doğal bitki örtüsü; Bitki örtüsünün yoğunluğu kent kimliğini etkilemektedir. Yapı, boyut, çeşitlilik ve renk olarak örnek verilebilir.

Bu öğelerin farklılığı kenti birbirinden ayırır, kenti özgün yer yapar ve kente kimlik kazandırır. Kent kimliği içerisinde ele alınan doğal yapılar iyi analiz edilerek, korunarak ve iyileştirilerek kimliğe olumlu katkı sağlar ve kimliği güçlendirir.

Kentler yapay çevre olarak ele alındığında ise, yapay çevrenin kentte yaşayan insanların ihtiyaçlarına göre biçimlenen, insan eliyle yapılmış öğelerden meydana gelen ve kent içinde kentin dokusuna kimlik kazandıran bileşenlerdir.

Kubat, kente kimlik kazandıran yapay çevre bileşenlerini üç maddede sıralamaktadır:

-Yapıların yol ağı ve yol niteliği ile olan ilişkileri,

-Yapıların birbirleri ile olan boyut ilişkileri (yapısal yoğunluk, yapılar arasındaki boş alanlar oranı, büyüklük, yapı sayısı).

Yapay bileşenler kentte kendiliğinden oluşan doğal çevreyi ve insan eliyle yapılmış alanları etkilemektedir. Bu alanlar genellikle binalar, yollar, açık alanlar, donatılar ve meydanlardır. (Topçu, 2011) (Kubat, 1995)

Yapılar: Toplumun ihtiyaçları ve isteklerine göre inşaat tekniğine dayalı malzemelerle kenti şekillendiren kütlelerdir. Yapılar görünümleri ile; ait oldukları çağı, Dünya görüşünü, yaşam biçimini, yönetim şeklini, ait oldukları toplumu, sembolleri, kullanım amacını, kişileri ve olayları yansıtır. Dolayısıyla yapılar, kentleri birbirinden ayırır ve farklı kimlik kazandırır. (Şahin, 2010) Aynı zamanda yollara anlam kazandıran en önemli öğelerden biridir. Yapılar yollara anlam kazandırırken aynı zamanda yollarda yapılara erişebilirlik sağlamaktadır.

Yollar: Kentte yaşayan bireylerin sık sık kullandığı ve hareket ettiği mekanlardır. Caddeler, sokaklar, yürüyüş alanları, toplu taşıma yolları ve demiryolları örnekleri verilebilir. Topçu yollar için; “Kent kimliğini belirleyen ve kişilerin kentsel imgelerinde etkili olan yollar sadece hareketlerin yer aldığı fiziksel mekanlar değildir. Kentin erişebilirliğini sağlayan yollar, toplumsal yaşamın en canlı ortamlarıdır. Birey ve toplum yollarda bir araya gelir, çeşitli etkinlikler yollar boyunca gerçekleşir. Toplumsal değerler yol mekanlarında hissedilir. Örneğin; kuzey ülkelerinde, taş cephelerin çevrelediği kent sokakları ‘gücü’ simgelerken, Anadolu sokakları ‘alçakgönüllülük ve bireye saygıyı’ vurgular” açıklamasını yapmaktadır. (Topçu, 2004)

Açık Alanlar: Kentlerde bireylerin ortak kullandığı, vakit geçirdiği alanlar olmakla birlikte ağaçlar su öğeleri, peyzajlar, bitki türleri, parklar ve bahçelerden oluşmaktadır. Kent içinde, bina kütleleriyle form kazanan yerlerdir. Lineer koridorlar şeklinde alanlar olabileceği gibi (caddeler, sokaklar vb.) binalarla kuşatılmış, meydan şeklinde alanlar da mevcuttur (alışveriş merkezi meydanları, üniversite ortak alanları gibi). Kent içindeki açık alanlar ise geniş amaçlı kullanıma sahiptir. Gelecek için de rezerve edilebilirler. Açık alanların görünümleri, binalardan çok doğal yeşilliklerle karakterize edilir.

Donatılar: Kentte sokak, yol, cadde ve meydanlar ile genel ya da özel kullanım durumunda olan oturma, barınma, korunma, kuşatma, ulaşım, danışma, aydınlatma, iletişim, betimleme, oyun ve spor gibi temel fonksiyonları destekleyip güçlendiren, kentlinin yaşamını kolaylaştırıp bireylerin beğenilerini kazanan peyzaj elemanları ‘kentsel donatı’ adı altında değerlendirilmektedir. Planlı ve çağdaş kent alanlarının, kenti ve kentin parçalarını tanımlayan ve yazılı olmayan kentsel karakteristikleri, kişilikleri bulunmaktadır. Bu noktada, ortak kent mekanları ve kent donatılarının nitelikleri ve organizasyonlarının, kent kimliğinin oluşmasında ve karakter ve hayat kazanmasında büyük rol oynamaktadır. (Güremen, 2011)

Meydanlar: Geçmişten günümüze, kentte yaşayan bireylerin buluşma, dinlenme ve rahatlama yerleridir. Bireylerin ortak bir alana gelerek birbirleriyle paylaşımda buldukları mekanlardır. Dolayısıyla meydanlar buldukları kentte ve kentte yaşayan insanlarla bütünleşmekte ve kentin kimlik kazanmasında etkili olmaktadır. Aynı zamanda meydanlar, kentte yaşayan bireyler üzerinden kent kimliğinin oluşmasında ve gelişmesinde büyük rol oynamaktadır.

Yapay çevre bileşenleri; yapma çevre elemanları, kentlerde insanların ihtiyaçlarından kaynaklanan alanlar ve insan eliyle yapılmış öğelerdir. Yapay çevre bileşenleri kent içinde kimlik elemanları olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu elemanlara görüntü, konum ve anlam faktörü etken olmaktadır. Kente yarar sağlayan bileşenlerin formu, strüktürü, oranları, dokusu, simgesel durumu ve kullanılan malzeme gibi özelliklerden oluşan görsel etki çok önemli olmaktadır. (Ocakçı M. , 1994)

Sosyo-kültürel bileşenlerin ana unsurları birey ve toplumdur. Geçmişten günümüze aktarılar toplumsal tecrübeler, görüşler, inançlar ve tutumlar yer almaktadır. Bu öğeler kentte yaşayan bireylerin ve kentin kimliğini oluşturmada büyük rol oynamaktadır.

Yapay çevrede oluşan sosyo-kültürel bileşenler kentin kimliğini kültürel açıdan etkileyen ayırt edici özellikleri bulunmaktadır. Bunlar;

- Çok tanınmış bir olay, kişi veya topluluk,
- Bir olayın ilk veya sonraki oluştuğu yer,
- Tarihsel bir aktüalitenin veya düşüncenin oluşmuş olması,

-Önemli bir sürecin veya emeğin yine önemli bir nüfus veya coğrafi alanı etkilemesi gibi ayırt edici özelliklerdir. (Topçu, 2004)

Çöl, kültür faktörünün kent kimliği üzerindeki etkisini açıklaması ile öneminin daha iyi anlaşılabilceğini vurgulamaktadır. Bu açıklamalar;

-Kent kimliği, oluşumunu toplum kadar tasarımcının da etkilediği, tamamen yeni öğeleri veya geçmişten öğeleri ya da geçmişteki öğelerin yeniden yorumlandığı kültürel bir olgudur.

- Kent kimliği, geçmişin korunması ile bugünkü kültürünün yaşatılmasına bağlıdır.

-Kent kimliği, kentin zaman boyutunda değişik kültür katmanlarının, üst üste birikimi ile oluşur ve korunur. Kentsel sit alanları, geçmişten günümüze, günümüzden geleceğe üç ayrı zaman dilimindeki sürekliliği ile kent kimliği sürekliliği kültürel kurumda özdeşleşmektedir. (Çöl, 1998)

Kısaca anlatılmak istenen kavram bireysel kimliğin meydana gelmesinin, sosyal kimliği etkilemesi ve sosyal kimlikle birlikte kültürel kimlik kavramının kent kimliğiyle etkileşimi incelendiğinde birtakım açıklamalar bulunmaktadır. Bunlar;

-Kent kimliği, oluşumunda itibaren toplumu etkilediği gibi tasarımcıyı da etkilemesi ve geçmişten günümüze kadar gelen öğelere veya yeni tasarlanan öğelere yeniden yorum katan kültürel bir olgudur.

-Kent kimliği, geçmişin korunarak ve gelişerek günümüzdeki kültürün yaşatılmasına bağlıdır.

-Kent kimliği, kentin zaman zaman değişen kültür katmanlarının üst üste birikmesiyle oluşmakta ve korunmaktadır. Kentsel sit alanları, geçmişten günümüze ve geleceğe üç farklı zaman dilimi içerisinde sürekliliği ile kültürel açıdan benzemektedir. (Demirsoy M. S., 2006)

Sosyo-ekonomik açıdan ise, zaman içinde değişen ve gelişen özelliklerle birlikte kentlerde değişmekte ve gelişmektedir. Bu durum kentlerin ekonomik yapılarını, gelişmişlik düzeylerini ve kentte yaşayan insanların yaşama biçimlerini değiştirmektedir.

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte ortaya çıkan sanayileşme toplumsal değişmelere neden olmakta ve bununla birlikte nüfusun büyük bölümü kentlere göç edip kentleşmeyi hızlandırıp kentsel kimliğin değişmesine neden olmaktadır. Bu değişime paralel olarak ortaya çıkan ekonomik işlevler, kentin gelişmesine ve büyümesine neden olmakla birlikte ekonomik gelişime bağlı olarak kentlerin değişim sürecine girmekte ve farklı kimliklere sahip olmaktadır.

Kentlerin biçimlenmesinde en önemli etken nüfustaki değişimlerdir. Kentin oluşum ve değişim süreci içinde kente büyük katkı sağlamaktadır. Nüfus artışıyla birlikte kentin gelişimi de paralel olarak artmakta ve nüfusa göre oluşum ve değişimi etkileyen bir durum olmaktadır. Bununla birlikte kentin şekillenmesini etkileyip aynı zamanda kimliği de etkilemektedir.

Kısaca kentsel kimlik oluşumunda ve değişiminde etkili olan kentsel kimlik bileşenlerini anlamak, korumak ve geliştirmek için çeşitli gereksinimler vardır. Kentin kimliğine katkı sağlayan bileşenlerin kent olgusuna yarar sağlaması gerekmektedir. Kentte yaşamak yerine kenti yaşamak ancak ve ancak kimlikli kentlerde meydana gelmektedir.

2.4. Kent Kimliği Oluşumunda Kent İmgesi, Kentgörünüm ve Kentsel Peyzaj

Kent kimliği geniş bir kavram olmakla birlikte kent işlevlerinde önemli bir yere sahip olmaktadır. Kent kimliği oluşumunda önemli olan bir diğer kavram ise Kent imgesidir. İmge, farklı alanlarda bireylerin karşısına çıkan ve farklı tanımları olan bir kavramdır. İmgeyi tanımlarken Ulağlı, “Kimimiz için bir resim, kimimiz için bir hayal veya serap, kimimiz için ise yaratı ve düş gücüdür. Birçoğumuz için imge, bir şeyi başka bir şeye benzetmek veya başka bir şeyle anlatmak için kullandığımız kavramlar ya da simgelerdir.” Açıklamasını yapmaktadır. (Ulağlı, 2018)

İmge, içinde yaşanan kent ve kenti oluşturan öğelerinde zihinde oluşturduğu yansımalarıdır. Kentsel imge denilen kavram kentin kimliğini belirlemesinin yanı sıra içinde yaşanan kente ait duyumsamaları, zihindeki izlenimleri şeklinde tanımlanabilmektedir. (Güremen, 2011)

İmgenin tanımı onun paradoksal yapısını açıklamaktadır. İmge için yapılan tanımlamaların nedeni imgenin çok fazla incelenen bir kavram olmasından kaynaklanır. İmgeyi oluşturan elemanların tabloda gösterimi imgenin karmaşık yapısının daha iyi anlaşılmasına yarar sağlamaktadır.

Şekil 3. İmgeyi Oluşturan Elemanlar (Ulağlı, 2018)

Bu tabloyla birlikte imgeyi meydana getiren yalnızca bireysel inançlar ve düşünceler değil aynı zamanda toplumsal değerlerdir. İmgeyi oluşturan bu elemanların hepsi bir bilim dalının alt yapısıdır.

Kentin imgeleri gelişip çoğalarak kente fayda sağlayan birikimleri oluşturmaktadır. Bu oluşum süreci içinde ise imgeler yalnızca yapılı çevrenin tarihsel ve geleneksel değerlerinde değil, aynı zamanda kentin kendine özgü benzersiz fiziksel değerlerinden oluşmaktadır. (Bilsel, Yaşlıca, Büyükmihçi, Erkman, & Hisarlıgil, 2000)

Kentsel imge ile kentsel kimlik kavramları bazen birbirinin yerine kullanılmaktadır. Fakat kentsel imge, kentin fiziki yapısını ele alırken; kent kimliği, kentin sosyal ve kültürel

boyutlarını ele almaktadır. Daha genel bir yaklaşımla, kentte meydana gelen her şey kentin kimliğinin şekillenmesine neden olmaktadır ve her kentin bir imgesi vardır. İmgeler ise kentin kimliğidir.

Taylor, kent imgesi için; ‘‘Kentın belgesel anladığında bir dizi mekânsal ve biçimsel öğelerin, çevrelerinden farklılaşarak daha fazla görünür olmaları, o kentın kültürel kimliğinin oluşumunda önemlidir, Gerçekte ayırt edilebilen bu öğeler birlikte ‘kent imgesi’ni oluştururlar.’’ Açıklamasını yapmaktadır. (Bilsel S. G., 2002)

Kentsel imge ve kentsel kimlik ilişkisi, mekânın sınırları içinde farklı bileşenlerin katkısıyla meydana gelmektedir. Kentsel imgeler, kentte yaşayan bireyler için önemli olmakta ve ortak değerler bütünü oluşturumaktadırlar ve bu değerleri diğer kuşaklara aktarmaktadırlar. Bununla birlikte kentlerin kimliklerini ve kentsel imgelerini yaşanan dönem boyunca aktarılan doğal ve kültürel değerlerinin gelişmesi çok önemli olmaktadır. (Ulu & Karakoç, 2004)

Bilsel, Polat ve Yılmaz, ‘‘Gözlemcinin dış dünyaya ilişkin genel, kavramsal bilgisi; algıladığı ve belleğinde depoladığı bilgi birikiminden oluşmaktadır. Burada kentsel deneyim (urban experience) olgusu (fenomeni), ‘yer’ e ilişkin anılar olup, bundan soyutlanamaz. Farklı yerlere ilişkin belleğe yansıtılan algılar, kentsel deneyimi giderek tümel imgesini oluşturur’ ’ifadelerini kullanarak her kentın bir imgesi olmakla birlikte kentlere özgü kimliklerin varlığından söz etmektedir. (Bilsel, Polat, & Yılmaz, 2003)

Kevin Lynch, kentın çevresel imgesini kimlik, yapı ve anlam kavramlarıyla üç başlıkta aktarmaktadır. İşlenebilir bir imge ilk olarak bir nesnenin tanımlanmasını gerektirir, böylelikle diğer nesnelere ayrı ele alınması, bir bütün olarak ele alınması ve kabul edilmesini gerektirir. Bu da kimliğin tanımını ortaya koymaktadır. İkincisi ise, imge, nesnenin gözlemciyle ve diğer nesnelere uzamsal ya da biçimsel ilişkisini içermektedir. Anlam ise nesnenin gözlemci için uzamsal ya da biçimsel ilişkiden farklı olarak duygu ve düşünce açısından bir anlam ifade etmektedir.

Kevin Lynch, kentsel mekânı tanımlarken alanların kolay hatırlanır olmasını dikkate almakta ve yapıların belli bir nizamda olmasını savunmaktadır. Mekânın kimlik ve yapı arasındaki ilişkiyi bütüncül olarak görmektedir. Kevin Lynch'in kent imgesi ile alakalı beş temel algılama metodu bulunmaktadır. Bunlar; yollar(nirengi), bölgeler, kenarlar(sınırlar), düğümler (odak noktaları) ve işaret öğeleridir. Kamusal mekanlarda bulunan şebekeler Kevin Lynch'in analizinden yola çıkarak yorumlanabilir:

-Yollar/Nirengi: Kentsel mekânda yaşayan insanların gözlem yapanların kenti daha iyi kavrayabilmelerine yardım eden elemanlardır. Kentsel mekânın görüntüsünden farklı olan bu nesnelere kentin kolay kavramasında büyük önem taşımaktadır. (Caddeler, yollar, meydanlar)

Kevin Lynch'e göre yolların kentte yaşayan bireylerin zihninde diğer algılama metotlarıyla birlikte ilişkili olmakta ve aynı zamanda diğerlerine göre daha baskın olmaktadır.

-Sınırlar/Kenarlar: İki yer arasında bir 'kenar' meydana getiren elemanlardır. Doğal elemanlar olmakla birlikte yapay elemanlarda olabilmekte ve fiziksel olarak mekânı ayırt eden sınır getiren elemanlardır. (Cepheler, dağlar ve diğer bina donatıları)

Kevin Lynch, sınırlar ile ilgili olarak; "Sınırlar bir bölgeyi diğerine kapatan az çok sızdırabilen engeller olabilirler veya iki bölgeyi ilişkilendiren ve birbirine bağlayan çizgiler, bağlantı çizgiler, bağlantı yerler olabilirler. En güçlü sınır, görsel olarak göze çarpan şekilde sürekli ve çoğunlukla hareketi geçirme konusunda sızdırmayandır. Sınırlar özellikleri düzenlemede önemlidir, özellikle su veya duvar yoluyla şehrin taslağındaki gibi mekanları bir arada tuttuğu zaman birçok şehir açıkça tanımlanan sınırlara sahip olmaktadır."

-Bölgeler: Kentsel mekânda yaşayan insanları bir araya getiren mekanlardır. Kentsel mekânda orta veya büyük alanları meydana getirmektedir. Daha çok ticari alışverişin yapıldığı mekanlardır. (Yapı ve nüfus yoğunluğuna göre kamusal mekanlar)

-Odak/Düğüm Noktaları: Kent meydanındaki objeler (heykeller, mobilyalar, aydınlatmalar), peyzaj ve kamusal mekanlardır. Bina olarak ta ticari alışverişler dini yapılar kafeler ve müzeler örnek verilebilir. (Çelikyay, 2017)

Şekil 4. Kentsel mekânı meydana getiren beş imge (Architecture of The City)

Peyzaj ise sözlük anlamı itibari ile ‘görünüm, manzara’ olarak ifade edilmektedir.

Erdoğan kentsel imaj ile ilgili olarak, ‘‘Kentsel imaj/ görüntü ve estetik değerler açısından irdelenecek olursa peyzaj bütünlüğü içinde kenti oluşturan öğelerin değerlendirilmesi gerekmektedir. (Booth, 1990) Peyzaj/ çevresel değerlendirmede kullandığı arazi formu (landform), bitkisel materyal (plant material), yapılar(buildings), döşemeler(pavement), peyzaj yapıları (site structures), su öğeleri(water) de kentsel çevreyi oluşturan öğelerdir. Nasıl bütün onu oluşturan parçaların her birinden farklı niteliğe sahipse, kent de onu oluşturan tek tek yapılardan farklı nitelik taşıyan bir bütün olup kitle, boşluk, yüzey ve düzlemlerden oluşan tek tek öğelerin bir araya gelmesi ile biçimlenmektedirler.’’ İfadelerini kullanmaktadır. (Erdoğan, 2006)

Kentlerin kimlikleri ile yeşil dokunun bir arada bulunması kentsel peyzajı meydana getirmektedir. Kentsel peyzajda aranan en temel özellik, kentin kimliğine uygun olarak gelişen yeşil dokudur. Yeşil doku, kentin kimliğini doğrudan etkilemekte ve hatta kentin kimliği de yeşil dokuyu etkilemektedir. Dinlenme ve tatil kentleri örnek olarak verilebilir.

Kentlerin kontrol edilemeyen değişimi ve gelişiminden meydana gelen bir düzen ve denge bozukluğu bulunmaktadır. Bu yüzden kent kimliği olumsuz etkilenmekte ve çarpık görüntüler ortaya çıkmaktadır. Bu görüntülerin temel nedeni kentin hızla gelişmesinden kaynaklı olup kentin kimliğini anlamadan kent planlanması yapılmaktadır. Kentsel peyzaj kentin yaşamına, kalitesine, renk ve dokusuna büyük katkılar sağlamakta ve yaşam kalitesini artırmaktadır. Kentin planlanması ve uygulanmasında yalnızca peyzaja önem verilip yeşil alanlar artırıldığında kentin kimliğine bir katkı sağlamak yerine kentin kimliğine zarar verilmektedir. (Karagüler & Korgavuş, 2014)

	Ekolojik Yaklaşım	Geleneksel Yaklaşım
Alana Uygunluk	<ul style="list-style-type: none"> - Yerel ekolojik şartlara (topoğrafya, toprak, mikroklima vb.) uygun tasarım, - Mevcut peyzaj karakterinin korunması, - Alanın doğal yapısıyla bağdaşan estetik görünüm, - Yerel bitki türlerinin kullanımı, - Bölgesel sosyal ihtiyaçlara ve alanın ekolojik yapısına uygun aktiviteler, - Alandaki tarihi ve kültürel değerlerin alan tasarımında ön planda tutulması. 	<ul style="list-style-type: none"> - Doğal yapıyı değiştiren insan yapısı öğelerin varlığı, - Alana farklı peyzaj karakterlerinin entegre edilmesi, - Doğal bitkisel gelişimin estetik amaçlı denetlenmesi, - Yüksek estetik kaygısıyla kozmetik ve dekoratif düzenlemeler, - Egzotik bitkilerin kullanımı, - Mümkün olduğunca çok aktivitenin alana getirilme eğilimi.
Estetik	<ul style="list-style-type: none"> - Ekolojik değeri olan peyzaj estetiğinin öne çıkarılması, - Doğal çevrenin yapısal çevreye uyumu açısından yeni bir estetik ve form kavramı. 	<ul style="list-style-type: none"> - Görsel değeri daha güçlü olan resimsel estetiğe ulaşılma kaygısı.
Sürdürülebilirlik	<ul style="list-style-type: none"> - Yerel ve geri dönüşümlü materyallerin kullanılması, - Bakım masraflarını düşürecek materyal ve yörenin ekolojik yapısına uyumlu bitki türlerinin kullanımı, - Enerji tüketimini azaltacak düzenlemeler, - Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı, - Biyolojik çeşitliliğin desteklenmesi ve soyu tehlikede olan türlere yaşam ortamı sağlanması, - Alan yönetimi ve bakımında geri dönüşüm uygulamalarına yer verilmesi. 	<ul style="list-style-type: none"> - Beklenen estetik kaliteye ulaşılması için yüksek bakım ve iş gücü maliyetleri, - Yerel olmayan türlerin sağlıklı kalması için kimyasal ilaç ve gübrelerin kullanımı, - Çim alan tesisinde ve bakımında yüksek su harcaması ve enerji harcaması, - fosil yakıtlarının ve kimyasalların kullanımı, - Estetik kaygılarla pahalı ve geri dönüşümü olmayan materyallerin kullanımı, - Yoğun sert yapı kullanımı ile ekolojik dengeye olumsuz etki.
Bitkisel Tasarım	<ul style="list-style-type: none"> - Yerel ve mevcut ekolojik yapıya uygun türlerin kullanılması ve tür çeşitliliği getirilmesi, - Doğal gelişime müdahalenin sınırlı olması, - Doğal görünümün korunması, - Yaban hayatına yaşam ortamı oluşturacak türlerin tercih edilmesi, - Mevcut habitatların korunması ve onarımı. 	<ul style="list-style-type: none"> - Estetik değeri olan egzotik bitkilerin kullanımı, - Tür çeşitliliğinin sınırlı oluşu, - Estetik görünümü bozacak doğal gelişimlerin denetlenmesi, - Yeni habitatların oluşturulması.

Şekil 5. Kentsel peyzaj tasarımına farklı yaklaşımlar (Onur, 2012)

	Ekolojik Yaklaşım	Geleneksel Yaklaşım
Yaban Hayatı Organizasyonu	<ul style="list-style-type: none"> - Yaban hayatı tür çeşitliliğinin korunmasına yönelik düzenlemeler- -sınırlı alan kullanımı, uygun materyal seçimleri, -Yaban hayatı tür çeşitliliğinin artırılmasına yönelik düzenlemeler-sulak alanlar gibi yeni yaşam ortamlarının oluşturulması, bitki türü çeşitliliği, - Yaban hayatı popülasyonlarının kontrol altında tutulması. 	<ul style="list-style-type: none"> - Yaban hayatını etkileyen yoğun insan kullanımları, - Yaban hayatını canlandırarak ve koruyacak düzenlemeler öncelik taşımaz.
Yönetim ve bakım	<ul style="list-style-type: none"> - Minimum insan müdahalesi, - Sürdürülebilir, ekolojik yönetim politikalarının kullanımı, - Ekoloji konusunda yetkin bir yöneticiye ihtiyaç duyulması, - Düşük bakım giderleri, - Yönetim ve bakımda yerel halkın gönüllü katılımının sağlanması, - Alanda biyolojik yapıyı koruma amaçlı zonlama çalışmaları ile kullanım sınırlaması getirilmesi. 	<ul style="list-style-type: none"> - Beklenen kusursuz görüntünün sağlanabilmesi için sürekli insan müdahalesini gerektirecek bakım çalışmaları, -Yüksek maliyet ve enerji gerektiren yönetim ve bakım politikaları, - Sürdürülebilir gelişim politikaları öncelikli olmaması, - Alan yönetim ve bakımında profesyonel uygulamalara gerek duyulmaması, - Alan yönetiminde kullanıcıların söz sahibi olmaması, - Alan yönetiminde insan kullanımlarının ön planda olması.
Alan Misyonu	<ul style="list-style-type: none"> - Kentsel ekosistemlerin ve yaban hayatının korunup desteklenmesi, - Eğitim ve araştırma ortamlarının oluşturulması, - Kontrollü rekreasyonel ve sportif aktiviteler, - İnsan doğa etkileşimini arttıracak aktiviteler, - Toplumda çevresel bilincin oluşturulması-Ekolojik estetik kavramın geliştirilmesi, - Kentsel çevresel problemlerin çözümüne katkı sağlanması, - Bulunduğu alana ve topluma bir kimlik kazandırması, 	<ul style="list-style-type: none"> - Kentsel imajı güçlendirecek yeşil alanlar, - Yoğun rekreasyonel ve sportif aktiviteler, - Yapılandırılmış yeşil alanlarda psikolojik rahatlama imkanı, - Toplanma ve buluşma mekanları, - Bulunduğu alana ve topluma bir kimlik kazandırması.

Şekil 6. Kentsel peyzaj tasarımına farklı yaklaşımlar (devamı) (Onur, 2012)

2.5. Kentte Kimlik Yitimi-Kimliksizleşme Olgusu

Yerleşik kültür değerleri olan toplumlarda, kentsel mekanların taşıdıkları niteliklerle kendi topluluklarını kendi zamanları içinde temsil edecek bir kimliği devam ettirirler. Gerçekte bu kavram 'geçmişin anılarını geleceğe umut olarak taşıma' da kültürel kimlik oluşturma anlamını kurar.

Çöl bu konu ile ilgili olarak, "Kentlerin kimliğini kentliler ve onların yaşam biçimi oluşturur. Kent kimliği, yaşam biçiminin kendisi değil de, bu biçimin sonucu olan ürünler yargılanarak değerlendirilemez. Kent kimliği durağan olmayan, sürekli gelişip değişen dinamik bir oluşumdur." ifadelerini kullanmaktadır. (Çöl, 1998)

Çöl kentin imajı ile ilgili olarak, "Kentlerin belirli bir imajı olmalıdır. Bu imaj o bölgenin yaşam biçimi hakkında da ipucu verir. Kenti oluşturan her bileşenin (yol,cadde,meydan,sokak vb.) kent imajında bir yeri vardır. Kentsel imaj; kent yaşantısının kişilerde bıraktığı duyuşsal ve düşünşel izlerdir ve bu izlerde kent kimliğinin tanımlamasındaki en önemli adımdır." Tanımını yapmaktadır. (Çöl, 1998)

Kentin kişiliğı aslında kentin karakterini ortaya koymaktadır. Kent imajı; kentin kişiliğinin kullanıcılar tarafından anlaşılabilir olması gerekmektedir. Kent kimliği ise daha farklı olarak kente yüklenen anlamlarla ilgilidir. Ancak hızlı bir şekilde gelişen ve değişen kentlerde geçmişten bugüne taşıdığı kimliklerinde bozulmalar meydana gelmekte ve hatta kimliksizleşme görülebilmektedir.

Kent içinde yaşayan insanların davranışları, inanışları ve kültürleri yani kentte bulunan her şey bir anlama sahiptir. Bu anlam aynı zamanda kentin ruhunu da yansıtmaktadır. Kentin ruhu olmadığında kentin kimliksizliği meydana gelir.

Kimliksizlik kendini hem yerleşme hem de yaşam boyutunda kendini anlatmaktadır. Yerleşmeye bakıldığında bir yabancılaşma, parçalanma ve bölgelere ayrılma meydana gelmektedir. Yaşamsal olarak da yaşamın nesneleşme şeklinde ortaya çıkmasıdır. Kentlerdeki en büyük sorun kimliksizleşme problemidir. (Acar, 1996)

Kentlerin çoğu belli nedenlerden kimliğini kaybetmekte veya yeni kimlik üretmemektedir. Kentlerde ki bu kimlik sorunu kentin ekonomik, fiziksel ve kültürel her boyutunda yaşanılmakta ve bu durumda kentte yaşayanlara kente karşı yabancılaşma hissi vermektedir.

Kentlerde genel olarak yerleşmede ki sorunlarda kent planlamasının standartlarına ve yönetmeliklerine göre yaklaşmak yerine, mekanda sınırlı ve dar yaklaşımlar denendikçe, mekanlarda giderek yoğunlaşan sorunlar zaman içinde büyüyerek kentsel mekanda felakete yol açmaktadır. Bunun nedeni doğal afetlerden kaynaklansa bile yoğun, düzensiz, plana uymayan, standartlar ve yönetmeliklere aykırı, denetimsiz ve gerçek anlamda kimliğinin dışına çıkmış olduğu gözlenmektedir. Kentsel mekanda bu tür nedenlerden dolayı sürekli değişimler yaşanmaktadır. Bu değişimlerin bir başka boyutu da kentin kimliksizleşme ve kendine yabancılaşmasıdır. Bu kimliksizleşmenin en önemli örneği de kentsel mekanda eskiden kalma yapıtların bir tek adının aynı kaldığı ve onun haricinde yapıtların içi, dışı ve çevreleri fiziksel olarak değişime uğradığı gözlemlenmektedir.

Kentlerin gelişmesi giderek standartlaştığı günümüzde bir kentsel mekanın diğer kentsel mekandan farklılığı ayırt edilebilmektedir. Eski, tarihi ve geçmişi olmayan kentsel mekanın kentsel kimliği de yoktur. (Shaukland, 1996)

Günümüzde kentler için kimliksizleşme ve tekdüze olma gibi nitelendirmeler ile kimlik konusu tartışılmaktadır. Kent kimliğinin devam etmesi için kente ait özelliklerini korunması ve sürekli devam etmesi gerekmektedir. Bu konuda her kentin mevcut ve geçmişten gelen kimlik öğeleri sorgulanmalı ve çağdaş gereksinimlerden dolayı değişmektedir. Kentin geçmiş bugün ve gelecek kimliğinin korunarak devam etmesi gerekmektedir. (Kortan, 1996)

Kentlerin doğal afet, teknolojik gelişim, demografik değişim, çarpık kentleşme, küreselleşme, maddi imkansızlıklar, planlama ve uygulama kararlar, restorasyon süreci, imar affı, yeni tasarımlar ve idari yaptırımlar gibi olguların etkisi altında kaldığı ve değişime uğradığı gözlemlenmektedir.

3. KAMUSAL MEKAN- MEKANSAL KİMLİK

Kamusal mekân kent yaşamı içinde gerekli özelliklerin olduğu ve ortak çıkarlara dayanan hizmetin adıdır. Şimdilerde kamusal alanlara dikkat edilecek olursa daha çok işlevli bir alana doğru geçiş olup ve bu alanlar gezinti dinlenme tüketim gibi ihtiyaçların tanımlanmasıdır.

Kamusal mekân kısaca; ev dışındaki alanlar bütünü, halkın karşılaştığı alan, ekonomik yönüyle birlikte ortak ekonominin merkezi ögesi, sosyal yönüyle birlikte ortak bir dünyanın arabulucusu ve demokrasinin meşrulaştığı alandır. (Çelikyay, 2017)

Kamusal mekanlar din, dil, ırk, kültür belirtmeksizin her insana sunulan mekanlardır. Max Weber kamusal alanları; ‘beraberlik içindeki insanları ve bir topluluğa ait ortak olan her şeyi ifade etmektedir.’ şeklinde açıklamaktadır.

Kamusal mekanlar, 1950-1960 yılları arasında ‘ortak’ alanlar olarak ortaya çıkmaktadır. 1970 yıllarından itibaren ise ‘kamusal alan’ kavramına geçmiştir. Kamusal alanlar kısaca, ev gibi kişisel mekanların dışındaki alanların tümü, insanların birbirleriyle karşılaştığı alanlar(okul,kafe,tatil mekanları)dır. (Lynch K. , 1960)

Kamusal mekanların cadde meydan ve sokaklardan oluşması ve bu mekanlarda halkın isteklerini ve önerilerini dile getirmesi, yeniden kamusal mekan oluşturulması için öneride bulunması fiziksel olarak kamusal mekanı yeniden oluşturmaktadır. Kamusal mekanların düşünce görüş ve yargılarla meydana gelmesi ve gerekli bilgilerin aktarılması ise sembolik olarak açıklanmaktadır. Kısacası kamusal mekanlar; insanların birlik içinde çokça kullandığı, duygu ve düşüncelerini rahatça aktardığı ortak mekanlardır.

Habermas kamusal alanı açıklarken; “...bir biraradalık durumundaki bireylerin davranışları, ne iş ve meslek sahiplerinin özel işlerini görürken yaptıkları davranışlara; ne de bir devlet bürokrasisinin yasal sınırlarına tabi anayasal bir düzenin üyelerinin davranışlarına benzer. Yurttaşlar ancak, genel yarara ilişkin meseleler hakkında kısıtlanmamış bir tarzda, yani toplanma, örgütlenme, kanaatlerini ifade etme ve yayınlama özgürlükleri garantilenmiş olarak tartışabildiklerinde kamusal bir gövde biçiminde davranmış olurlar. Bu tür bir iletişimin daha genel bir kamusal gövde içinde gerçekleşmesi, bilginin muhataplarına aktarılmasını ve onların etkilenmesini mümkün kılacak özgül araçları gerektirir. Günümüzde gazeteler, dergiler, radyo ve televizyon kamusal alanın iletişim araçlarıdır.” İfadelerini kullanmaktadır. (Habermas, 2004)

Kamusal alanlar buldukları çeşitliliklere göre değişiklik gösterirler. Kamu alanlarındaki bu değişimlerde mekânsal olarak azalmaları, ticari yoğunluğu ve kamu alanlarının özelliklerinin değişmesi gibi nedenler ortaya çıkabilir. Kentsel mekanın oluşumunda farklı konular kamusal alanı etkilemektedir. Bu etkileşimden dolayı sanayi ve ekonomik etkileşimlerin bozulması ve bu etkileşimin kentsel mekanlarının istenen sonucu vermemesi ile kamu mekanlarını da bitirmektedir.

Kamu mekanlarının bozulmasını engellemek ve düzenlemek için önemli birkaç konular vardır. Bu konular ;

- Farklı etkileşimler bulunmalı ve kamu mekanlarını kullanan bireylere gerekli ve doğru hizmet verilmeli
- İnsanlar tarafından kolay erişebilir olmalı insan-mekan ve insan-insan arasında bağlantı kurulmalı
- Kentsel mekanların oluşumunda alt yapıları ve ulaşım noktaları arttırılmalı insanların kolay erişilmesini sağlanmalı
- Kamusal mekanlarının kentsel mekanlarla iç içe olması, kent içinde sürükleyiciliği ve devamlılığı
- Farklı yaşlardaki insanlara farklı gruplara insan-mekan ilişkisini göz önünde bulundurarak daha düzenli alanlar oluşturulmalı

Schulz, kamusal mekanların kendilerini çevreleyen yapı biçimleriyle ilişkili olduklarını ve yaşamı devam ettirebilmeleri için üç özelliğinin bulunduğunu dile getirmektedir. Bu özellikler:

- Açık kent mekanı, toplumdaki yaşamın meydana gelmesinde, kent içinde her türlü aktiviteye olanak sağlamasında ve doğal çevrenin topoğrafik yapısında destekliyicidir.
- Kentsel mekanları oluşturan yapı biçimleri, kentin kimliğini oluşturacak şekilde ifade edilmelidir.
- Mekansal şekiller, kent içinde organizasyonu sağlayıcı bir şekilde yer alması gerekliliğidir. (Schulz, 1980)

3.1. Kentsel Kimlik Oluşumunda Kamusal Mekânın Yeri ve Önemi

Kamusal alanın karakteri; coğrafya, kültürel, tarihi, ekonomik olaylar olduğu gibi toplumsal özelliklerini de meydana getirmektedir. Ayrıca fiziksel çevrenin meydana gelmesinde mekanların sürekliliği ve yaşanabilir olması büyük rol oynamaktadır.

1960'lı yıllardan günümüze yaşam kalitesi deyince akla ilk olarak kentteki fiziksel, sosyal, ekonomik ve psikolojik gereksinimleri gidermektedir. Bundan dolayı kentsel tasarımın merkezinde kamusal mekân vardır. Kısaca kamusal mekân kentsel mekandaki insanların günlük yaşamları, aktiviteleri ve kentsel yaşamın görüldüğü mekanlardır. Kamusal mekân; sokaklar, meydanlar, anıtlar, etrafındaki yapılara kadar düşünülen ve kentsel mekanların merkezi, odakları ve kentsel mekânın kimliğini oluşturan bir konudur. (Çelikyay, 2017)

Kamu mekanlarında kullanılan mekanların güçlü yönlerinin olması, güçlü görsellik kullanılması, sosyalliğin ve insan-insan etkileşiminin güçlendirilmesi, taşıt yerine yayalara daha fazla önem verilmesi ve mekânın ona göre tekrar gözden geçirilmesi kısaca kentsel mekanların kimlik kalitesini daha güçlü olması kentsel tasarımın asıl görevidir. Mesela bu kamu mekanlarında her gün bulunan kişilerin isteklerini ve arzularını dikkate alarak kamu mekanlarının daha iyi hale getirmek ve kentsel mekânın kimliğini düzenlemek gerekmektedir. Bunun için kamu mekanlarının kullanım alanlarını iyi belirlemek gerekmektedir. Cadde, sokak, meydan, kaldırım gibi kamusal mekanların yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Bazı kalabalık sokakları trafiğe kapatıp yayalaştırmak gerekir. Çünkü hem sokaklar dar hem de taşıt trafiğine açık olduğunda kentin kimliğinde bir sarsılma meydana gelir. Ayrıca kaldırım kenarlarında yeme-içme mekanları oluşturulmuş ise bu mekanları peyzaj tasarımıyla bir bütünlük içinde tasarlanması gerekmektedir. Caddelerin ve kaldırımda ki düzensiz ağaç ekimleri hem görsel hem de çevresel olarak probleme yol açmaktadır. Bu probleme en iyi çözüm peyzaj düzenlemeleridir. Peyzaj tasarımlarında yayaların kullandıkları bütün yerler, sokaklar, yaya geçitleri ve kaldırımlar güvenli olmalıdır. Ayrıca kentsel mekanlarda ağaç seçimini de görselliğin yanında hava kirliliğini önleyen ve insanlar için kullanışlı birer peyzaj tasarımı olmalıdır. Kentsel mekanlarda bir diğer önemli unsur mekânın aydınlatmasıdır. Kamusal alanlarında güvenliği ve mekânın kalitesinde önemli rol oynamaktadır.

Aydınlatma elemanları aynı zamanda kaliteli malzeme seçimi ile de kentsel mekâna kimlik kazandırabilir.

Kamusal mekanlar kentin kimliğini ifade eden önemli mekanlardır. Kamusal mekânların çevresindeki tarihi yapılar, anıtlar ve önemli ögeler gibi fiziksel unsurlarla kentte yaşayan bireylerin ve kente ziyarete gelen turistlerin belli zaman diliminde sosyalleşmesidir.

3.2. Kamusal Alan-Kamusal Mekân İlişkisi ve Farklılığı

Habermas, kamusal alanı açıklarken, “Devlet kamu alanlarının kentte yaşayan ve kente ziyarete gelen tüm bireylere açık olması ve onlara ait alanların var olmasıdır.” ifadelerini kullanmaktadır.

Türkiye’de ‘kamu’ kelimesi devleti çağrıştıran kavram olmakla birlikte, kamusal alanın devlet idaresi ve kuruluş adı altında olan alanları çağrıştırmaktadır. Özetle kamusal alanın devlete ait bir kavram olarak algılanması daha doğru olmaktadır. (Yıldırım, 2015) (Habermas, 1997)

Rappa, kamusal alanı beş farklı özelliği ile birlikte tanımlamaktadır. Bunlar;

- İnsanların iletişiminin ve etkileşiminin fiziksel bir alanı,
- İnsan eylemlerinin oluşturduğu fiziksel olmayan metaforik bir alan,
- İki taraf arasındaki bilgi alışverişinin farklı biçimlerinin ve entelektüel veya entelektüel olmayan tartışmaların meydana geldiği bir alan,
- Devletlerin ve devlet dışı aktörlerin planlanmış veya planlanmamış politikalarının ortaya çıktığı bir alandır. (Karadağ, 1994) (Rappa, 2002)

Arendt kamusal alanı, “toplumun bir araya gelmesini sağlayan bir ortak dünya” olarak açıklamaktadır. (Arendt, 1995)

Özbek kamusal alan ile ilgili olarak; “Kamusal alan kavramının özellikle akademik alanda kullanımı ise, bu derlemenin de ana kısımlarını oluşturan konularda ağırlıklı olarak demokrasi, devlet, yurttaşlık hakları, sivil toplum, kamusal-özel alan ayrımı, çok kültürlülük, kimlik, iletişim ve medya üzerinde yoğunlaşıyor. Ancak, kavramın sosyal tarih, toplumbilim, politika bilim ve felsefesi, hukuk, edebiyat, iletişim ve medya bilimleri alanlarında kapsamlı araştırma ve inceleme amacıyla kullanıldığı henüz pek söylenemez.” ifadelerini kullanmaktadır. (Özbek, 2004)

Kamusal mekanlar ise kentte yaşayan bireylerin kullanabildiği ve rahatça vakit geçirdikleri kamuya ait olan (sokak, meydan, yol, parklar, caddeler gibi) mekanlardır.

Bakan ve Konuk kamusal mekanlar ile ilgili olarak şu ifadeleri kullanmaktadırlar; “Kamusal mekanlar; kentsel yapıların dışında kalan, kent arazisi üzerine kurulu, kentlilerin kullandığı, kentle ilişkili olayların yer aldığı alanların bütünüdür. Kentsel dış mekân demekteki amaç kentlilerin nefes aldığı ve yapılar dışında yaşamlarını sürdürdükleri mekân demektir. Kentsel mekân; kentsel alanlardan farklı olarak eni, boyu, yüksekliği (mekân olmasını sağlayan üç boyutu) yanı sıra üzerlerinde tüm kentsel olayların geçmesi, kentlilerin onu kullanmaları, yararlanmaları ile yeni bir boyut kazanmış olmaktadır. Örneğin kentteki boşluklar kentsel alan olmasına karşın, bir kent meydanı kentsel mekandır. Kentsel mekanlar (meydan, park) değişik amaçlarla planlanmış olabilir, (yol, sokak) değişik kullanımları bulunabilir, ya da bir amaç için özellikli bir alanda yer alır. (Açık hava tiyatrosu, plaj gibi)” (Bakan & Konuk, 1987)

Kamusal mekanlar kentin kimliklerini ve kentin kültürlerini meydana getirir. Kentsel mekanlar üç farklı olayın meydana gelmesiyle oluşur. Bunlar; Kentte yaşayan insanları ekonomik etkinlikleri, kentlerin kullanım farklılıkları ve insanların talep ve istekleridir. Kentsel mekânda bulunan insanların yaşam kaliteleri, tercihleri, önerileri ve istekleri özenle düşünülmeden düzenleme yapılması kentsel mekânın kimliğini zedeler ve bu yüzden kamusal alanlarının nitelikleri değişir.

Kentsel mekanların merkezindeki kamusal alanlar daha çok alışveriş, ticaret, kültür mekanlarıdır. Arabayla ulaşım çok rahat olmakla birlikte yaya olarak ulaşımı zordur. Aynı zamanda kamu mekanları daha fazladır. Kamusal mekanlardaki gibi sosyallikten daha çok ticaret yapmak, birilerini ziyaret etmek ve kamu mekanlarını kullanmak için ayrılan mekanlardır.

Açık mekanların en önemli özellikleri binaların dışında sosyallik kurulan alan olmalarıdır. Bu yüzden kentte yaşayan bireylerin kamusal mekanlarda bir arada bulunması ve birbirleriyle iletişim kurması mekânsal kimlik açısından çok önemlidir. Bu alanlara örnek olarak tarlalar, ormanlar, yaya yolları ve çayırlar verilebilir. (Ministere de L'Interieur, 2020) Bu mekanlar daha çok dikkat çeken mekanlardır. Piknik alanları, parklar, açık müzeler, açık alışveriş yerleri, meydanlar ve plajlar gibi insanları bir araya toplayan açık kamusal mekanlardır.

Kamusal alanlar, kamusal mekanlara göre daha geniş kapsamlıdır ve her kamusal mekân, kamusal alanların özelliklerini göstermekle birlikte kamusal alan kavramı, kamusal mekânı kapsamaktadır.

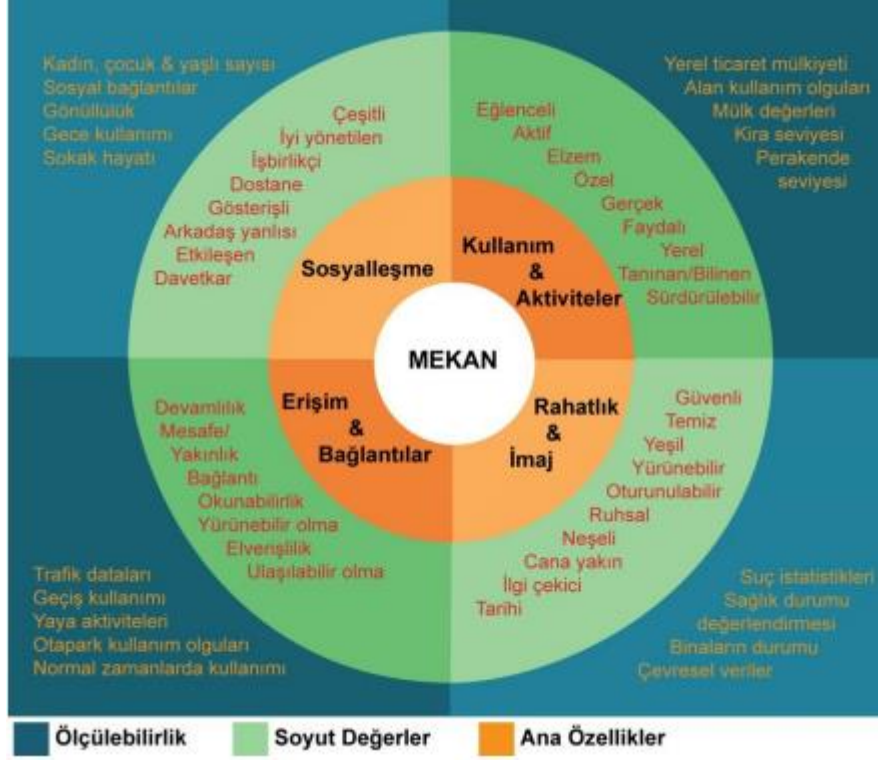
3.3. Kamusal Mekânın Temel Nitelikleri

Kentsel mekanların varlığı için; ortamda sosyallik, kültürel alanlar, sosyal yaşam ve kalite gerekmektedir. Bu yaklaşımdan dolayı kamusal mekanlar; mekanlardaki hareket, mekân kullanımı ve insan-insan arasındaki sosyallik kentsel mekandaki kimlik oluşumunu dengeler.

Kamusal mekanlar insanların sosyalleştiği ve eriştiği mekanlardır. Bu mekanlara örnek olarak sosyal etkinlikler verilebilir. Bunlar; törenler, festivaller, kültürel olaylar, tiyatrolar ve etkinliklerdir. Eriştiği mekanlar ise alışveriş alanları, bekleme alanları ve toplanma alanlarıdır. İnsanların iç içe olduğu ve birbirlerine selam verdikleri, aynı yerde buldukları, beraber etkinliklere katıldıkları ve buluştukları her yer kamusal mekanlardır.

Kamusal mekanlar aslında birer kimlik mekanlardır. Sadece insanların sosyalleştiği ve eriştiği mekanlar değil; kentlerin mimari ve kent formları da çok önemlidir. Işık, ses, görüntü, çevre, koku, doku, sıcaklık, rüzgâr, nem ve mevsim özellikleri de kent formunu açıklayan öğelerdir.

Dünya genelinde kamusal mekânda yapılan araştırmalar ışığında kamusal mekânın temel niteliklerinin oluşturulmasında dört temel özellik sıralanmaktadır. Şekil 7.de görüldüğü üzere; erişim ve bağlantılar, kullanım ve aktiviteler, rahatlık ve imaj ve sosyalleşme olarak belirlenmektedir. Erişim ve bağlantılar; devamlılık isteyen, yakınlık, bağlı olmak, okunabilirlik, ulaşılabilirlik değişkenlikleriyle analiz edilmektedir. Kullanım ve aktiviteler; eğlenceli, aktif, gerçek, faydalı ve sürdürülebilir olması yönüyle analiz edilmektedir. Rahatlık ve imaj; güvenli olması yönüyle dikkat çekmektedir ve aynı zamanda yeşil alanların olmasıyla birlikte yürünebilir, oturulabilir, neşeli ve cana yakın özellikleri ele alınmaktadır. Son olarak sosyalleşme; çeşitli olmasıyla birlikte, iyi yönetilebilen, arkadaş canlısı, gösterişli ve dostane yaklaşımıyla analiz edilmektedir.

Şekil 7. Başarılı Kamusal Alanlar (Akpınar, 2013)

Kamusal mekanların temel nitelikleri aşağıda belirtilen bir dizi özelliklere bağlı olmaktadır. Bunlar;

-Ölçek

-Kapalı mekân,

- Materyaller,

- Detay çalışmaları,

-Devamlılık,

-Güvenlik ve emniyet,

-İşçilik,

- Mikro iklim,

-Benimseme ve yönetim,

-Kamusal sanat. (Essex Design Guide Urban Place Supplement, 2007)

Şekil 8. Kamusal mekanlarda bulunması gereken temel nitelikler (pps.org, 2018)

Şekil 8.de görüldüğü üzere kamusal mekanlarda bulunan niteliklerden yola çıkılarak, kamusal mekanlar kentte yoğunluğu ve etkileşimi yüksek mekanlardır. Kentliler günün büyük bir bölümünü özel mekanlarda değil kamusal mekanlarda geçirmektedir. Gerekli niteliklerin sağlanması dahilinde kamusal mekanlarda mekân kalitesi artması ile kentlilerin memnuniyeti de aynı oranda artmaktadır. (Metin, 2020)

Kamusal mekanların kamusal niteliklerini meydana getiren temel özellikler şunlardır:

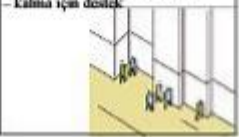

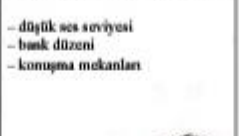

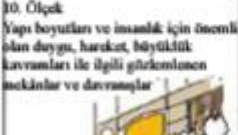

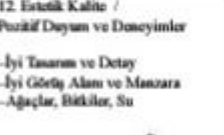
- Ulaşılabilir olması,
- Kalıcı olması,
- Toplumsal insan davranışlarına yön vermesi,
- Bireysel denetimin ötesinde bulunması,
- İçinde bulunan çevreyi tanımlamada önemli rol oynaması,
- Macera kaynağı ve ortamı oluşturması,
- Özel ve bireysel mekanlarla olan ilişkileriyle algılanması,

-Kullanım açısından çeşitlilik göstermesi.

-Kolektif olarak oluşturulmuş olması ve kolektif anıları yaşatması. (Arkitera, 2012)

Uzmanlar	Kamusal Mekanda Kalite Boyutları ve Kriterleri
Lynch (1981)	Kontrol, uygunluk, hissetmek, yaşamsal güç, erişim
Bentley et all (1985)	Kişiselleştirme, sağlamlık, zenginlik, çeşitlilik, geçirgenlik, görsel uygunluk
Jon Lang (1987)	Fiziksel kalite , güvenlik, bağlılık, saygınlık
Jacobs and Appleyard (1987)	Kimlik, kentsel özgüven, eğlence, yaşanabilirlik, fırsatlara erişim, herkese hitap etme
Tibbalds (1988)	Herkese hitap etme, herkese danışma, devamlılık, uyum, insan ölçeği, kullanım birlikteliği, eğlence, görsel zevk, yürünebilirlik, geçmişe saygı, bağlam
Carr ve arkadaşları (1992)	Konfor, dinlenme, pasif etkileşim, aktif etkileşim, Keşfetme duygusu yaratma
Sherwin Greece (1992)	İşlev, düzen, kimlik, cazibe
Congress for New Urbanism (1993)	Taşıtlar ve yayalar için tasarım, tanımlı olmak, karma kullanım, karma nüfus, evrensellik, erişilebilirlik, yerellik, tarihsellik, iklimsel, ekolojik
Urban Task Force (1999)	Kalıcılık, sürdürülebilirlik, çevreye duyarlılık, bağlam, ölçek, karakter, arazi kullanımı ve yoğunluğu dengesi, aktiviteleri birleştirme, karma kullanım süresi, erişim, geçirgenlik
Whyte (2000)	Sosyal etkileşim, ulaşılabilirlik, aktivite çeşitliliği, İyi imaj, Konfor
DETR and CABA (2000)	Adapte olabilirlik, karakter, süreklilik, kapalılık, çeşitlilik, hareket kolaylığı
Llewelyn Davies (2000)	Manzara bütünlüğü, biçimlerin birlikteliği, bağlantı, zenginleştirme
Carmona et al (2002)	Algısal, görsel, işlevsel, morfolojik, sosyal, zamansal nitelik, sürdürülebilirlik, şehir manzaraları, karma kullanım, karma kullanım süresi, bağlama uygunluk
Gehl (2004)	Güvenlik, konfor, hoşnutluk
Van der Voort (2005)	İşlevsel kalite, estetik kalite, ekonomik kalite, teknik kalite
Project for Public Spaces (PPS) (2007)	Erişim ve bağlantılar, konfor ve biçim, kullanım ve aktiviteler, sosyallik
Uzgören ve Erdönmez (2017)	Sosyal etkileşim, fiziksel kalite, psikolojik konfor ve güvenlik

Şekil 9. Farklı uzmanlara göre kamusal mekânda nitelikler (Metin, 2020)

K O R U M U	1. Trafik ve kazalara karşı koruma - trafik kazalarına karşı - trafik tertibatına karşı - diğer kazalara karşı 	2. Suç ve şiddete karşı koruma (güvenlik) - yaşam yeri / kullanım - sokak yaşamı - sokak izleyicileri olması - katmanlaşma - mekan ve zaman 	3. Hoş olmayan iklim koşullarına karşı koruma - rüzgâr / hava akımı - yağmur / kar - soğuk / sıcak - güneş / parlama
	4. Yürüyüş olanakları - yürüyüş için uygun oda - düzgün sokak dokusu (bezdirici olmayan) - ilginç cephe - düzgün yüzeyler - engellerin olmaması 	5. Durmak ve kalmak için imkânlar - kalma bölgeleri - kenar etkileri - kalma için belirlenen lekeler - kalma için destek 	6. Oturma için olanaklar - oturma bölgeleri - artıran avantajlar - temel oturma koşulları - ikincil oturma koşulları
	7. Görüş için olanaklar - geniş - mesafeli - engellenmemiş (kapalı olmayan) manzaralar - ilginç manzaralar - karanlıkta aydınlatma 	8. Dinlenme / konuşma olanakları - düşük ses seviyesi - baskı düzeni - konuşma mekanları 	9. Oyun / göz önünde olması / aktiviteler için olanaklar - fiziksel aktiviteler için alanlar - oyun ve eğlence - gündüz ve gece - yaz ve kış
Z E V K E B İ E N C E	10. Ölçek Yapı boyutları ve insanlık için önemli olan duyu, hareket, büyüklük kavramları ile ilgili geliştirilen mekanlar ve davranışlar 	11. İklimin olumlu özelliklerinden yararlanmak için olanaklar - güneş / gölge - sıcak / soğuk - rüzgârı yönetme - havalandırma 	12. Estetik Kalite / Pozitif Duyum ve Deneyimler - İyi Tasarım ve Detay - İyi Görüş Alanı ve Manzara - Ağaçlar, Bitkiler, Su

Şekil 10. Kentsel mekânda olması gereken kaliteler (Gehl, 2004) (İnceoğlu & Aytuğ, 2009)

3.4. Kamusal Mekânda Mekansal Kimlik Oluşumu ve Değişimi

Çubuk kamu mekânı ile ilgili olarak, “Kamu mekânı toplu yaşamın süre gelen tüm etkinliklerinin her yaş ve meslek grubunun yararlanmasına açık, kent strüktürü içinde yer alan mekanlardır. Bu mekânda tüm insani eylemler (sosyal, kültürel, ticari, dini, eğitim, spor vb.) yer alır” ifadelerini kullanmaktadır. (Çubuk, 1991)

Kamusal mekânın oluşumunda gerekli unsurlar şunlardır;

-Çevreyi tanımlamada önemli rol oynamaları,

-Kullanım açısından çeşitlilik göstermesi,

-Kamuya açık ve ulaşılabilir olması,

-Kentte yaşayan birey ya da grup kontrolünün dışındaki yerler olmaları ve kamusal belleğin oluşumunda ‘yer hissi’ nin oluşmasıdır.

Kamusal mekanlarda mekânsal kimlik oluşumuna katkı sağlayan dört tane temel öge bulunmaktadır. Bu ögeler değişkenlik gösterse de mekanlara kimlik değeri kazandırmaktadır.

Bina: Kamusal mekân (yönetim binaları ve okullar) örnekleri kentte yaşayan bireylerin mekânsal kimlik algılamasında önemli bir rol oynamaktadır. (Tekel, 2009)

Kamusal mekanlar yıllardır değişime uğramaktadır. Özellikle yaşadığımız son yıllarda kamu mekanlarının içeriği ve kentlilerin kullanımını tamamen farklı bir hal almaktadır. Bu değişimlerden en önemlileri, estetik olarak güzel mekanlar tasarlamak amaçlansa da asosyal ve işlevsiz mekanlar ortaya çıkmaktadır. Yeni kamusal mekanlar olarak belirlenen bu alanlar güvenlik konusunda artırılıp tercihlere göre belirlenmelidir. Kamusal mekanlarda kentlerin değişip yenilenmesine bağlı olarak farklılaşmaktadır. Bu farklılıkları etkileyen unsurlar şunlardır:

- Kamusal mekanlarda ulaşım hatlarının artmasıyla birlikte kent fonksiyonları da değişmektedir. Bu değişimler kent mekanlarında faydada bulunmaktadır. Hızlı ve kolay ulaşım ile birlikte kentsel mekânda ki düzenlemelerde tartışma ortaya çıkmaktadır. Ulaşım ve iletişimde ki gelişmeler kentsel mekân kullanımında değişimi meydana getirmektedir. Bu değişim kullanıcılar ve mekanlar arasındaki bağlantıyı azaltmaktadır. Koolhaas, kamusal alanın değişimine neden olan bu unsurları şu sözlerle anlatmaktadır:

“Biz kamusal alan olarak halen meydan ve sokak düşüncesine bağlı kaldık, oysa kamusal alan radikal olarak değişim içindedir. Televizyon, medya ve bir dizi buluşlarla kamusal alanın yok olduğunu tahmin edebilirsiniz. Fakat aynı zamanda günümüzde bu alan artık fiziki bir eklemlenmeye bağlı olmadan önemli bir biçimde yaygınlaşıyor. Sanırım bu iki uç arasında kalmalıdır.” (Koolhaas, 1994)

-Ticari mekanlarla kentsel alanlar değer kazanmaktadır. Kullanıcılar birer müşteri olarak özel ve kamusal mekanları tüketmeye yönelik tasarlanmaktadır. Yeni gelişmekte olan merkezler yaya ve taşıt gibi ulaşım ağlarının üzerindedir. Daha önceden yapılmış mekanlar ise işlevini değiştirip yeniden düzenlenmektedir. Alanların büyüüp mekanların gelişmesi ve çoğalması yani kentsel mekanların sınırlarını giderek farklılaştırıp belirsizleştirmektedir.

- Kentsel mekanların sanayi ve ekonomik olarak değer kaybetmesi, kentsel mekanların çeşitliliği ve yaşayış biçimleri gibi kentsel mekanların sarsılmasına sebep olurken, bazı kamusal mekanları da bitirme noktasındadır.

-Konutlar, ulaşım ağları, ticari mekanlar, sanayi mekanlarındaki bu değişim kamusal mekanları da değiştirmektedir.

- Kamusal mekanların etkilenmesinde ki en önemli özelliklerden biri, sosyal yaşamın giderek artması ve yaşamı desteklemesi kapsamında kişisel yaşamlarda içe kapanık olmasıdır. Bununla birlikte kamusal mekanlar giderek yok olmakla birlikte toplumlarda bölünme meydana gelmektedir. Bu olay ise kamusal alanın özellikleriyle çelişmekte ve devamında da kamusal mekanlarda hızlıca bir değişim meydana gelmektedir.

	Kent Merkezindeki Kamusal Alanlar	Semt Ölçeğindeki Kamusal Alanlar	Kent Çevresindeki Ticari Amaçlı Yeni Kamusal Alanlar
Alan özelliği Morfolojisi Erişebilirlik	Kamusal Dış (açık alan)	Kamusal Dış (açık alan)	Kamusal İç (kapalı alan)
a- Kullanıcıların geldiği çevre ve yerler	Metropol, yakın çevre çeşitli yerleşmeler	Yakın Çevre	Metropol, yakın çevre çeşitli yerleşmeler
b-Erişim kontrolü	Herkese Açık	Herkese Açık	İstenmeyen
c- Ulaşım erişebilirlik	Farklı biçimlerde iyi erişim	Yaya olarak iyi erişim	Arabayla çok iyi erişim Diğer biçimlerde zor koşullarda erişim
Potansiyel Karışım	Herkese açık farklı yerlerden gelen kullanıcılar Farklı erişebilirlik imkanları	Herkese açık yaya ulaşabilir kullanıcı yakın çevreden	Kontrollü giriş, otomobil, farklı yerlerden gelen kullanıcılar
Olabilecek kullanımlar	Dolaşma, kültür, yiyecek ve diğer alışverişler, birlikte olmak	Dolaşma, kültür, yiyecek alışverişi, birlikte olmak	Ticaret, yiyecek ve alışveriş , kültür, birlikte olmak
Yasak Aktörler	Yerleşimin merkezindekiler, tüccarlar	Semt oturanları, tüccarlar	Müşteriler, tüccarlar
Yasal olmayan Aktörler	Yok	Semtte oturmayanlar	Genellikle bu alanlara kabul edilmeyenler

Şekil 11. Kentsel mekânda kamusal alanın yeri (Gökgür, 2008)

4. KENTSEL KİMLİK OLUŞUMUNU BELİRLEYEN ETKENLER

Kentler toplumsal belleğin meydana geldiği fiziksel mekanlardır. Kentsel mekanlar geçmiş zamanda ki olayların ve deneyimlerin değişkenlik gösterdiği yerdir. İnsanların bulunduğu kentlerde insanlar genel görüşlerini açıklaması ve ifade etmesiyle kentlerin kimliği ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle mekanlardaki ifadelerle kentsel bellek ve kentsel kimlik birbiriyle ilişkilidir. Bu ilişkinin en önemli unsurlarından biri ise modern yaşamın kentsel bellek ve kentsel kimliğe müdahale etmesidir. Bellek ve kimlik ilişkisi kentsel mekanların gelişimi ve oluşumunda katkı sağlayacak olan özelliklerin kentsel mekandaki yaşayan insanları etkilemektedir.

4.1. Kentsel Kimlik Bileşenleri Doğal ve Yapay Ögeler

Kevin Lynch, kentsel mekanları birbirinden ayıran birtakım özelliklerin kentsel mekanların kimliğini meydana getirdiğini aktarır. Bu farklılıklar doğal çevre, sosyal çevre, çevre yapısı ve bunların arasındaki bağlantılardır. Kentsel kimliğin doğal ve sosyal çevreden etkilenen yapısı ile kentsel kimlikte kültürel değerlere etkisi olmaktadır. Doğal çevrenin yanı sıra yapılı çevreninde kentsel kimliğe etkileri vardır. Toplumların belli bir izleri bulunur ve bu izleri unutmamak için toplumdaki her insanın kendi hafızasının farklı bir bakış açısı vardır. (Lynch K. , 1985)

İnsanların kente bağlanabilmeleri için kentte var olması gereken unsurlar vardır. Bu unsunlar; İyi tasarlanmış bir mekan, doğayla bütünleşik çevre ve korunmuş kültürel ve tarihi mirastır. Kevin Lynch, kentte yaşayan insanların kenti sahiplenmesi gerektiğini vurgulamakta, ona bir kimlik verilmesi ve bu kimlikle kabullenmeleri gerektiğini o kenti var eden insanlar ile mümkün olduğunu anlatmaktadır. Çünkü kenti doğru bir şekilde tasarlamak, doğa ile bütünleştirmek, tarihi ve kültürel mirası bu günlere aktarabilen tek unsurun insan olmasıdır. (Lynch K. , 1960)

Kentsel kimlik bileşenleri beş başlıkta açıklanabilir. Bunlar; Fiziksel kimlik, Tarihsel kimlik, Sosyo- Kültürel Kimlik, Ekonomik Kimlik ve İşlevsel Kimliktir.

Fiziksel Kimlik; Önlenemeyen veya ani değişimler kent kimliğini derinden etkiler. Dahası kentin ve kentin kimliğinin bitmesine neden olabilir. Bu tür değişimler ve ani olan olaylar kentin ve kentin kimliğinde çok önemlidir. Ani değişimin etmenlerden biri doğal afetler ve istenmeyen bir değişimdir. Önlemek de imkansızdır. Doğal afetlere örnek olarak sel, deprem, yangın, kasırga ve volkan patlamaları örnek verilebilir. (Lynch K. , 1985)

Kentlerin fiziksel kimliği oluşumu açıklanırken doğal ve mekânsal yapı olmak üzere iki kategoride açıklamak gerekmektedir.

Doğal faktörlere bakıldığında, topografya, iklim, oryantasyon ve diğer coğrafya özellikler karşımıza çıkar ve bu özellikler kentin yerleşimi, gelişimi, yani kendine özgü bir imaj kazanmasını etkilemektedir.

Mekansal yapı faktörü; sokak ve meydan birlikteliğinin oluşturduğu mekanlar sınırlayıcılar, malzeme-renk-doku birleşimi ve yeşille olan ilişkilerin tümü mekânsal yapıyı oluşturmaktadır. Tüm bu özellikleri konumları çevreye olan etkileriyle pozitif ve negatif olarak kent kimliğinin oluşumu noktasında direkt etkilenirler. (Ocakçı, 1993)

Fiziksel kimlik olayında doğal ve mekânsal yapıyı birlikte anlamak gerekir. Bir mekânsal yapının oluşumu ve bu oluşumun kimlik kazanma zamanını ilk olarak doğal yapı özellikleriyle vurgulamak mümkündür. Doğal yapının üzerine konulacak; mekânsal, sosyal, kültürel , tarihsel ve ekonomik etkenler sonucunda kentin hem fiziksel hem de genel kimliği oluşturmaktadır. Ancak bu kimliğin zaman içinde iyi noktalara ulaşacağı anlamına gelmez çünkü; doğal yapı yaşamaya devam ettiği zaman içerisinde devamlı olarak değişecek ve her değiştiğinde yeniden tanımlanmış olacaktır. (Özerdim, 1982)

Tarihsel Kimlik; Bireylerin tarihi geçmişi olduğu kadar kentlerin de tarihsel geçmişi vardır. Kentler bu tarihsel geçmişlerden birikimleri bugüne taşımakta ve bu olayların o güne çeşitli ifadelerle günümüze aktarılmaktadır. Bu zamanda kentlerin tarih içerisindeki rolleri ve bugüne taşıdıkları ile kentlerin tarihsel kimlikleri ortaya çıkmaktadır.

Tarihsel kimlik, kentlerin yaşam içinde başlangıçtan günümüze kadar olan zamanda ve bu zaman içinde meydana gelen etkenlerle ortaya çıkmaktadır. Bir kentin tarihsel gelişimini okuyabilmek ve buna bağlı kimlik doğrultusuna gidebilmek için; kuruluş nedenleri, günümüze kadar getirdiği idari, sosyal, politik, dini, kültürel ve ekonomik yapılanma ve kentleşme oranları gibi faktörler değer kazanmaktadır. Kentlerin tarihsel kimlikleri incelendiğinde ticari aktiviteyi kontrol etmeyi amaçlayan, sosyal ve politik grupların etraflarında birleşmiş ve inançlar doğrultusunda var olan tarihsel kentler bulunmaktadır.

Sosyo- Kültürel Kimlik: insanın bireysel kimliğini oluşturması sonucu ortaya çıkan ilk üst ölçekli kimlik yapısı sosyal kimliktir. Bir toplumun sosyal olarak algılanabileceği ve tüm unsurlarını kapsayan alan sosyal kimlik alanıdır. Dış ortama açılan insanlık bu açılımlarını değerler bütünü olarak ele aldığından yani toplum kurallarını oluşturmaya başladığında kültür olgusu karşımıza çıkmaktadır. (Demirsoy, 2006)

Bir toplumun yaşam biçiminden, geleneğinden, göreneğinden, örf ve adetlerinden yola çıkarak toplumun sosyo- kültürel kimliğinin önemli bileşenleri olduğu belirtilmektedir. (Atik, 1999) Sosyo-kültürel kimlik, toplumdan topluma farklılık göstermekte ve bu farklılık kullanılan çevrelerde, kentlerde ve kentsel mekanlarda gözlemlenmektedir.

İnsanlar birbirinden farklı oldukları gibi grup ve kültür özellikleri de birbirinden farklıdır. Kültürel farklılığın nedenlerinden birisi de toplumun değişikliklere ihtiyaç göstermeleridir. Bir topluluk yaşayış tarzıyla itibaren belli bir şeye ihtiyaç duyduğunda buna uygun tutum ve davranışı kültür unsurunu üretmektedir. Böylece kültür ve varlık sebebi olarak ait olduğu topluma özgüdür.

Ekonomik kimlik: Kentin genel olarak kırsal olmayan çalışan nüfusu ve farklı zanaatları barındırma özelliğiyle yani tüketimle ilişkilidir. Kent artık ürünün depolandığı ve el değiştirmeyi gerçekleştirdiği, bunun yanı sıra hizmetlerin üretildiği ve sunumun yapıldığı toplumsal bir yaşam alanıdır.

Bu faaliyetlerin ortak noktasında ise ekonomik olaylar bulunmaktadır. Kent kimliğinde yer alan ekonomik olaylar kent kimliğini olumlu veya olumsuz etkilemektedir. Bu etkileşim kentin fizik-mekan ilişkisi, sosyal ve kültürel yapısının şekillenmesinde etkilidir.

Gelişen ve gelişmekte olan teknoloji ile birlikte toplumun yaşama ait istek ve gerekliliklerinin zaman içinde değişiyor olması ekonomik kimlikte üretim- tüketim döngüsünü doğurmaktadır. Bu döngü ekonomiye büyük bir katkı eklerken, bir yandan da zaman içinde değişen istekleri yerine getirme çabasıyla birlikte yenilenip değişen sistemi meydana gelmektedir. (Akın, 1999)

Ekonomik farklılıklar sermaye piyasasının değişmesine neden olmaktadır. Böylece değişen sermayeyle birlikte kentlerin de dolaylı olarak değiştiği gözlemlenmektedir. Toplumda daha iyi yaşam şartları beklentisiyle birlikte bireylerin köy yaşamından kent yaşamına akın etmesi, kentlerin hızla büyümesine neden olmakta ve kentlerdeki yapılaşmanın artması ile de kentsel mekanların değişimi gözlemlenmektedir. Ekonomik alanda bulunan bu değişimler, toplumlarda güç kavgasını da beraberinde getirmektedir. Bu güç kaynağından dolayı ise politik alanla alakalı dönüşümlere neden olmaktadır.

İşlevsel Kimlik: Kentin doğal veya ekonomik olayların kentsel mekanlara yansımaya neden olan ve kentin içinde var olan işlevselliktir. Günümüzdeki bazı kentler o kentin yaşamasını sağlayan ve o kente kent kimliğini veren işlevlerin adıyla anılmaktadır. Bu tür kentler genellikle tek amaçta yoğunlaşır ve o alanda ilerler. Kentlerde kimlik işleve bağlı olarak ortaya çıkmaktadır.

Kentin kimliğini belirleyen bazı işlevler şunlardır; sanayi, üniversite, turizm, fuar, eğlence, tarihi yerler ve kültürel yerler vb.

Kentsel mekanları birbirinden ayıran ve özgünlüğünü sağlayan birkaç bileşenler vardır. Bu bileşenler kentsel mekanın meydana gelmesinde oldukça etkilidir. Her kentsel mekanda mekanın düzenini oluşturan bileşenler ve aralarındaki ilişkiler o mekana ait olmakla birlikte mekanın kimliğinin meydana gelmesinde çok etkilidir. Bir kentin kimliği doğal çevreden meydana gelen elemanlar, yapay çevreden gelen elemanlar ve mekan öğeleri ile birlikte değerlendirilmesiyle meydana gelir.

Kentsel mekanlarda çevrenin ve çevrede bulunan insanların yaşayış tarzları ile bir bütünlük sağlayarak topluma katkı sağlamakta ve kenti üreten, değişen ve gelişen bir yapıya çevirmektedir. Topluluktaki insanların bu deneyimleri o topluluğun görüşleri, inançları, kültürleri ve davranışları belirlemektedir. Deneyimler kentsel mekanların kimliklerini belirlemede büyük rol oynamaktadır. Kentsel kimliğin oluşumunda bir diğer büyük katkı ise yapay unsurları inşa eden tasarımcılardır. Bu yapay unsurlar kentteki

mekanların insan yapımı olması ve kentin kimliğine uygun bir şekilde inşa edilmesi veya geçmişten günümüze gelen yapıların tekrardan yorumlanmasıdır. Kent kimliğine en az doğal unsurlar kadar katkı sağlamaktadır. Yapay unsurlar aynı zamanda kent kimliğinin ve orada yaşayan toplulukların görüşlerini, tercihlerini ve yaşamlarını belirlemektedir. Bu yüzden yeni yapılar olmakla birlikte eski yapıları da yeniden düzenleyerek kültürel bir kimlik kazandırmaktadır. Kenti sadece geçmişiyile ya da geleceğiyle değil bir bütün olarak algılamak ve yorumlamak çok önemlidir.

Kent kimliğini meydana getiren bileşenlerin tanımlanması için ilk olarak kenti doğru algılamak ve belirlemek gerekmektedir. Kentsel mekanın kimliğinin belirlenebilmesi için doğal unsurları, yapay unsurları, toplumun yapısını ve toplumun kültürle olan ilişkisini bir bütün olarak iyi değerlendirip aynı zamanda kentsel mekanlarının algılanıp değerlendirilmesinde o mekanın hissedilmesi, algılanması ve anlaşılması gerekmektedir.

Mekanı tanımak ve anlamak için bütünlükten derinliğine kadar kavrayıp değerlendirmek gerekmektedir. Bütünlüğü oluşturduktan sonra kentin kimliği ortaya çıkmaktadır. Tam anlamıyla kimliği kavrayabilmek için mekanı parçalara ayırıp çözümlenmek ve çıkan sonuca göre kentin kimliğini tanımlamak en önemli unsurlardan bir tanesidir. Ayrıca bu tanımın değişmemesi ve gerilememesi için gerekli ortamı meydana getirerek kent kimliğini korumak gerekmektedir.

Bir kentsel mekanın doğal özellikleri kimlik üzerinde etkilidir. Doğal çevreyi meydana getirenler; topoğrafya özellikleri, iklim özellikleri ve jeolojik yapıdır.

Doğal unsurlar dendiğinde akla ilk gelen mekanın topografik durumu, iklim durumu ve değişikliği, çeşitli durumların kentsel mekana etkileri, bitki örtüleri ve tarihselliği gelmektedir. Bu durumların farklılığı kentsel mekanları ve kimliklerini birbirinden ayırmakta ve hatta kendine özgü bir yaklaşım sunmaktadır. Kısaca kenti kent yapan gerekli olan unsurlardır.

Kentsel mekanda arazinin ve özelliklerinin kent kimliğinde etkisi çok büyüktür. Kentsel mekan ve topoğrafya özellikleri arasındaki benzerlik ve uyumun iyi olmasıyla kent kimlikleri de kalıcı olmaktadır. Topoğrafya özelliklerine göre kentler biçimlenmektedirler. Örnek olarak kentler özelliklerine göre ovalarda , vadilerde, tepe ve yamaçlarda kurulmuşlardır. Kentsel mekanda etkili olan jeolojik yapı ise kentte uygun olan mekanlara kurulan ve kendilerine özgü kimlikleri barındırmaktadır. Bu kentsel

mekanlar jeolojik yapının durumuna göre gelişmektedir. Bir başka özellik ise iklim özellikleridir. Bölge bölge değişim gösteren iklimsel koşullar kentsel mekanlarda farklı bir kent dokusu meydana getirmektedir. Mekanlara yerleşim iklim özelliklerine göre yapılmakta ve mekan düzenlemeleri, yapı seçimi, yapı elemanları ve bina malzemeleri farklıdır. Örnek olarak ise ormanlık alanların fazla olduğu yerlerde ahşap evler inşa edilirken, sıcaklığın fazla yağışın az olduğu bölgelerde yazların serin geçmesini sağlayacak toprak evler inşa edilmektedir. (Halkbank Kültür ve Yaşam, 2021)

Kentsel mekanın doğal özellikleri yerine insan gücü ile yapılan ve kentsel mekanı etkileyen faktör yapay faktörlerdir. Kentin kimliğini en az doğal unsurlar kadar etkilemektedir. Eski çağlardan bugüne kadar birçok kültürden meydana gelen insan gücüyle yapılan mimari yapılar vardır. Bu yapılar zamanla geliştirilip farklı mimari anlatımlarla kentsel mekanla bütünleşmekte ve kentin kimliğini oluşturmalarına katkı sağlamaktadır. İnsan gücüyle yapılan yapılar bazı ülkelerde o ülkenin bir sembolü haline gelmektedir.

Yapay unsurlar genellikle kentlerde yaşayan insanların gereksinimlerinden yola çıkarak yaşadıkları alanları ve bu alanların birbirleriyle olan ilişkileriyle gelişen insan eliyle yapılmış unsurlardır. Bu unsurlar kentsel mekan içinde kimliğe etki eden unsurlar olarak değerlendirilmektedir. Kimlik değerlendirmelerinde görüntü konum ve anlam unsurları etken olmaktadır. Yapılan bu yapay unsurlarda dikkat edilmesi gerekenler nesnenin formu, strüktürü, oranları, dokusu, mekana kattığı simgesel anlam ifadesi ve malzemedir.

Doğal unsurlar, kent unsurları ve yapay unsurların bir arada bulunduğu özgün mekan ve kimliklerin meydana getirdiği etki konum faktörüdür. Yapay unsurun işlevi veya mekanın tarihsel gelişimi yapay unsurlarda sembolik değerini oluşturmaktadır. Kentsel mekanda koruma isteği içindeki unsurlar kentsel mekanın kimliğini, profilini ve imgesini oluşturmakta ve kente bir özgünlük sunmaktadır. Buradaki amaç tek tek koruma altına almak değil, bunların arasındaki ilişki ve etkileşim içinde olmalarını amaçlamaktır. (Suher, 1995)

Kentsel mekanlar geçmişten günümüze kadar hem sosyal hem kültürel farklılıkları yapılandıran nüfus ve ekonomi açısından farklılıklar oluştururlar. Ancak bu mekanlar aynı zamanda toplumların kendi içinde bir takım olayların meydana geldiği ve insan-çevre ilişkisini sürekli değiştiren ve geliştiren bir yapıdır. Bu ilişkinin gelişmesinde rol

alan en önemli etkenler sosyal ve kültürel etkenlerdir. Bir mekanda sosyalliğin ve değerlerin meydana gelmesi bu mekanda yaşayan insanların hayatına katkı sağlamaktadır. Bu katkıyı açıklamak gerekirse, kentsel mekanlarda zaman içerisinde orada yaşayan insanların değerlerine ve farklılıklarına uygun dönüşüm sağlanırken bir yandan da bu dönüşüm kentsel mekana bir kimlik kazandırmaktadır

Kentsel mekanlarda farklı kültürler bulunmaktadır. Bu farklılıklar mimari yapıların ve kentsel çevrelerin farklılaşmasına neden olmaktadır. Kentsel mekandaki bu farklılıklar aslında yapıların kendine özgün bir değeri ve etkisi olmayıp sadece anımsatmaktadır. Bu farklılıkla birlikte kentlerin yeni ve eski, tarihi ve modern, yapay ve doğal gibi zıt iki parçaya ayrılırlar. Kentsel mekanlarda insan gücüyle yapılmış yapıların dışında farklı ama tek bir temel nedeni olan mekanlarda bulunmaktadır. Bunlar güçlü sanayi yapısı ile sanayi kenti, doğal ve yapay unsurların tamamen kültürle bağlantılı olan kültür kenti, eğitim ve bilim yönüyle öne çıkan eğitim kenti gibi örneklerdir. Böylece bu temel nedenleri olan mekanlara göre de kentleri ayırmak mümkündür. (Oğurlu, 2014)

Kentsel mekanda sosyal yaşamın hızıyla birlikte kentsel kimlik kazanan mekanlar, o mekanların içinde yaşayan insanların hayat standartlarının şekillenmesinde katkı sağlar. Bundan dolayı kimliklerde farklı anlamlar sunan toplum değerleri ve yaşayış biçimleri, mekanların kültür özelliklerine de yansiyarak toplulukların yaşadığı fiziksel çevre ve mekanları birbirinden ayırt ederek farklı farklı kimlikler yapılabilir.

4.2. Kentsel Kimliği Belirleyen Temel Etkenler: ‘Mimarlıklar’ ve Kamusal Yeşil Alanlar

Kent kimliği tek başına değil de bütüncül olarak kentin geçmişiyle birlikte kent olmasını sağlayan tüm etkileşimleri barındırır. Neden ve sonuç ilişkilerine bağlı olarak bu etkileşimler ortaya koyulmaktadır. Kent kimliği her kentte farklı faktörler ile şekillenip devam etmektedir. (Çöl, 1998)

Kimlik konusu anlatılırken kavramlar üzerinde durulmuş kentin birbirine benzemeyen ve farklı özellikleri olan kentler bulunmaktadır. Bu farklılık farklı etkenlerle var olmaları gerekliliğini ortaya koymaktadır. Kısacası her kentin bir kimliği vardır. Kentler için, kent kimliğini belirleyen temel etkenler aşağıda sıralanmaktadır:

- Kentin fiziksel yapıları
- Kentin sosyo-ekonomik yapıları
- Kentin kültürel birikimi ve kültürel yapısı
- Kentin tarihi gelişimi
- Kentin mekân, biçimsel ve görsel karakteristikleri
- Kentte yaşayanların yaşam biçimi ve kalitesi
- Kentin işlevi
- Kentin fiziksel çevresi ile toplumsal davranışın ilişkileri
- Kent ve doğa bütünlüğü
- Kentsel altyapı
- Kentsel tipoloji (Çöl, 1998)

Kentsel kimliği belirleyen kamusal yeşil alanlar ise kentte yaşayan bireylerin kent ortamında doğa ile iç içe olma, zaman ve mevsimlerle doğada oluşan gözlemleme ve doğa ile bütünleşmelerini sağlamaktadır. Bu alanlar ekonomik, politik, ekolojik ve sosyo-kültürel özellikler açısından kentlerin en önemli bölümleri olmaktadır. Kamusal yeşil alanlar; dinlenme alanları, parklar, küçük meydanlar ile oturma ve seyretme olanağı sunan rekreasyon alanları örnek verilebilir. (Atıl, Yörük, & Gülgün, 2006)

Özdemir, yeşil alanlar ile ilgili; “Kentsel yeşil alanların önemli bir işlevi de kültürel ve kişisel çeşitliliğin sergilenmesi, demokratik ve açık görüşün vurgulanmasıdır. Tanımlı kent boşlukları olarak işlev gören kent parkları, insanları bir araya getiren yerler ve simgeler olmaları nedeniyle birey ile toplum arasında iletişimin sağlanmasına yardımcı olurlar. Birden fazla insanın aynı mekânda bir araya gelmesi her an bir sosyal aktivite oluşturmaktadır. Bu kapsamda, insanların kentsel açık mekânda geçirdikleri süre ne kadar çok olursa, diğer kentlilerle karşılaşma olasılığı o kadar artacaktır. Bu karşılaşmalar, kutlamalar, eylemler, konserler, gösteriler ve pasif iletişim olarak niteleyebileceğimiz hareketlerle gerçekleşebilmektedir. Diğer insanlarla bir arada bulunmak, onları izlemek ve onlardan etkilenmek yalnız kalmaya oranla daha olumlu etkiler ve deneyimler sağlar ve arzu edilen kent kimliğinin oluşmasına neden olur.” İfadelerini kullanmaktadır. (Özdemir A. , 2007)

Kamusal yeşil alanlar, kentin en önemli yaşam alanları konumundadır. Kentin yorucu yaşam koşulları yeşil alanları zorunlu kılmakta ve en önemli kamusal alanlarının yeşil alanlar tarafından temsil edilmesine neden olmaktadır. Parklar başta olmak üzere kentin gürültü ve kirliliğinden uzak, bireylerin bir araya geldiği ve kentlerin simgesi haline gelen yeşil alanlar bireyler arasında sosyalleşme için en uygun alanlardır. Kent içinde bireylerin birbirleri ile ilişkileri, iletişimi ve etkileşimi kamusal yeşil alanlar için çok önemli olmaktadır. (Özdemir E. , 2007)

4.3. Tarihsel Kentsel Mekanlar- Geleneksel Kentsel Doku Özellikleri- Kültürel Değerler-Bellek Mekanları

Braudel, kent için; “Bir kent ister büyük olsun ister küçük, içindeki evlerin, anıtların, sokakların toplamından çok başka bir şeydir; tıpkı bunun gibi sadece bir ekonomi, ticaret, sanayi merkezi de değildir. Toplumsal ilişkilerin mekânsal izdüşümü olarak kent, dünyevi olanı kutsal olandan, çalışmayı eğlenceden, kamuya ait olanı özel olandan, erkekleri kadınlardan, aileyi ona yabancı olan her şeyden ayıran sınır çizgileri ağının kendi içinde kesiştiği, aynı zamanda da onun yapısını oluşturduğu bir mekân görünümüyle karşımıza çıkar. Bu niteliği ile de mükemmel bir şifre anahtarı sağlar.” İfadelerini kullanmaktadır. (Braudel, 2007)

Tarihi kentsel mekanlar, kentin ilk yerleşim bölgesi olarak tarihi dokuyu ve geleneksel kültür öğelerini taşımaktadır. Geçmişte yaşayan her bir birey gelecekte rehber olması için biriktirdiği anıları ve kültürü bugün kentsel mekânda yaşayan bireylere sunmaktadır.

Kentsel mekanların geçmişten günümüze kadar farklı kimliklikleri ile meydana gelmektedir. Bu yapılar yeşil alanlar olmadan da kentsel kimliği taşımaktadır. Bazı kentlerin tamamı bazı kentlerin ise bir kısmı bugünlere kadar gelmektedir. Uygarlıkları bize tanıtan geçmişle günümüzü birbirine bağlayan tarihsel mekanlar vardır. Bu mekanlar geçmişte yaşayan insanların yaşayış biçimleri hakkında bize bilgi vermektedir.

Tarihi kentlerde anıtsal özelliği olan yapılar kent kimliğinde büyük rol oynamaktadır. Tarihi kentler kentin çevresindeki kültürel yapılara konu olmakta ve kültürel turizmi geliştirmektedir. Bu kentsel mekanlardaki yapılar kentin kimliğine katkı sağlamaktadır. Bunlar camiler, hamamlar, kiliseler ve kentin sembolü haline gelen yapılarıdır.

Tarihi kentler genelde bir sembolle birlikte daha iyi anılmakta ve aynı zamanda geçmiş döneme ait ipuçları vermektedir. Geçmiş zamanda yaşayan toplulukların yaşam biçimleri, doğa ile olan bütünlüğü, binaların işlevleri, kültürel ve ekonomik yapıları hakkında bilgi vermektedir. Tarihi kentler çevre ve sosyal ilişkisiyle birlikte kentte yaşayan insanların iletişimini kuvvetlendiren, sosyalliği arttıran ve devam ettiren değerler olmasıyla çok önemli kentlerdir. (Zeren, 1981)

Kiper, tarihi kentler için; “Tarihi kentsel dokular, kuşaklar arasında anılarla dolu bir tiyatro sahnesi gibidir ya da yaşayan bir arşiv niteliğindedir. Süreç içinde gelişen bu değerlerin mekana yansması ile o kentin algılanabilirliği ve okunabilirliği artar. Kenttaşları bir arada tutan ortak bağlar güçlenir. Kenterin sağlıklı gelişebilmesinin ön koşulları arasında, eldeki tarihsel-kültürel mirasın korunarak yaşatılması ve bu değerleri çağdaş yaşam koşulları doğrultusunda geliştirmesinin önemi yadsınamaz.” İfadelerini kullanmıştır. (Kiper, 2004)

Kentsel mekanlar; iç ilişkilerinin, yapısının, biçimsel ve mekansal oluşumlarının, coğrafyasının, ikliminin, tarihinin, ortak anlamlandırma özellikleri ile kendilerine özgüdür. Bu yüzden her bir kentin diğer kente oranlar farklılıklar taşımaktadır.

Geleneksel kentlerin dokusunun irdelenmesi ile elde edilebilecek bilgiler ve katkıda bulunacağı alanlar şunlardır;

- Kent ve mimarlık ilişkisinin kurulması,
- Koruma yaklaşımlarına yeni bir soluk getirmesi ve bütün olarak değerlendirilmeleri gerektiğinin vurgulanması,
- Tasarım alanına yeni bir bakış açısı kazandırması,
- Kent yapısının çözümlenmesi ile mevcut yapıya yapılacak herhangi bir müdahalenin tavrının belirlemesi ve kentin sürekliliğinin sağlanmasıdır. (Kıyak, 1997)

Ozankaya, kültürü; “Bir insan topluluğunun, doğal ve toplumsal çevresiyle etkileşim süreci içinde ürettiği maddi ve manevi öğelerin toplam birleşimi” şeklinde tanımlamaktadır.

Değer, TDK sözlüğüne göre; “Bir şeyin öneminin belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet” anlamına gelmektedir. (Ozankaya, 1992)

Kültür, yaşamı anlamlaştıran sistemdir. Bireylerin öğrenme ve öğrendiklerini kentte yaşayan diğer bireylere anlatma olgusu kültürel değerlerin kaynağını oluşturmaktadır. Kültür kavramı, kentte yaşayan bireylerin tarihi boyunca çok fazla değişse de kuşaktan kuşağa geçen değerleri ve inançları kapsamaktadır. (Tatlıldil, 1992)

Kültürel değerler ise, kentsel mekanlar için oldukça önemli rekabet üstünlüğü olmakla birlikte kentin özgün tarihsel kimliğinin yanı sıra kültürel kimliğide büyük bir rol oynamaktadır. (Özdemir M. Z., 2004)

Bellek kavramı ise kelime olarak, “öğrenilmiş ya da yaşanmış konuları, bunların geçmişle ilgisini bilinçli olarak zihinde saklama gücü” anlamına gelmektedir. (Oxford Languages, 2022)

Bellek, yaşanan mekanla birlikte anlam kazanmakta; kentsel mekanda bulunan ve geçmişten özellikler bulunduran somut izler; kentsel mekanı kullanan bireylerin zihninde bireysel, sosyal, tarihsel, kültürel vb. değerlerle birleşerek mekan belleğini meydana getirmektedir.

Mekan belleğinin bir görevi olarak, mekansal öğelerin anlamlı ve uyumlu bir biçimde belleğe kaydedilmesi, bilgilerin anlaşılması ve öğrenilmesi zihinsel şemalar ile gerçekleştirilmektedir. Bundan dolayı mekansal algılama, kentte yaşayan bireyler ve kentin çevresi arasındaki bağlantının en önemli mekanizmasıdır. (Avcıoğlu & Akın, 2017-2)

4.4. Kentin İşlevsel Özellikleri-Baskın Karakteri: Kıyı Kenti, Liman Kenti, Üniversite Kenti, Turizm Kenti

Kentler; mekânsal yapılarına, tarihsel yapılarına ve en önemlisi de işlevlerine göre ayrılmaktadır. Kentin işlevsel özellikleri açıklanırken; kente merkezi nitelik kazandıran, gelişmesinde ve büyümesinde etkili olan ekonomik, sosyal ve kültürel özellikleri ele alınmaktadır. (Kaypak, 2012)

Kaypak, kentin işlevsel özellikleri ile ilgili olarak; “Kent, hareketli ve hareketsiz doğal ve yapısal çevresiyle bize kendini anlatır, bir toplumsal kimlik sunar. Kentin ilk sunduğu görüntü hem doğal hem yapısal olanın ilk çarpışıdır bize, aklımızdan hiç silinmez; bu kentin, bizim üzerimizdeki izdüşümü, çağrışımlarıdır.” ifadelerini kullanmaktadır. (Kaypak, 2010)

Bilsel ise bu özellikler ile ilgili olarak; “Kentlerin özgün bir kimlik sunmasının, tanımlı, anlamlı, kimlik ve kişilik kazanmış, geleneksel özelliklerini ve kimliğini koruyabilmiş kentsel mekanlar aracılığı ile olanaklı olduğunu” ifadelerini dile getirmektedir. (Bilsel S. G., 2004)

Kentleri birbirinden farklılaştıran ve farklı özelliklerini barındıran her şey kentin kimliğidir. Doğası, iklimi, yapısı ve insanlarıyla birlikte kentlerde birbirinden farklıdır. Kentlere bakıldığında her birinin kendine ait özgün kimlikleri olduğu görülmektedir. Kıyı kenti, liman kenti, üniversite kenti ve turizm kenti bunlara örnek olarak verilmektedir.

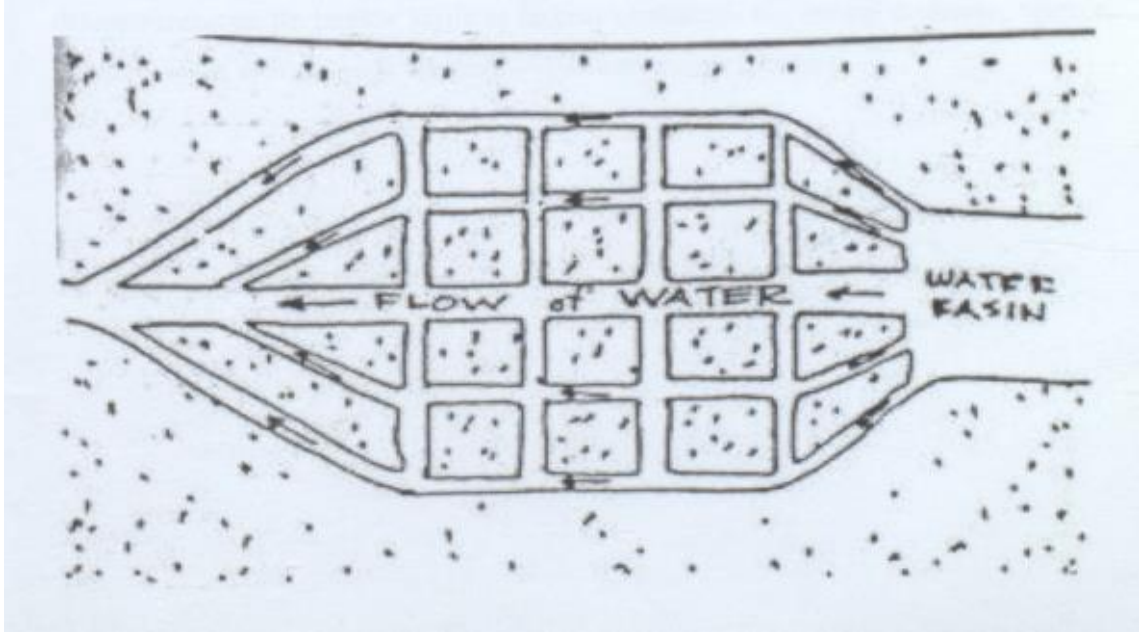
4.4.1. Kıyı Kenti

Kıyı kentleri geçmişten günümüze kadar bireylerin yerleşim yeri olmakta ve kullanım açısından sosyallik kazanmaktadır. Ayrıca yerleşim yerleri için bir çıkış noktası ve kapı özelliği görmektedir. Kıyı alanları başlangıçtan beri, kentin önemli simgesi haline gelmekte ve kentin kimliğine katkı sağlamaktadır.

Kıyıları, doğal eleman olan su ile etkileşim içinde bulunan en önemli alanlardır. Kıyıların ilk oluşumundan itibaren olumlu ve olumsuz etkilerle gelişmekte ve aynı zamanda manzara etkisi sunmaktadırlar. Kıyı kentlerde mevsim ve iklim koşullarına göre her zaman farklı manzaralar görülmektedir. Bu özellik ise kentte yaşayan ve kıyı kentlerini ziyarete gelen bireylerin dinlenmek, eğlenmek, tatil yapmak ve stresten uzaklaşmak için birebir olanak sağlamaktadır. Kıyı kentlerinde bireyleri etkileyen bir diğer unsur ise, kıyının mimarisi ve doğasının birebir suya yansımalarıdır. (Şengül, 1995)

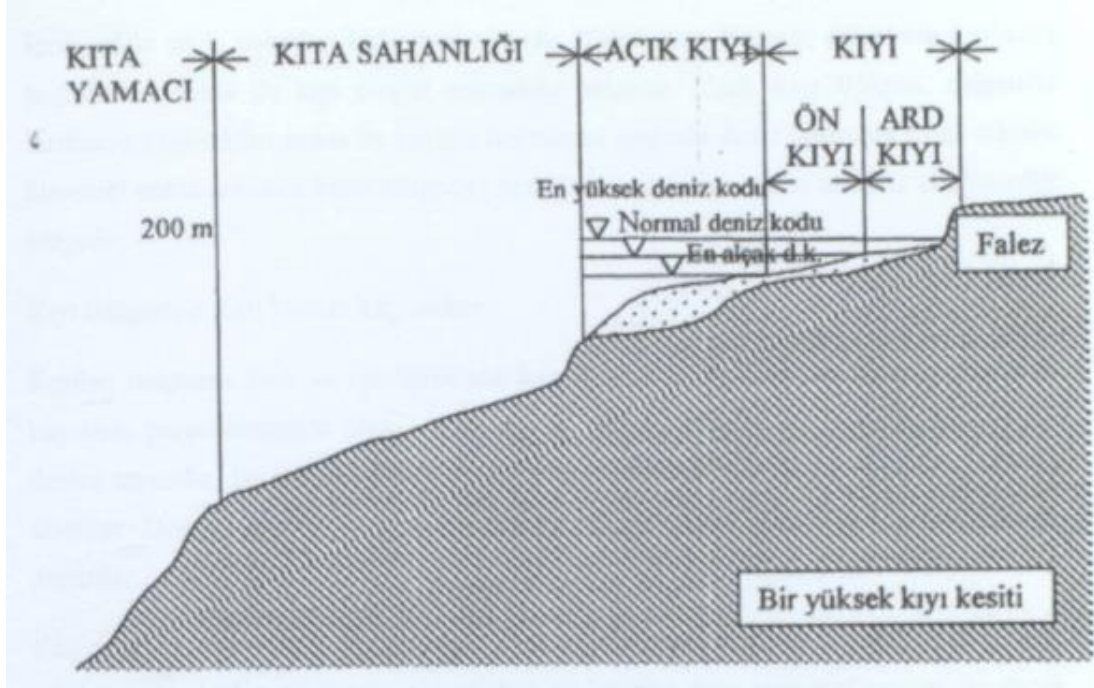
Kıyı kuşağı deniz, göl ve akarsuların kıyı çizgisi boyunca uzanan, kıyı çizgisi ile son bulduktan sonra da varlığını devam ettiren, kıyı devinimlerinin oluşturduğu kumluk, çakıllık, taşlık, kayalık ve sazlık alanlarının kara tarafındaki doğal sınırı içinde kalan ve kentin bireylerine açık alanlardır. Yapı düzen yasasına göre ise; kıyıdan, kara yönünde en az 10 metre genişliğinde, 30 metre değin daralabilen ve 100 metre değin genişletilebilen, kentin bireylerine yararlı olmayan yapıların yapılmasına izin verilmeyen alanlardır. (Keleş R. , 1980)

Özdemir kıyı ile ilgili olarak, “Kıyı, insan eylemlerinin birçoğu için elverişli bir ortam oluşturur. Buna karşın eylemler özellikle belirli eşikleri aştıktan sonra kıyı doğal ortamı için zararlı olabilirler. Kıyı hem kara hem de denizin kullanışıyla oluşan birçok faaliyete dönük bir kaynaktır. Kıyı bölgesi ise bu iki farklı yapı ve özellikte deniz ve karanın birleştiği tek yöredir.” Açıklamasını yapmaktadır. (Özdemir, 2007)

Şekil 12. Leonardo Da Vinci ideal kent tasarımı (Sprierigen, 1965)

Karabey'e göre kıyının özellikleri; "her şeyden önce doğal bir tanım gerektirmektedir. Deniz hareketleri ile karanın yapısı, zaman içinde karşılıklı etkileşim ile kıyıda özel şekiller oluşturur, bu özgün ortam kıyı üzerindeki çevre koşullarının ilk dinamiğidir. Bu etkileşim içinde kıyını yapısı, karanın toprak yapısı, eğim ve yüksekliği, özel iklim koşulları, bitki ve hayvan dokusu, kıyıdaki yerleşmeler, üzerindeki insan faaliyetleri birbirlerini içeren özelliklerdir." (Karabey, 1978)

Şekil 13. Kıyılarının oluşumu ve değişimi (Karabey, 1978)

Şekil 13.de görüldüğü üzere, kıyı ve kıyı mekanını oluşturan alt parçalar şunlardır;

-Kıyı: Kara ile denizin temas noktalarının meydana getirdiği bir çizgi boyunca uzanır ve bütün kıtaları çevreler.

-Kıyı Bölgesi: Falezlerin gerisinden başlayarak karaların içerisine doğru uzanan ve genişliği kesin olarak tanımlanamayan bir bölgedir.

-Kıyı Şeridi: Deniz veya göl sularının en alçak oldukları zaman çekildikleri sınır ile falezlerin kaidesi arasında kalan şerittir.

-Kıyı Çizgisi: Herhangi bir anda kara ile denizi ayıran sınır çizgisidir, sabit değildir. (ard kıyı ve ön kıyı olarak iki şeritten meydana gelmektedir.)

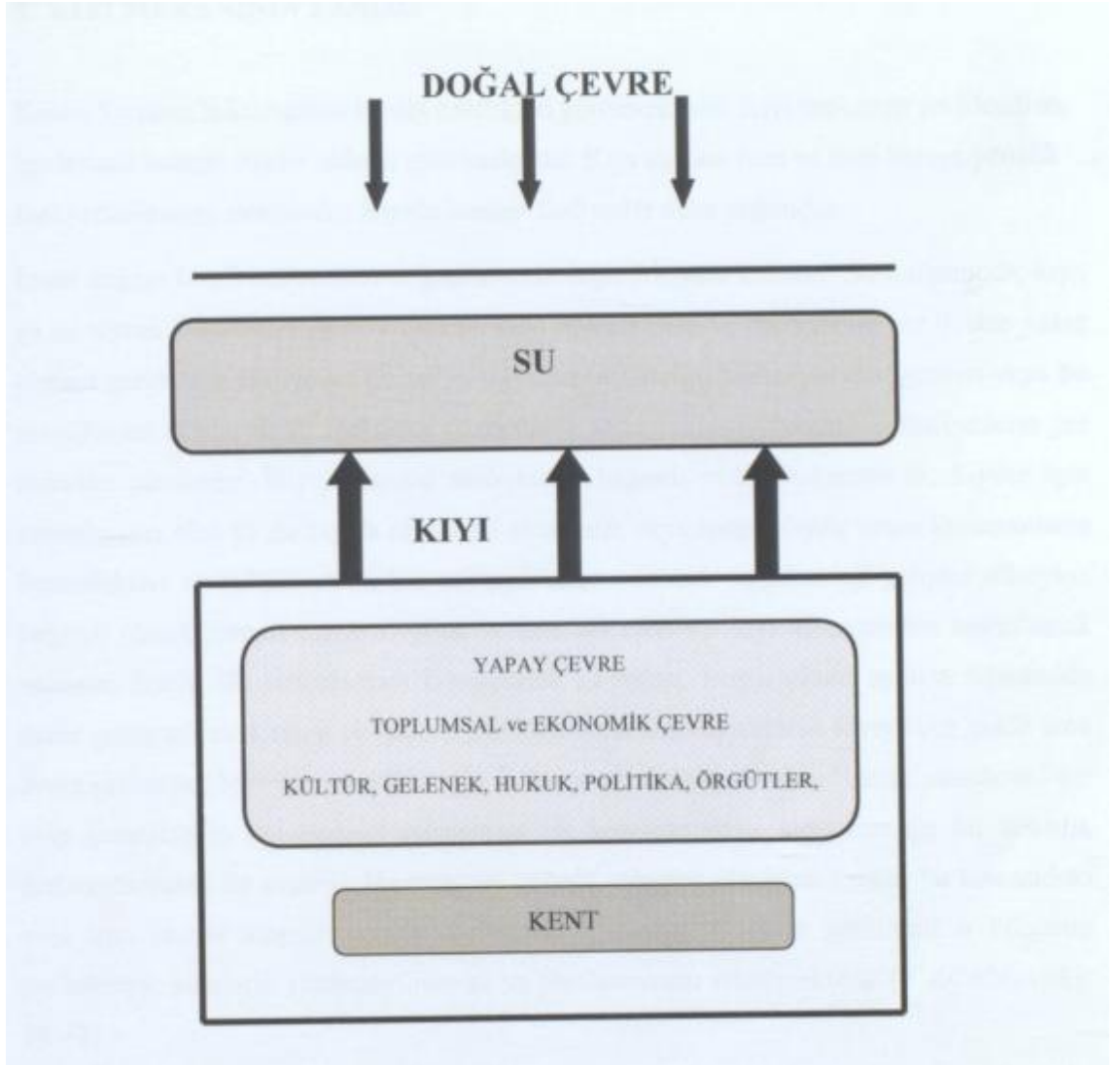
Ard Kıyı: Herhangi bir anda kıyı çizgisi ile suların en çok ilerlediği sınır arasındaki şerittir.

Ön Kıyı: Kıyı çizgisi ile suların en çok çekildiği sınır arasındaki şerittir.

-Açık Kıyı: Ön kıyının dış sınırlarından, açıklara doğru uzanan sığ ve genişliği değişik bölgedir.

-Kıta Sahanelığı: Ön kıyının dış sınırından, yaklaşık su altında 200 metre derinlikteki su altı zemini eğim kırılma noktasına kadar uzanan az eğimli bölgedir.

-Kıta Yamacı: Su altı zeminin kıta sahanlığı sınırından sonra kırılarak hızla derinleştiğı bölgedir. (Karabey, 1978)

Şekil 14. Kıyı- Kent İlişkisi (Kılıç, 1999)

4.4.2. Liman Kenti

Liman; gemi ve tekne gibi deniz araçlarının park yeri, gemilerin kargolarını boşaltıp yüklediği ticaret merkezi, vinç barındıran ve genellikle gümrükte bulunduran mekanlardır. (Wikipedia, 2022) Liman kentleri ise limanla bütünleşmiş kentlerdir.

Liman kentleri, özellik bakımından deniz kıyısında yer alan kıyı kentlerini çağrışırsa da liman kentleri daha çok ticaret niteliği taşımaktadır. Denizlerin ticaret faaliyetlerinin önemi, farklı özellikleri barındıran kara parçalarını birbirine bağlaması ve aynı zamanda hem yerleşme hem de ticaret alanı olarak kentlilerin kullanabileceği alanlara sahip olmaktadır. (Kaypak, 2012)

Liman kentleri, ticaret kültürünün en hızlı geliştiği kentlerdir. Bu kentler, değişim ve dönüşümün mekânı olarak gelişmektedir. Aynı zamanda ulaşım ve hammadde-pazar ilişkileri göz önünde bulundurulduğunda liman kentlerinin gelişimi daha da önem taşımaktadır. (Duman, 2012)

Liman kentleri deniz ulaşımında çok önemli olmakla birlikte limanların odak noktası taşımacılıktır. Yükleme-boşaltma hizmetleri ile iç bölgelere yapılan dağıtımları da üstlenen liman, şehrsel gelişimde büyük rol oynar. Limanların gelişimi, taşımacılıkta ve teknolojik ilerlemelerle paralel olmakla birlikte, görevini yerine getirebilmesi için kıyı bölgesinin taşımacılığına bağlanması gerekmektedir. (Alkay, 1995)

Arslan ve Erdoğan, liman kenti ile ilgili olarak; “Bir liman kentinin kuruluşu ve gelişmesi öncelikle ekonomik nedenlere bağlıdır. Bir insan kentinin ayrıntılı olarak konumunu belirleyen teknik etmenler arasında en önemlisi ulaşım olanakları ve liman kentinin iç kesimlerle olan bağlantısının sağlanmasıdır. Liman kentleri genellikle iç kesimlerdeki kıyıya dik ulaşım akslarını kendilerine çekerler. Bu akslar kentlerin gelişmelerini ve limanla ilişkili birikimleri iç kesimlere doğru yayılmasında etkili olurlar. İç kesimlerden kıyı liman yerleşmelerine uzanan radyal kara ve deniz yolları, kent gelişiminin kıyı merkezlerindeki uğraşı alanlarının yoğunlaşmasına neden olmaktadır. Bu noktalar arasındaki uzaklık, ekonomik gereksinmelere ve coğrafi duruma bağlıdır. Deniz kıyısı alanlarının büyük bir bölümünün kentleşmenin ağır baskısından kurtarılarak, daha çok rekreasyona yönelik kullanımlara ayrılması gereklidir. Kıyı bandı üzerindeki kıyı kullanımlarının bilinçli dağılım ve yerleştirilmesi, kıyı peyzajının ve çevrenin bozulmasını önler.” İfadelerini kullanmaktadır. (Arslan & Erdoğan, 1997)

4.4.3. Üniversite Kenti

Kentler, sürekli gelişen ve değişen bir sistemlerdir. Bu değişim kentlerin ait oldukları zamanın fiziksel, kültürel ve sosyo-ekonomik koşulları içinde yeniden gelişir. Bu nedenle farklı topluluklarda bulunan bireyler yaşadıkları kentlerin şekillenmesinde etkilidir. Kent ise tüm bu koşullar ve birey faktörü çevresinde sürekli değişim süreci içindedir. Bazı kentlerde bu süreç daha kısa sürelerde gerçekleşirken, bazılarında uzun zaman dilimlerinde gerçekleşmektedir. Üniversite kentlerinde bu süreç daha kolay algılanabilmektedir. (Bayer, 2020)

Üniversitenin kent ile olan ilişkisindeki en önemli etmenler şunlardır;

- İyi planlama,
- İyi çevre tasarımı,
- Çevreci yaklaşımların öncülüğü,
- Kentın sosyal-kültürel yaşamına destek,
- Kentın ekonomisine katkı.

İyi planlanan, kültür ve rekreasyon ile iç içe geçen ve çok işlevi olan alanlar üniversitelerde canlılığı ve sürekliliği ile ön plandadır. Kentın ekonomisine katkısı ile birlikte kültürel yaşamada katkı sağlamaktadır. Üniversite kentleri çeşitli etkinliklerle kent ile bütünleşmeyi sağlayabilmektedir. (Özdemir & Gökmen, 2019)

4.4.4. Turizm Kenti:

Kentsel mekanlarda bir diğer unsur ise turizme bağlı kent kimliğidir. Bu tarz yerleşim yerleri doğal, sosyal, tarihi ve kültürel gibi başlıkları bir arada bulundurup ilginin artmasına olanak sağlamaktadır. Bu ilginin başlıca nedenleri kentsel mekanın doğal unsurlarıyla birlikte toplulukların vakit geçirdiği kültür ve sosyalleşme alanları meydana gelmektedir. Turizm kenti olan mekanların kendine ait bir algısı olmaktadır. Bu algı kentin belirli açılardan görünümüleri, manzaraları ve peyzajı o kentin turizm açısından gelişmesinde önemli rol oynamaktadır.

Kentsel mekanlar kuruluşlarından itibaren gelişme göstererek zengin tarihi doku içermesi ile kentin kimliğinin kendine has olmasına katkı sağlamaktadır. Kentsel mekanlar bu işlevlerin yanında yeşil alanlar açısından farklı donanımda olabilirler. Turizm kenti olmasından dolayı da doğal unsurlarla meydana gelmiş yeşil alanların yanında daha çok mekanın karakteristik özellikleri ön planda olmalıdır. Bu kentlerde kentin yeşil alanlarından ziyade bu özelliklerinin kimliğe yansıtması üzerinde durulmalıdır. Kentsel mekanların kimliklerinde kimliğe yansıyan yeşil alanların fazla olması bu alanların kent içinde nizami bir şekilde dengeli dağılım olmasıdır. Aynı zamanda yeşil alanlar kentsel mekanlarda kentin yaşamına renk ve heyecan vererek o mekanda yaşayan insanların yaşam kalitelerini artırır. Turizm kenti hem yeşil alanı hem kendine ait karakteristik özellikleri hem de tarihi dokusuyla birlikte kentte yaşayan insanlara huzur verir ve başka kentlerdeki insanları da kendine çeker.

5. KENTSEL KİMLİĞİN DEĞİŞMESİNE NEDEN OLAN ETKENLER

Kent, sürekli değişim halindedir ve bu değişim hızlı ve sürekli olmasına rağmen kent kimliği dendiğinde akılda oluşan kavram tüm değişimleri etkilemektedir. Bir kent kimliğini tanımlarken o kentin çok iyi izlenmesi gerekmekte ve doğal çevresi, coğrafyası, geçirmiş olduğu kültürel süreç, gelenek ve görenekler ve ekonomik yapısında tanımlanması gerekmektedir. Bu kriterleri yorumlamak kentin kimliğini tanımaya yardımcı olmaktadır.

Kimlik; insanın kendini tanımlarken kullandığı ve kendini diğer insanlardan ve topluluktan ayırt eden özelliklerdir. İnsanların günlük hayatta varlığı ve duruşu da kimlikle alakalıdır. Kimlik bir özneyi tanımlamak için kullanılan öğelerin bütünüdür. Kısaca kimlik bir birey veya grubun kendini diğer birey veya gruplardan ayırt edici özelliklerinin bütünü olarak tanımlanabilir. Kimlik o özneyi diğer öznelerden ayırır. Bir insanın kendine ait bir kimliği bulunduğu gibi ailenin, mahallenin, köyün, şehrin, metropolün ve bir ulusunda kendine ait bir kimliği bulunmaktadır.

Toplumda her bir insanın nasıl kendine ait bir kimliği varsa kentlerin de kendine ait bir kimliği ve kenti diğer kentlerden ayıran bir özelliği vardır. Kent ve kent kimliği için önemli olan; kentte var olan, kent için düşünölen , kısaca kente yakıştırılan ve aynı zamanda farklılık gözlemlenen her şeyin uygulanmasıdır. (Erkmen, 1990, s. 126-127)

Kentsel kimlik açıklanırken görsel açıklamalardan yola çıkılıp, bu açıklamaları sınıflandırmayla çözümlmesinden dolayı kente olumlu değerler verilir. Böylece kimlik o kentte yaşayanların yardımıyla düzenlenir, şekillenir ve o kenti anlamlı yapar. Kısacası her kentin kendine özgü kimliği vardır.

Genel olarak kimliğin kavramı canlılar ve nesnelere için ayırt edici ve farklılığı yaratan özelliklerdir. Aynı zamanda bu kavram benzerlikler arasında kıyaslamayı getirir ve benzerine göre sahip olanın ayırt edici özelliklerini ortaya koymaktadır. Kentler ve mimari ürünler açısından kimlik ve kentsel imge olgusu, öncelikle görsel boyutuyla ön plana çıkan, ayrıca doğal, coğrafi, kültürel ürünler ve sosyal yaşam normlarını da kapsayan çok geniş bir tanımlı içermektedir. (Krier, 1990)

Kentsel kimlik ve buna dair kentsel imgeler kent mekanı içerisinde uzun bir süreçte ve çok farklı bileşenlerden oluşmaktadır. Kentsel imgeler kentte yaşayanlar açısından uğruna özveride bulunulabilecek ortak değerlerden oluşmakta ve kuşaklar arasında söz konusu bu değerler süreklilik göstermektedir. Kent kimliği kenti ziyaret etmeyenlerin bile zihinlerinde o kentle ilgili bir izlenim bulunmaktadır.

Kent sürekli değişen ve gelişen bir yapıdır. Buna bağlı olarak kent kimliği de sürekli değişim göstermektedir. Bu değişimi kontrol edebilmek kent ve kent kimliği için çok önemlidir. Değişimin kısa vadede değil de uzun vadede olması kenti kontrol edebilmek için tercih edilir. Tarihi ve kültürel doku mümkün olduğunca iyi korunup, kentin çevresinde oluşan yeni dokulara uyum içinde değişip ve gelişmesi kent için çok önemlidir.

Kent kimliğinin değişmesine neden olan etkenler; fiziksel değişim, nüfus değişimi ve teknolojik gelişim olmak üzere üçe ayrılmaktadır.

İlk olarak fiziksel değişim ile birlikte kentliler kendilerine özgü yaşam biçimleri ile fiziksel çevrelerini oluşturmaktadır. Bu nedenle farklı özellikleri bulunan toplulukların fiziksel çevreleri incelendiğinde her topluluğun diğerine göre farklılıkları bulunmaktadır. Fiziksel çevrenin tasarımı kentte yaşayan kentliler içindir ve kentliler meydana getirdiği bu fiziksel çevrede tasarımı ve değişimi daha doğru anlamak ve değerlendirmek gerekmektedir.

Kentin fiziksel değişimi kenti oldukça etkilemekte ve fiziksel çevrede değişime neden olmaktadır. Bunlardan bazıları ne zaman oluşacağı bilinmeyen afetler, yangınlar, depremler, kasırgalar ve salgın hastalıklardır. Bu tür felaketler kentin kimliğinin değişmesinde önemli rol oynamaktadır.

Örnek olarak Türkiye'deki batılılaşmanın etkisiyle dışa açılım kentin kimliğini çok etkilemiştir. Bu batılılaşma hareketleri ve toplumsal yapıdaki değişimler İstanbul'da ki konut tiplerini değiştirmektedir. (Ünal, 1979, s. 71)

Bu değişimler fiziksel çevreye de;

-mekan gereksinimi, istek ve beklentilerin değişimi

-işlevsel dağılımın değişimi,

-üretim ve mülkiyet ilişkisinin değişimi,

-malzeme ve yapım tekniklerin değişimi,

-nüfusun nicelik ve niteliklerinin değişimi olarak yansımaktadır.

Kent kimliğini etkileyen ve değişmesine neden olan bir büyük etkende göçlerden dolayı oluşan nüfus değişimidir. Özellikle büyük şehirlerde oluşan sayıca fazla göçlerden dolayı büyük bir nüfus değişimi yaşanmaktadır. Göçlerin büyük bir çoğunluğu da köylerde oluşan işçi yerine makine çalıştırılması ve işsizlerin sayısının artması toprağın azalmasına neden olup göç yaşanmaktadır.

Hızlı nüfus artışı ile gelişmiş ülkelerde çevre sorunları meydana gelmektedir. Bu sorunlar sanayi ve teknolojiyle bağlantılı ilerlemektedir. Ayrıca inşaat alanları ve trafik yoğunluğu da çevrede olumsuz etkiler bırakmaktadır. (Keleş R. , 1983)

Hızlı nüfus artışına bağlı çevre sorunlarında hava,su ve toprak gibi çevresel faktörlerin tehlikeye uğraması ve kentte yaşayan toplulukların yaşayış biçimine zarar vermesine neden olmaktadır. Konut, trafik, park, bahçeler, sağlık ve eğitim gibi sorunlar kentte yaşayan toplulukların etrafında ve en az nüfus artışı kadar etkili bir sorun haline gelmektedir. Ayrıca kentlerde nüfus sayıları arttıkça kentte yaşayan insanlara olanak sağlayan kent hizmetleri de azalmaktadır. Bundan dolayı sınırlı ve yetersiz yaşam alanı oluşmakta ve insanlar topluluklarda, yeşil alanlarda, ortak alanlarda ve trafikte ciddi problemler yaşamaktadır. (Keleş R. , 1983)

Kentsel mekanlarda oluşan değişimlerin en önemli unsurlarından biri de teknolojik değişimlerdir. Bilgilerin hızlı bir şekilde aktarıldığı günümüzde, toplumun değerleri, ihtiyaçları ve gereklilikleri değişmekte ve bu değişimler yaşam tarzlarına yansımaktadır. (Akın, 1999) Bu teknolojik yenilik, ekonomikten kültürel alana kadar uzun bir zaman içerisinde toplumsal sistemi etkilemektedir.

Sanayi dönemi öncesinde kentlerin kimliğini belirleyen en önemli unsur kültür iken, sanayi döneminden itibaren kimliği etkileyen en önemli unsur teknoloji olmaktadır. Teknolojik gelişmeler kentlerin hızlı büyüyüp genişlemesine neden olmakla birlikte kentleri kontrolsüz ve çarpık kentleşme boyutunda büyümesine neden olmaktadır. Bu büyüme ile kentlerin kimliği olumsuz etkilenmektedir. Özellikle üst gelir grubunda bulunan eski kent sakinleri ticari alanlara yakın olan bölgeler olması ve kötüleşen koşullar nedeniyle eski alanlarından uzaklaşmasıyla birlikte gelişmekte olan yeni alanları tercih etmektedir. Bu yüzden eski kentlerin tarihi dokusu el değiştirmekte ve kentsel dönüşüme neden olmaktadır. (Şahin, 2010)

Gelişen ve gelişmekte olan teknolojiyle birlikte yapım tekniklerinde yaşanan değişimler mimarlık olarak kentlerin ve kent kimliklerinin değişmesine neden olmaktadır. Teknoloji ile birlikte yüksek katlı yapıların çoğalıp yapımı kolaylaşmasıyla birlikte artan malzeme ile de tasarımlarda farklılaşmaya gidilmektedir. Bu farklılaşan mimari tasarımla birlikte kentlerin görünümünde değişiklik meydana gelmekte ve kentsel kimlik değişime uğramaktadır.

Zaman ilerledikçe ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte köyden kente doğru bir süreç başlamış ve binalar teknolojiye göre ayak uydurmuştur. Gelişen bu teknoloji sayesinde yüksek katlı toplu konutlar inşa edilmiştir. Aynı zamanda motorlu araçların gelişimi de kentlerin gelişmesine ve büyümesine neden olmuştur. İnsanlar bu teknolojiyle birlikte gelen kentlerin yoğunluğu ve çevre kirliliğinden dolayı kentliler, kent merkezi dışında yeni yerler keşfetmiş ve daha sağlıklı bir yaşam için yoğun kent hayatı dışındaki daha sakin yerleri tercih etmeye başlamışlardır.

5.1. Kentleşme Sürecinde Kentin Demografik ve Yapısal Değişimi

Kentleşme, kelime anlamı olarak; tarım dışı etkinliklerin, özellikle sanayinin gelişmesine dayalı olarak nüfusun kentlerde yoğunlaşması ve kent alanlarının genişlemesi durumu ve sürecidir. (Oxford Languages, 2022)

Kentsel mekanlarda karşımıza çıkan iki önemli temel sorun bulunmaktadır. Bunlar ani yükselen nüfus artışı ve hızlı kentleşmedir. Nüfus artışı, gelişmiş ülkelerden ziyade az gelişmiş ülkelerde daha hızlıdır. Bu farklılığın nedenleri ise ülke içindeki göçlerdir. İnsanlar burada daha çok köylerden kentlere geçiş yapmaktadır ve kentler zaman içinde değişim ve gelişim göstermektedir. (Keleş R. , 1983)

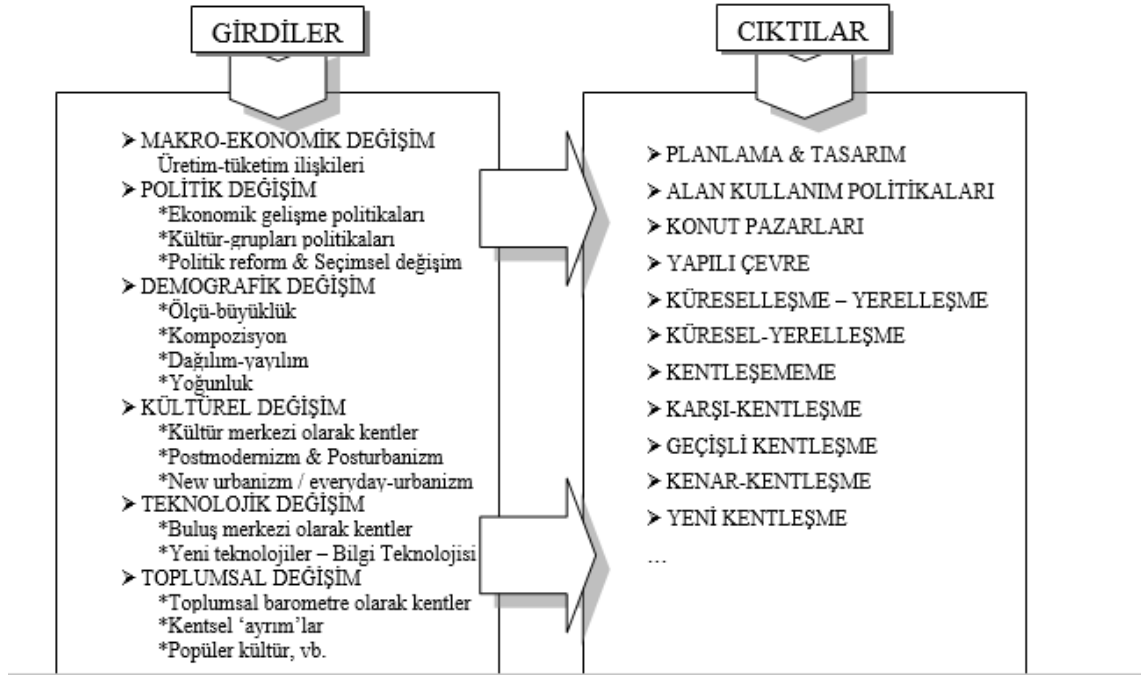
Düzensiz ve plansız kentleşmenin beraberinde getirdiği estetik ve çevresel problemler, planlı kentsel mekanlarda yeşil alanların varlığını arttırmaktadır. Kentsel mekanlarda çarpık kentleşme ve beton alanların artmasıyla birlikte insanların doğaya olan özlemi artmakta ve bu özlemin giderilmesi adına düzenli yeşil alanlar yapılmasıyla birlikte kentsel mekanların düzensiz ve plansız tarafları da gizlenmektedir. Yeşil alanlar kentsel mekânda çok önemli bir yere sahip fakat betonlaşmış yapılardan ve tekdüze düşüncelerden dolayı yeşil alanlar doğallıktan ziyade yapaylığa daha yatkın alanlar olmaktadır. Daha doğal yeşil alanlar oluşturmak, hem kent kimliği açısından hem de sağlıklı mekanlar açısından çok önemlidir. Ayrıca bu mekanlar kentsel kimliğin kalitesini ekonomik açıdan da arttırmaktadır.

Kentlerin sosyal yönden değişimi de kent kimliğinin değişmesine neden olmaktadır. Bu değişimlerin en önemlisi demografik değişimleridir. Kentleşme sürecinde ise kentin demografik yapısının değişmesinin en önemli etkeni göçlerdir. Bu değişimler, kentli olan ve kente göçle gelen insanların sosyal farklılıklarından dolayı iletişimsizliklerden meydana gelmektedir. Kentsel mekanlar değişen ve gelişen teknoloji ile birlikte yeni imkanlara sahip olmakta ve bu olanaklar kent merkezi dışındaki yerlere daha cazip gelmektedir. Bu yüzden kentler göç alma sebebiyle kalabalıklaşmaktadır. (Şahin, 2010)

Kentleşme sürecinde bir yandan kırsal kesimden gelen nüfus yuvasından, tarlasından, köyünden kopup yeni bir çevreye göç etmekte ve benimsediği yeni çevrenin bir tür 'geçit alanı' olduğunu düşünmekte, diğer yandan ise nesillerdir hep aynı alanda yaşayan ve göç olayına yakından şahit olan çevrenin doğma büyüme eski sakinleri 'karşılıklı olarak' bu

kentleşme sürecinde paylarına düşen olumsuz etkiyi almaktadırlar. (Bilsel S. G., Bilsel, Bilsel, & Bilsel, 1994)

Kentin yapısındaki göç olgusu ile yer alan sosyal farklılıkların kentlerin mekânsal yapılarını değiştirmektedir. Kentlerde bulunan bu sosyal yapıların değişmesiyle birlikte en üst kademelerde yer alan sosyal gruplar merkezden dışa doğru bulunması gerekirken, ekonomik eylemlerdeki farklılaşma nedeni ile kentte yer alan sosyal gruplar iç içe meydana gelmektedir. Bu da beraberinde kent kültürünün ve kimliğinin farklılaşmasına bağlı olarak değişmesine neden olmaktadır. Bu yüzden kentte aynı mekânda yer alan bireylerin ortak kimlik ve değer arayışlarına neden olmaktadır. (Ulu & Karakoç, 2004)

Şekil 15. Kentleşme Sürecinde Değişim-Dönüşüm (Polat, 2003)

5.2. Yerleşik Kentsel Mekânda Potansiyel Değer Artışı, Yıkılıp Yenilenme-Yükselip Yoğunlaşmalar

Kentleşmeyle birlikte kırsal mekân ve kentsel mekân arasındaki yoğunlaşma durumu kentsel mekânda çeşitliliği arttırmaktadır. Bu yüzden, mekânsal organizasyonun daha dar alanda daha fazla kentli ile gerçekleştirilmesi, yoğunluğu arttırmaktadır. Buna bağlı olarak, kentte sosyal gelir arttırmaya yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Böylelikle kent merkezlerinde erişim olanakları yükselmekte ve değer artışı gözlemlenmektedir. (Kılıç & Çakay, 2014)

Kentsel yenilenme, kentsel mekanlarda verimliliğinin düşmesiyle birlikte o alanlarda yapılan yıkılıp yenilenmedir. Bu yenilenmeyle eski ve işlevsiz alanların yıkılıp mekâna uygun olarak yeniden yapılması sağlanmaktadır. Schubert kentsel yenilenmeyi, işlevsel özellikle bütünleşen temizlik olarak görmektedir. Bu temizliklerin amacı ise ya belli bir alanın tamamen yıkılıp yapılması ya da mekanların işlevlerini değiştirerek mekanlarda ticari canlanma meydana getirme olarak açıklamaktadır. (Polat Y. A., 2015)

Kentsel mekanlarda yıkılıp yenilenme, kentsel mekanların bir bölümünün veya büyük bir kısmının tasarım kapsamında sistemli bir şekilde mevcut yapıya bakılarak, zemin yapısına uygun bir şekilde tasarlanması ve faaliyete geçmesidir. Böylelikle kentsel dönüşüm ortaya çıkmaktadır.

Kentsel dönüşüm ile daha sağlıklı, çağdaş ve yaşanabilir kentlerin tasarlanması mümkün olmakla birlikte, kentsel dönüşümün içeriği;

- Fonksiyonunu bitirmiş kentsel mekanlara yeni işlevler kazandırılması ve tekrar dönüştürülmesi,
- Kentsel mekân içerisinde bulunan çarpık, kaçak ve sağlıksız yapılan binaların yenilenmesi,
- Doğal afetlerden etkilenebilecek yapıların farklı amaç için kullanılan alanlara dönüştürülmesi,
- Kentsel mekânın işlevlerini doğru tanımlayarak bir plan çerçevesine dönüştürülmesi,
- Kentsel mekânın altı yapısının bu gelişim süreci içerisinde yenilenmesi olarak belirlenmektedir. (Sarp, 2016)

Turok'a göre kentsel dönüşümün üç ayırt edici özelliği bulunmaktadır. Bunlar;

-Kentsel mekânın içeriğinin değiştirilmesi ve kentlilerin kentsel mekânın bu değişimle birlikte geleceğine dahil edilmesi,

-Kentlerin sorunlarına ve potansiyellerine bağlı olarak kentin değişime uğraması ile devletin sorumluluklarını içeren faaliyetlerin bulunması,

-Kentin tasarımı için farklı sektörler arasında ortaklık içermesi olarak sıralanmaktadır. (Sarp, 2016)

Bilsel, yoğunlaşma ve yenileşme kavramları ile ilgili olarak, “Bizim, gelecek kuşaklara aktarabileceğimiz ecdat yadigarı mimari mirasımızı bile acımadan yıkıp, daha sağlıklı, daha çirkin bir yapıya dönüştürmemiz olgusu, olsa olsa, hızlı değişim ve gelişmenin ummalı etkisine kapılıp, -söz yerinde ise- değerbilmezliğe yönelmemizden çok; yerleşik kültüre geçmeden önce göçebe yaşadığımız tarihsel çağlardan kalma ‘çadır kurup kaldırma’ alışkanlığımızdan kaynaklanmakta olsa gerektir.” Açıklamasını yapmaktadır. (Bilsel S. G., 1983)

5.3. Yapı Teknolojisindeki Gelişmeler

Kentlilerin yaşamlarını etkileyen ve kalitesini belirleyen en büyük unsurlardan bir tanesi ise kentin mimari yapısıdır. Kentlilerin içinde bulunduğu mekanları oluşturan yapılarda kullanılan malzemeler ve tasarımlar kentlilerin yaşamlarını ve yaşamsal faaliyetlerini direkt etkilemektedir.

Yapı teknolojisindeki gelişmeler sayesinde daha geniş, daha şeffaf ve daha sürekliliğe sahip mekanlar yapılmaktadır. Yapı teknolojisindeki gelişmeler, geçmiş zamanda yapılması imkânsız olan veya yapılamayacak gibi görünen yapıların tasarlanmasında olanak sağlamaktadır. Bu tasarımlar teknolojideki gelişmeler sayesinde farklı yüzey dokularına sahip olmakta ve farklı mekân türleri ortaya çıkmaktadır. Fakat bu gelişmeler tasarım farklılıklarını ortaya çıkarmakla birlikte kentsel mekanların kimliğini de olumsuz etkilemektedir. (Yıldızber, 2003)

Kentsel mekânda meydana gelen benzer yapılaşma ile kentler giderek birbirinin aynısı olmaktadır. Aynı tarz yapı teknoloji ve malzemeler kentlerde benzer tasarımlara yol açmakta ve benzer yapıların yaygınlaşması ile de kentler giderek birbirine benzemektedir. Bu tasarım ve aynı tarz yapı teknolojisi ile birlikte dünya kentleri birbirine benzerken, yerel özgünlükleri yok olmaktadır. Kentsel mekanlarda çok katlı binalar, lüks konutlar, alışveriş merkezleri, eğlence merkezleri vb. gibi alanlar bulunmakta ve kentin yerel özgünlükleri yok edilerek aynı yapı teknolojileri kullanılmaktadır. Yapı teknolojisindeki bu gelişmeler tek tip tasarıma yol açmakta ve kentin kimliğini olumsuz etkilemektedir. (Yaylı, 2012)

Kentleşme ile birlikte modern yapı teknolojisi gelişmekte ve kentsel yapı biçiminin kent yaşamını üretmekte yeterli olup olmadığı düşünülmektedir. Özellikle kentlerde bulunan alışveriş merkezleri, geleneksel dokuda bulunan sokak düzeyindeki alışveriş mekanlarını etkilemektedir. Bu alanlar kente zarar vermekte ve kentin okunabilirliğini düşürmektedir.

Bütün bu nedenler göz önüne alındığında, yapı teknolojisindeki bu gelişmelerden dolayı kentsel mekanlarda ciddi sorunlar meydana gelmekte ve kentin kimliksizleşmesine neden olmaktadır. Kentsel mekanların yeniden onarılması kente uygun olarak tasarlanan kentsel yenileşme ile mümkündür.

5.4. Kentli İnsanın Değer Yargıları, Talepleri ve Mekân Kullanma Alışkanlıklarında Değişimler

Kentsel mekanlarda kentlilerin mekan kullanma alışkanlıklarında bir takım değişiklikler söz konusudur. Örnek olarak kentsel mekanlarda bulunan kamusal alanlar, parklar ve meydanlar insanların iletişim kurmalarına öncü olmaktadır. İnsanların buluşmak için kapalı alan olan binaları değilde açık yeşil alanları tercih etmelerinin nedeni kentlilerin birbirleriyle olan sosyal aktivitelerinden kaynaklanmaktadır. Sosyal alanlarda ne kadar çok vakit geçirirlerse, başka insanlarla buluşma ve anlaşma olasılığı o kadar artmaktadır. İnsanlarla bir arada vakit geçirmek ve insanlardan etkilenmek daha iyi sonuçlara neden olmakta ve kent kimliğinin meydana gelmesinde büyük rol oynamaktadır. Bu yüzden kentliler gri betonlaşmış yapıları değil kamusal alan olan açık yeşil alanları daha çok tercih etmektedir.

Metropol kentlerde planlı ve düzenli yeşil alanlar çok önemlidir. Yeşil alanların ilk örneği Peyzaj mimarı Frederick Law Olmsted tarafından tasarlanan Boston Parktır. 1891 yılında kurulmuş olan bu parkta toprağın doğal güzelliği göz önüne alındığında sadece ufak tefek değişiklikler yapılmıştır. Mimarın asıl amacı doğada var olan güzelliği göz önünde bulundurmaktır istemesidir. Olmsted bu düşünceyi hayata dökmek için parktaki var olan şekilleri, oranları ve ilişkileri ortaya çıkarmak ve manzarayı ön plana almak için desenler tasarlamıştır. Parkın ilk tasarlandığı zamanlar parkın aslında eğitim amaçlı olması düşünülmüş ama Willow Pond Yolunun güneyinde, doğal tarih sergisi olarak kullanılmaya karar verilmiştir. Ziyaret eden insanlara açık ve kapalı güzel bir manzara sunmakla birlikte huzurlu bir alan sağlayan park bu planda doğa yaşamının kentsel mekân içinde iç içe olması kentsel mekanların planlanmasında halen öncülük etmektedir.

Kentsel mekanlardaki bu planlamalar mimarlar, mühendislerle birlikte düşünülerek kentsel mekanda yaşayan insanların daha rahat ve daha huzurlu hissetmelerine öncülük etmektedir. Olmsted kentsel mekanlarda bulunan kamusal yeşil alanların konut için ayrılmış bahçelerden daha büyük daha geniş ve daha doğal alanlar olması gerektiğini vurgulamakta fakat kuru ya da orman gibi çok büyük ve yoğun yeşil dokuya da önemini anlatmaktadır. Kentsel mekanların yapaylıktan uzak ve doğal malzemelerle bir bütünlük oluşturmasını anlatmaktadır. Olmsted kentsel mekanların ortak noktalarında bulunan kent parklarını yalnızca kentlilerin toplanma alanı olarak açıklamayıp , kentlilerin kentsel mekanda aktivitelerini sürdürmelerinin önemini vurgulamaktadır. Eskiden yeşil alanlar

kentsel mekanların dışında sınır oluştururken günümüzde kentsel mekanların merkezindedir. Bunun en önemli nedeni kentlilerin birbiriyle zaman geçirmesi ve ortak buluşma alanlarının artırılmasıdır. Bundan dolayı parklar ve yeşil alanlar aslında sosyalliğin artmasında büyük oranda katkıda bulunmaktadır. (City of Boston, 2019) Ayrıca yeşil alanlar çevredeki betonlaşmaya rağmen iyi bir oksijen kaynağı olmaktadır. Kent içinde bulunan yeşil alanların gürültüyü azaltması, zararlı gazları ortadan kaldırması gibi ekolojik görevleri bulunmaktadır. Kentlilerin açık mekanlardan faydalanıp hem fiziksel hem de psikolojik sağlığı da arttırmaktadır.

6. KONYA ÖRNEĞİ

6.1. Konya Kent Bütünü Tarihsel Kentsel Gelişme Süreci-Aşamalar

Konya, Türkiye'nin ve dünyanın sayılı tarihi kentlerindedir. Anadolu Selçuklu Devletinin başkentliğini yapmış ve Osmanlı döneminde de önemli bir şehir olmuştur. Konya kenti, kent merkezinde ve ilçelerinde mimari açıdan zenginlik sunmaktadır. Verimli toprakları ve konumuyla tarih öncesinden günümüze kadar birçok yerleşmeye ve medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bundan dolayı kent çevresinde Türk öncesi dönemlere ait önemli arkeolojik kazı alanları bulunmaktadır. (Karpuz, 1999)

Uzun, Konya ile ilgili olarak; “Konya, oldukça eski dönemlerden kalma, Selçukluların kendine mekan tuttuğu, kendi rengini verdiği ve önemli bir merkez haline getirdiği Selçuklu Şehridir. Osmanlıların gönül bağıyla bağlandığı ve bu bağların hiçbir zaman zayıflatmadıkları bir gönül diyarıdır.” ifadelerini kullanmaktadır. (Uzun, 1999)

Selçuklu döneminde Konya; bilimsel, kültürel, sanatsal ve idari bakımından başkent olmuştur. Konya kentinin sosyal yapısı, siyasi yapısı ve fiziki dokusu ele alındığında bütün dönemler boyunca yaşadığı en görkemli dönemidir. Selçuklu döneminde başlayan bu görkemli dönemde ticari ve kültürel kimliği olan kent Osmanlı döneminde de devam etmiş ve bu döneme özgün sosyo-kültürel, ticari ve yönetsel işlevlerle alt yapısı sağlamlaştırılmıştır. Selçuklu-Osmanlı döneminde kentin gelecekteki mekansal gelişimini biçimlendirecek gelişim alt yapısını oluşturmuştur. Konya'nın kentsel gelişim süreci, kurumsalcı ve çözümlenmeye bağlı olarak gelişimini devam ettirmektedir. (Ter & Özbek, 2005)

Konya'nın kentsel gelişim süreci incelendiğinde, fiziksel ve işlevsel özellikleri ile kentteki mekansal ağırlık açısından altyapısının bulunduğu gözlemlenmektedir. Fiziksel yapı özellikleri, konum, topografya ve bölgesel ulaşım olmakla birlikte, işlevsel özelliklerinde ise ticaret, dini ve kültürel unsurları barındırmaktadır.

Konya'nın fiziksel yapı özelliklerinin alt başlığı olan konum; Mevlana caddesi ve yakın çevresinin Konya'nın gözde mekanı olarak değerlendirilebilir. Fiziksel yapı

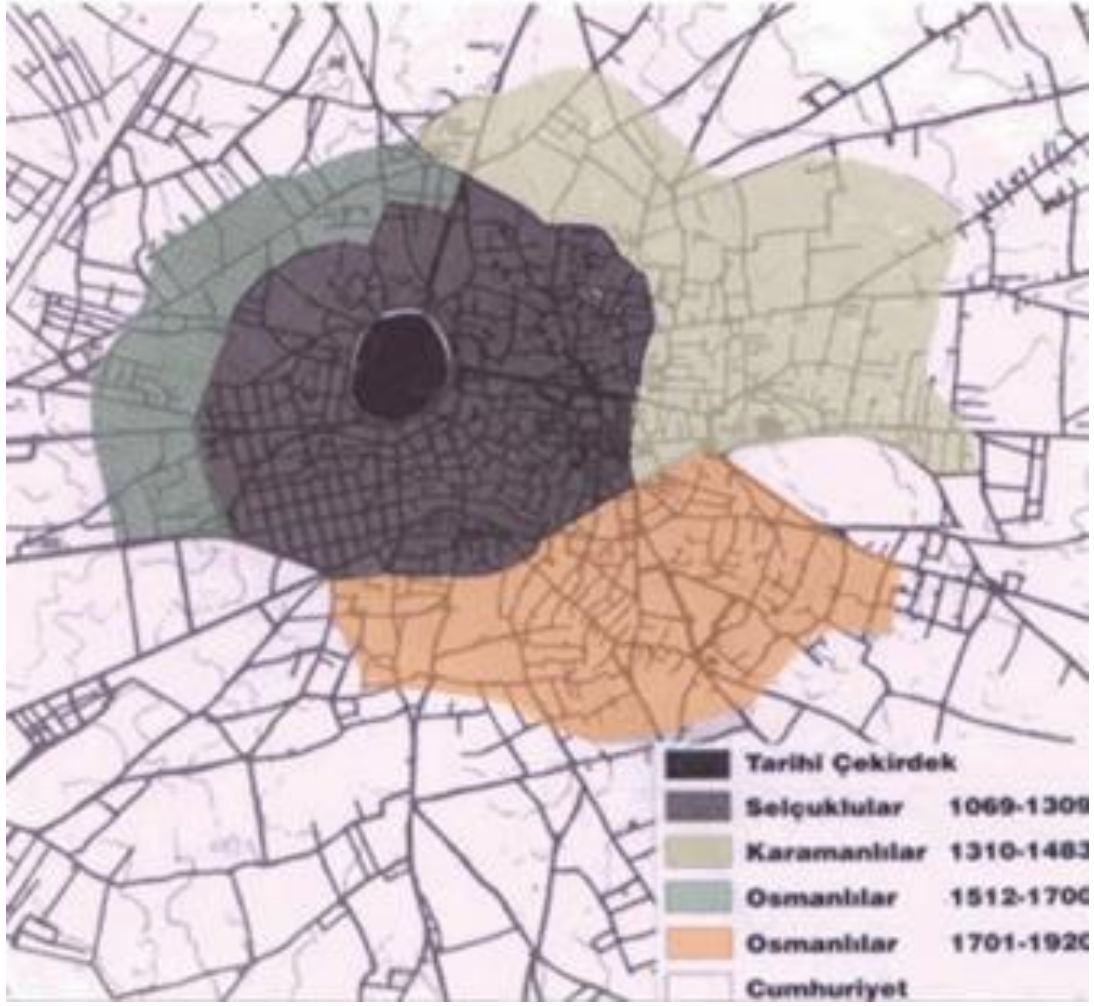
özelliklerinden bir diğeri kent topografyasıdır. Tarihi kent merkezi olan Konya'nın gelişiminde topografya büyük rol oynamıştır. Sosyo-kültürel faaliyetler, gündelik yaşamlar ve ticari, sosyal ve idari bileşenlerle birlikte Konya'nın kendine özgü fiziksel yapısı bulunmakta ve bu yapı her geçen gün gelişimini göstermektedir. Son olarak bölgesel ulaşımda ise, tren istasyonunun kente gelmesiyle birlikte kent merkezine olan uzaklığı ele alınmış ve ulaşım ihtiyacı duyulmuştur. Bu ihtiyaç göz önüne alınarak atlı tramvay Konya kentine getirilmiştir.

Konya kentinin gelişim sürecini etkileyen ikinci unsur ise işlevsel özelliklerdir. İşlevsel özellikler üçe ayrılmaktadır. Bunlar;

-Ticari unsur: Tarihi kent olan Konya'nın gelişiminde ticari potansiyelinin oluşumunun en büyük katkısı hanlardır. Mimari özelliklerinin halen korunması ve günlük ticaretin yapılmasında büyük rol oynarlar. (Ter & Özbek, 2005)

-Dini: Tarihi kent olan Konya kentinin dini kimliğine katkı sağlayan Mevlana Külliyesi Konya için çok önemli bir yapıdır. Geleneksel el sanatlarını da barındıran yerler bulundurmakta ve ziyaretçilerin bu alanlardan alışveriş yapma imkanı sunmaları en büyük etkendir.

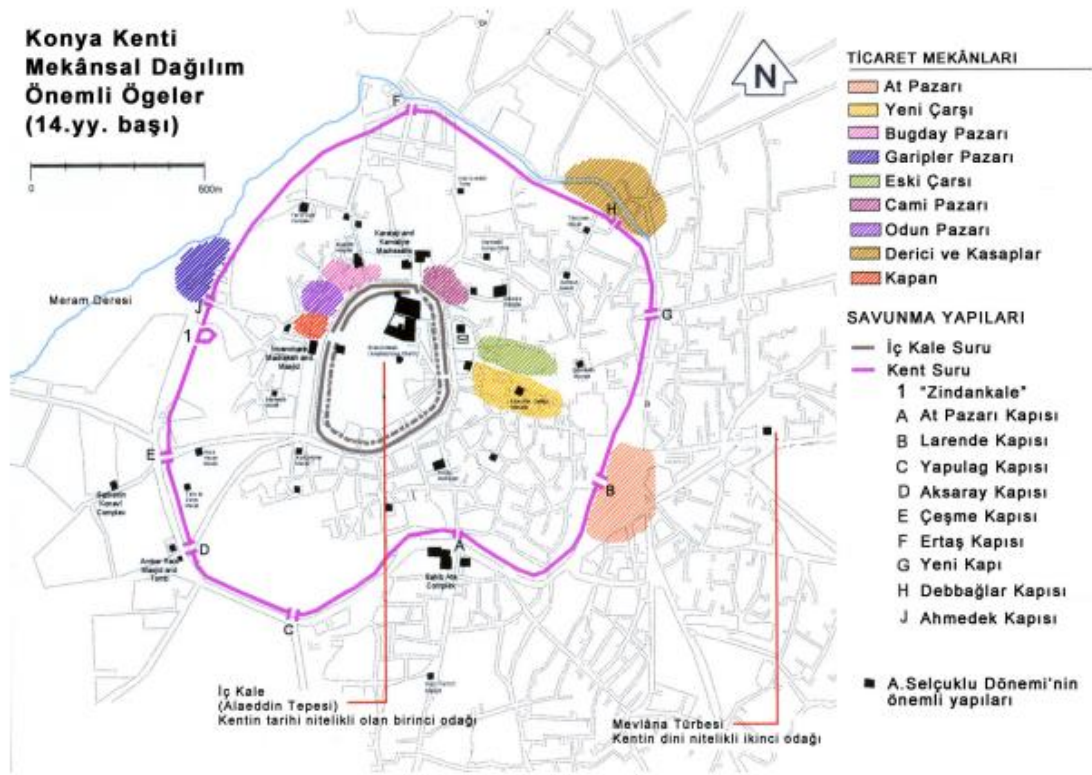
Kültürel: İnsan-çevre ilişkisinin eyleme dönüşmesinde etkilidir. Kentte yaşayan insanlar eski eserleri niteliğindeki kültürel yapıları korumaya çalışmıştır

Şekil 16. Konya kentinin mekânsal gelişimi (Ter & Özbek, 2005)

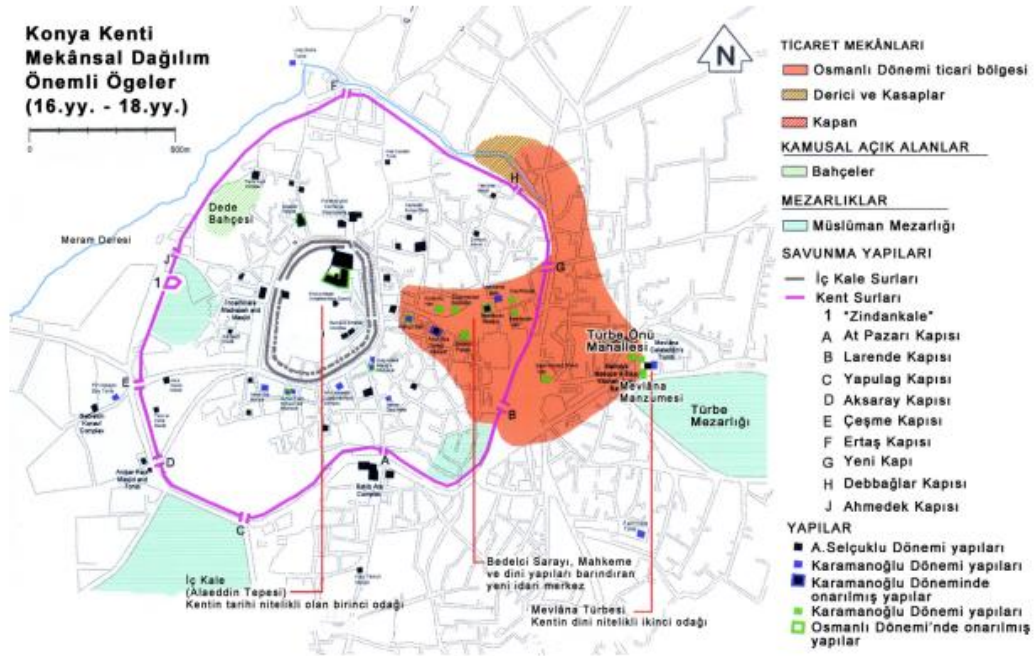
Önge'ye göre, Konya kenti tek bir yerleşim yerinden meydana gelmiş, zaman içerisinde yeni yerler ve ögelerle gelişmiş, yerlerin özellikleri ve kent yapısını değiştiren çeşitli nedenlerin etkili olduğu tarihsel süreçte biçim değiştirmiş ve büyümüştür. Önge, açıkladığı bu tarihsel gelişimi dört aşamadan meydana geldiğini savunmaktadır. Bunlar; Tek odak çevresinde gelişim aşaması (...- 14.yy), Çift odaklı gelişim aşaması(14.yy-19.yy), Kente bölgesel müdahaleler ve demiryolunun etkisi ve planlı gelişim aşamasıdır. (Önge, 2018)

Tek odak çevresinde gelişim aşaması (...-14.yy) : Konya'nın var oluşuyla birlikte Anadolu Selçuklu döneminin sonlarına doğru oluşan geniş bir zaman dilimini kapsar. Bu aşamada kentin tek odaktan meydana gelip coğrafi koşulların elverişli olmasıyla her yönden gelişim göstermesi mümkündür. Konya'nın oluşumuna katkı sağlayan odak, kentin Alaeddin tepesi olarak bilinen kısmıdır. Kentin yoğun bölümünde yer alan bu tepe, kentin merkezinde yer alan ve üzerinde sınırlı yapı bulunduran ilk yerleşimden günümüze kadar farklı dönemlere ev sahipliği yapan arkeolojik yapıdır. (Önge, 2018)

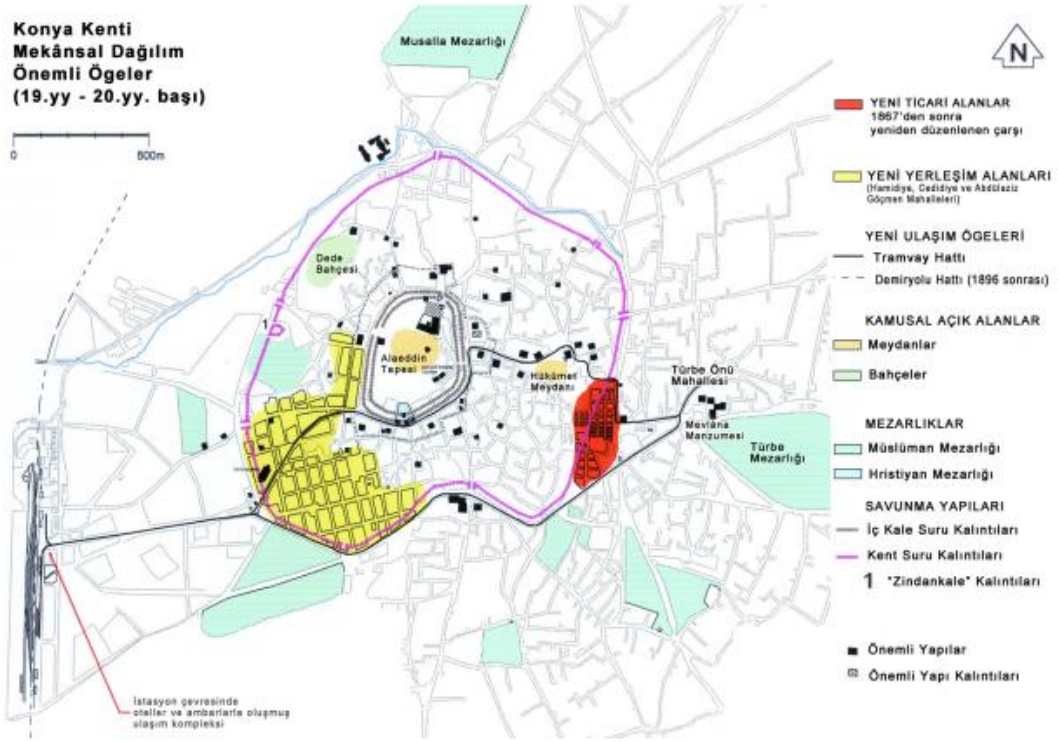
Şekil 17. 14.yy. sonunda Konya'nın mekânsal dağılımı (Önge, 2018)

Çift Odaklı Gelişim Aşaması (14.yy-19.yy) : Bu aşamada ise Konya'nın tarihi odağının giderek azalmasını ve ikinci bir odağın kent gelişiminde etkili olduğu düşünülmektedir. Bu iki odağın arasında güneye ve kuzeye doğru ticari bölgenin oluştuğu gözlemlenmektedir. 13.yy sonunda Alaeddin tepesi yakınlarında inşa edilen Mevlana Türbesi ve çevresindeki yapıların ivme kazandığı düşünülmekte; tarihi ve dini odak arasında kalan bölgeninde ticaretle yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. (Önge, 2018)

Şekil 18. 16.yy-18.yy arasında Konya'nın mekânsal dağılımı (Önge, 2018)

Kente Bölgesel Müdahaleler ve Demiryolunun Etkisi: 1896 yılında Konya'ya demiryolunun gelmesi kentin gelişmesinde büyük katkı sağlamış, tren istasyonunun yanında kentleşme görülmüştür. İstasyon caddesi olarak bilinen bu çevre kentin tarihi ve dini odaklarının ortasında kalmıştır. Demiryolunun kente ulaşmasıyla birlikte ekonomide büyük bir artış gözlemlenmekte ve demiryolu çevresinde otel ve ambar gibi yapıların sayılarında artış gözlemek mümkündür. (Önge, 2011)

Şekil 19. 19yy.-20.yy. arasında Konya'nın mekânsal dağılımı (Önge, 2011)

Bu aşamayla birlikte Alaeddin tepesi ve çevresindeki surlar gözle görülür bir biçimde tahrip olmuş ve yıkılmıştır. Yerine farklı yapıların inşası başlanmış ve kentin bu çevresi tamamen yok olmuştur.

Planlı Gelişim Aşaması : Konya'nın şekillenmesinde önemli olan imar planları 1924-1957 yılında yürürlüğe girmiş ve yeni gelişim bölgelerin önerildiği görülmektedir. Konya'nın planlı gelişim sürecinde, tarihi ve dini odaklarının kentin gelişimiyle birlikte artan yoğun nüfusla fiziksel dönüşüme uğramıştır. Bu dönüşümün olmasını engellemek konusunda geç kalınmış ve bu odaklarla birlikte arada kalan ticari bölgeyi kapsayan koruma planı 2000 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu dönüşümün zamanında engellenememesi kentin tarihi dokusunu zedelediği gözlemlenmiştir. (Önge, 2011)

6.2. Yerleşik Kentsel Doku Özellikleri, Geleneksel Değerler, Anıtsal Yapılar, Görsel ve Çevresel Değerler- Bellek Mekanları

Bal, kitabının son kısmında bulunan sözlüğe göre kent dokusunu; “Bir kentin sanayi,ticaret,yerleşim alanı, dinlenme, iş yerleri vb. bölümlerinden oluşan bütünlüğün kullanım biçimi” şeklinde ifade etmektedir. (Bal, 2006)

Kentsel doku en basit kavramıyla, iki ve üç boyutlu mekanların meydana getirdiği, zaman, mekân, kültür, iklim, coğrafya gibi değişkenler doğrultusunda farklılaşan ve değişen alanlardır. Bu alanların meydana gelmesinde ve birbirinden ayrılmasında, doğal yapı unsurları, binalar, sokaklar, malzemeler gibi çeşitli mekân unsurları yer alır. (Kürkçüoğlu & Ocakçı, 2015) Kentsel doku özelliklerini oluşturan mekân unsurları; geleneksel değerler, anıtsal yapılar, görsel ve çevresel değerler ve bellek mekanlarıdır.

Konya kenti tarihte birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve bu medeniyetlerden birçok kültürel ve geleneksel değerlere sahip olmuştur.Konya'nın geleneksel değerlere sahip olan mekanlarından birisi ise bedestendir. Konya kenti için gelenek ve modernizmi bir arada tutan ender mekan olan bedesten, kentin merkezinde en canlı yer olarak bilinir ve Konya'nın tarihinde önemli bir yere sahiptir. Ticaretin yanı sıra bir çok tarihi cami ve dükkanları içinde barındıran bedesten, geçmişte var olan değerlerin devam etmesini sağlayan ve Konya'nın tarihi dokusunu sürdüren mekanlardır. Bedesten geçmişten günümüze kadar sürdüren tarihi dokusunu yakın zamanlarda yapılan restorasyon ile daha düzenli ve estetik görünüm kazanmakta ve kent kimliğini etkileyen doku ve mimariye sahip olma özelliklerini taşımaktadır. (Uyanık, 2016)

Konya, diğer kentlere göre en çok camiye sahip kentlerdendir. Anadolulı Selçuklularının başkenti olması nedeni ile geçmişten bu zamana kadar İslam dünyasının başkentliğini yapmıştır. (Konyalı, 2007) Konya dini ve tarihi mekanları, medreseleri ve camileri ile kültürel değerlere sahip kentlerden biridir. Osmanlı'nın en önemli miraslarından olan Şehzade Selim tarafından yaptırılan Selimiye Camii, klasik Osmanlı mimarisine sahip önemli yapılardan biridir. Aynı zamanda camii etrafında yer alan ticarethaneler ile de kente katkı sağlanmaktadır. Osmanlı döneminden kalma bir diğer camii ise Aziziye Camii'dir. Konya'nın merkezinde yer alan camii, Barok, Ampir ve Rokoko gibi Osmanlı döneminde çok kullanılan yapılardır.

Kentin tarihi ve geleneksel dokusunda bulunan ve kimliği ile i içe olan anıtsal yapılar,mimari sanat eserleri olarak değerlendirilmekte ve kentin kimliğini belirleyici rol oynamaktadırlar. Kent içinde buldukları alanlarda çevrenin odak noktası haline gelmektedirler. Anıtsal yapıların büyük bir kısmı dini, sosyal ve kültürel gereksinimler için yapılırlar. Camiler, hükümet binaları ve çeşitli kamusal yapıları anıtsal yapı olarak örnek verilebilir.

Mevlana Türbesi Kentin merkezinde bulunan, Sultan Selim Camii'nin doğusunda yer alan yapıdır.Geniş bahçe duvarı ve araziye sahip olan yapının çekirdeğini Mevlana Celaleddin-i Rumi türbesi oluşturmaktadır. Mevlâna Derghi olarak kullanılan alan 30 Kasım 1925 yılında kapatılmış ve 2 Mart 1927 yılında müze olarak açılmıştır.

Bugün müze olarak kullanılan Mevlâna Derghının yeri, Selçuklu Sarayı'nın Gl bahçesi iken, Sultan Alaeddin Keykubad tarafından Mevlana'nın babası Sultan'l Ulema Bahaeddin Veled'e hediye edilmiştir. (Mevlana Müzesi ve Bölümleri, 2022) Selçuklu döneminin izlerini taşıyan türbenin aynı zamanda Osmanlı dönemine ait mescit, semahane ve şadırvan alanları bulunmaktadır.

şekil 20. Mevlâna Türbesi (Kaynak. Büşra Nur Bozdam Arşivi, 2019)

Şekil 21. Mevlâna Türbesi Kent İçinde Uzaktan Görünüm (Kaynak: Büşra Nur Bozdam Arşivi, 2019)

Mevlâna Türbesinin önemli alanlarından birisi de Semahane'dir. Kare planına sahip Semahane dört fil ayağı üzerine ve bunların kenarlarında bulunan payeler sivri kemerlerle yükselen bir kubbe ile birbirine baplanmıştır. Üzerine ise pandantifler yardımıyla sekizgen kasnaklı kubbe oturmaktadır. Semahane Sultan II. Selim tarafından yapıldığı öne sürülsede kubbe mimari özellik olarak daha çok Kanuni Sultan Süleyman döneminin özelliklerini taşıdığı için Kanuni Sultan Süleyman tarafından inşa edildiğini kabul etmek daha doğru olmaktadır. (Mevlana Külliyesi, 2022) Kubbenin içerisinde kalemişi geometrik bitkisel ve Rumi motifler bulunmaktadır. Bugün müze olarak kullanılan alanın içerisinde tarihi Kuran-ı Kerimler, Mevlana'nın eserleri ve musiki aletleri sergilenmektedir. (Mevlana Müzesi Eserleri, Bilgileri ve Mevlana Dergahı Tarihi, 2022)

Şekil 22. Semahane Kubbe (Bakırcı, 2007)

Şekil 23. Semahane İç Kısım (Bakırcı, 2007)

Türbenin ana girişi olan ‘Dervişan Kapı’sının üzerindeki yazı ‘Derviş Hücreleri’nin Sultan 3.Murad tarafından yapıldığını göstermektedir. Türbenin bahçesinde bulunan şadırvan ise 1517 yılında Yavuz Sultan Selim tarafından yaptırılmış ve suyu Dutlu’dan gelmektedir. Bir rivayete göre şadırvanın yapılış amacı, Yavuz Sultan Selim’in Mısır fethi müjdesini şadırvanın bulunduğu alanda alması ve dönüş yolunda dergahın su ihtiyacını karşılamak için yaptırmış olmasıdır. (Mevlana Müzesi Eserleri, Bilgileri ve Mevlana Dergahı Tarihi, 2022)

Şekil 24. Dervişan Kapısı (Bakırcı, 2007)

Şadırvanla aynı alan içerisinde bulunan Şeb-i Arus Havuzu ise, mermerden altı köşeli olarak yapılmış ve Devriş hücrelerinin önünde bulunmaktadır. Eski zamanlarda mevleviler Şebi Arus yaz mevsimine denk geldiğinde havuzun etrafında toplanıp sema yapmışlar ve adını bu yüzden Şebi Arus havuzu olarak almıştır. Müze olarak kullanıldığından itibaren ise gelen ziyaretçiler havuzun içine para atmakta ve dilek tutmaktadırlar.

Mevlâna türbesi ve çevresi dini ve tarihsel açıdan kent ve kent kimliği için çok değerlidir. Geçmişten günümüze Konya'nın Mevlâna ile birlikte anılması ile kentlilerin belleğinde önemli bir yer tutmaktadır ve tutmaya devam edecektir.

Şekil 25. Şadırvan (Medeniyetler Şehri Konya, 2015)

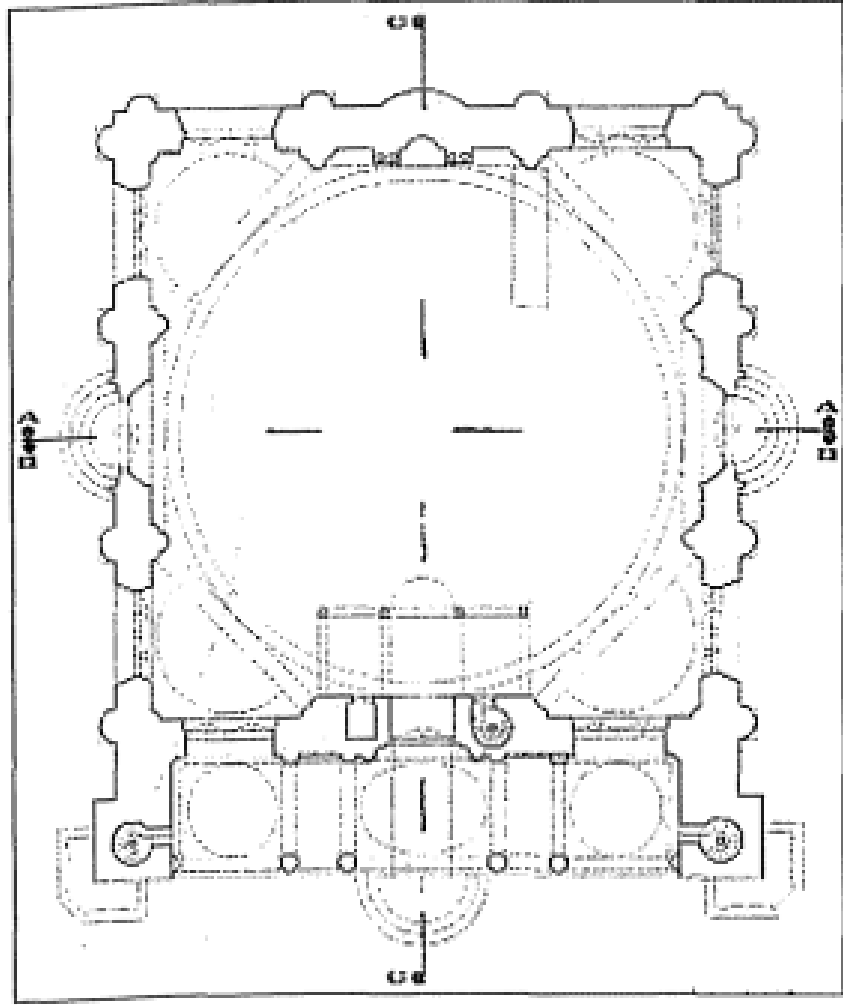
Şekil 26. Şeb-i Arus Havuzu (Medeniyetler Şehri Konya, 2015)

Konya kentinin bir diğere anıtsal yapısı olan Aziziye Cami Konya çarşısında bedesten içinde tam orta alanda bulunmaktadır.1923 yılında ibadete açılan cami muntazam şekilde kesilmiş Gödene taşı ile yapılan camii son Osmanlı mimarisinin en güzel örneklerinden biridir. Tek katlı caminin ön kısmında bulunan altı tane sütunun yükselttiği üç derin ve yuvarlak iki tonoz kubbeli bir son cemaat yeri vardır. Caminin sütunları ikişer veya üçer parçadan meydana gelmektedir. Son cemaat yerinin iki tarafında da birer minare yükselmektedir. Minarelerde aynı caminin mimari yapısı gibi gödene taşı ile oluklu olarak inşa edilmiştir. Kubbe kasnağında ise diğerlerinden farklı olarak sille taşı kullanılmıştır ve ana kubbeyi dört taraftan tutan yardımcı birer yarım kubbe vardır. (Konyalı, 2007) Camide en dikkat çeken mimari özelliklerden biri ise, Barok ve Rokoko mimarisi üslubuna göre yapılması ve caminin pencerelerinin kapısından daha büyük olmasıdır.

Şekil 27. Aziziye Cami (Konya valiliği)

Günümüzde ibadete açık olan Aziziye caminin geç dönem Osmanlı mimarisine sahip olması ve Anadolu'da tek barok rokoko tarzı cami olması sebebiyle Konya'nın tarihsel kimliğine katkı sağlamaktadır.

Şekil 28. Konya Aziziye Cami planı (Çetinaslan, 2012)

Kentte bellek mekanlarını açıklamadan önce bellek kavramına değinmek daha doğru olmaktadır. Belleğin oluşması ve devam etmesi için kentin mimari özelliklerine bakılması gerekmekte ve bellek mekanlarının kent için önemine değinilmek gerekmektedir. Kentlilerin ve kente ziyarete gelenlerin kentin bellek mekanlarını iyi okuyabilmesi ve anlayabilmesi gerekmektedir. Cevizci'ye göre bellek kavramı dört temel maddeden meydana gelmektedir. Bu maddeler;

- 1 – “Geçmişteki deneyimleri, tecrübe ve yaşantıları anımsayabilme yetisi. Deney ya da tecrübeleri anımsama, zihinde canlandırma ve geçmişi şimdide koruma gücü.”
- 2 – “Anımsayan öznenin, geçmiş yaşantılarına, bilinç hallerine ya da geçmişte algılamış olduğu nesnelere ilişkin çıkarımsal olmayan bilgisi.”
- 3 – “Özgün olaylar, olgu ve nesnelere, imge ve fikirler ortada olmadığı zaman, onlarla ilgili bilgi ya da malumatı zihinde korumaktan meydana gelen fonksiyon.”
- 4 – “Söz konusu malumatı depoladığı, biriktirdiği varsayılan sistem ya da yer.” (Cevizci, 2000)

Bellek ve mekân ilişkisi içerisinde olan kentliler zihinlerinde beliren mekanları anımsamaktadır ve kentin bellek mekanları içerisinde konumlandırmaktadır. Konya kenti deyince akla gelen en önemli bellek mekanlarından bazıları ise Sille yerleşmesi ve Alaeddin Tepesidir.

Sille, Konya'nın kuzeybatısında, kent merkezine 8 km uzaklıkta ve Selçuklu İlçesi sınırları içinde yer alan tarihi bir yerleşimdir. Anadolu'nun en eski yerleşim yerlerinden biri olmuştur. İki-üç katlı evlerden oluşan tarihi kent dokusunda çeşme başlarında, sokakların kesişim noktalarında, cami önlerinde genişleyerek oluşan meydanlar açık alanların bir parçasını oluşturmaktadır. Köklü geçmişe sahip olan Konya'nın eski çağlara uzanan yerleşim alanı olan Sille, farklı kültürlerin bir arada yaşadığı özel mekanlardır. Doğal yapısı ve tarihi izleriyle yerleşim alanları Neolitik dönemlere kadar uzanmaktadır.

Şekil 29. Sille (Sille , 2022)

Sille'deki yerleşim alanları, geçmişten günümüze üç farklı önemli döneme (Hristiyanlıktan önceki dönem, Hristiyanlık dönemi ve İslamiyet dönemi) ev sahipliği yapmıştır. İlk dönemde yerleşim alanlarına ait kalıntılar günümüze kadar ulaşamadığı için net bilgi bulunamamaktadır. İkinci dönemde ise Hristiyanlar Sille'deki mimari özelliklere sahip alanları beğenip burada Roma-Kudüs-Bizans hattı üzerinde yerleşim alanları oluşturmuşlardır. Son olarak İslamiyet döneminde ise Selçuklu dönemine kadar dikkat çekmeyen Sille yerleşim yeri, Selçuklu döneminde Konya'nın başkent olmasıyla önemli yerleşim alanı olarak gerçek kimliği ortaya çıkmıştır. Özellikle dönemin şartlarına bakıldığında yerleşim alanları açısından kent özelliği sergilemekte ve Konya'nın kent kimliğine katkıları bulunmuştur. (Erkiş, 2016)

Hristiyanlık Döneminde M.S. 327 yılında Bizans İmparatoru Constantin'in annesi Helena, Hac için Kudüs'e giderken Konya'ya uğramış ve buradaki Hristiyanlık Döneminde bulunan tarihi oyma yapıları görmüştür. Böylelikle Sille'de Aya- Elena Kilisesini yaptırmıştır. Bu kilise geçmişten günümüze kadar çeşitli onarımlar ve bakımlar görerek yapısını korumuştur ve ziyaretçilere açıktır. (Medeniyetler Şehri Konya, 2015)

Şekil 30. Aya-Elena Kilisesi (Kaynak: Büşra Nur Bozdam Arşivi, 2019)

Şekil 31. Aya-Elena Kilisesi Uzaktan Görünümü (Kaynak: Büşra Nur Bozdam Arşivi,2019)

Sille'nin yerleşik dokusu toplu yerleşme özelliği taşımaktadır. Yerleşim alanı Sille vadisinin kuzeyine doğru basamak şeklinde doğu batı yönüne doğru uzanmaktadır. Genel olarak Sille de yerleşmenin eğimli bir arazi üzerinde konumlanmasından dolayı dar sokaklar ve bitişik nizamlı evlerin yerleşik dokuyu oluşturduğu görülmektedir. Sille'de hâkim olan yapı malzemesi taştır. Sille taşı olarak bilinen bu malzeme çevredeki ocaklardan çıkarılmaktadır. Evlerde, camilerde, köprü, çeşme ve hamamlarda yine Sille taşına rastlanmaktadır. Olabildiğince sağlam ve dayanıklı olmaları neticesinde çeşitli onarımlarla günümüze kadar ulaşabilmişlerdir. Katmanlar halinde ocaklardan çıkartılan Sille taşının bir tür tuf olarak elde edilmesi kolay ve kullanışlıdır. Hem duvar hem sal taşı olarak kullanılır. Ahşap malzeme ise doğramalarda, ahşap sütun ve yastık olarak, taş duvarlarda hatıl olarak kullanılır. Sille'de yerleşik kentsel doku özelliklerinde sille taşları büyük önem taşımaktadır.

Konya'nın bir diğer bellek mekanlarından biri olan Alaeddin tepesi ise, Eski bir höyük olmakla birlikte Konya'nın merkez noktası kabul edilen bu tepenin etrafında gelişim göstermiştir. Alaeddin tepesi Konya kent kimliğinde nirengi noktası olduğu için geçmişten günümüze kadar Konya kentinin kimliğinin oluşmasında ve gelişmesinde oldukça önemlidir. Alaeddin tepesinin, Konya kentinde nirengi noktası olması dolayısıyla tarihi özellik barındıran açık hava müzesi, mesire ve dinlenme alanları niteliğindedir.

Şekil 32. 1960 yılında Alaeddin Tepesi ve Yakın çevresi

Konya, Selçuklu döneminde başkentlik yapmasının yanı sıra, gelişip büyümesiyle de kentin anıtsal yapıları, Osmanlı döneminden itibaren birçok onarımlar ve bakımlarda geçmiştir. İlk imar planı kente olumsuz etkileri net olarak bilinmese de Alaeddin tepesi ve çevresi büyük düzenlemelerden geçmiştir. Önge' ye göre, kentin bugünkü durumuna bakıldığında Selçuklu dönemine ait anıtlar ve kalıntılardan meydana gelen mimari mirasın, kent merkezi olan Alaeddin tepesi çevresinde toplanıldığı gözlemlenmektedir. Çevredeki Alaeddin Cami, Kılıçarslan köşkü, İnce minare medreseleri gibi anıtsal yapıların dokusu tarih içerisinde zarar görse de korunmaktadır. (Önge, 2017)

Şekil 33. Alaeddin Tepesinden bir görünüm (Kültür Park Alaeddin Tepesi)

6.3. Konya Kenti için Özgün Bir Kentsel Kimlik Tanımlanabilir mi?

Konya kenti kuruluşundan itibaren, eski bir höyük olan Alaeddin tepesi ve çevresinde gelişme göstermiştir. Alaeddin tepesindeki kazılardan yola çıkılarak Konya'nın en eski yerleşim yerlerinden biri olduğu düşünülmektedir. Selçuklunun fethi sırasında Konya sadece Alaeddin tepesi etrafında suru bulunan küçük bir şehirdi. Selçuklu fethinden sonra Selçuklu döneminde ise kültür ve sanat şehri olan Konya'nın hızla büyüdüğünü ve geliştiğini söylemek mümkündür. Konya'nın kent dokusu ve tarihi eserleriyle zengin bir şehir olmasına rağmen, günümüze kadar şehrin tarihi eserleri korunmadığı ve Selçuklu surları tamamen yok olduğu için Konya kentinin kentsel kimliğinin olumsuz etkilendiği görülmektedir. (Karpuz, 1999)

Kent merkezinde bulunan ve geçmişten günümüze kadar farklı kültürlere ev sahipliği yapan Alaeddin tepesi, Konya'nın kent kimliğine ait çok önemli bilgiler barından, tarihi özellikleri bulunan köklü bir yapıdır.

Konya, içinde bulundurduğu tarım alanları ile de Türkiye tarım sektöründe önemli bir konuma sahiptir. 38.257 km²'lik yüz ölçümü ile Türkiye'nin en büyük ili olup, 2.660.000 ha tarım arazisine sahiptir. Bu özelliklere bakılarak Konya, Türkiye'nin buğday deposu olmasıyla birlikte hayvancılık sektöründe de oldukça önemli bir payı vardır. (Ermetin & Bayramoğlu, 2010) Kentleşme ve sanayileşmeyle birlikte kentin, insan eliyle şekillenen ve çevresindeki tarım alanlarına doğru yayılan alanları bulunmaktadır. Bu alanlar zaman içerisinde kentleşme süreciyle birlikte tarım topraklarının amacı dışında kullanılmasına yönelik ciddi sorunlar çıkmaktadır. Bu sorunla birlikte tarım topraklarını doğrudan etkileyen bu süreç, doğal yaşam alanlarının yerleşim alanlarına dönüşmesi şeklinde açıklamak mümkündür.

Konya'da geleneksel olarak tarım ürünlerinin toplanıp dağıtıldığı ilçelerden birisi Ereğli'dir. Meyve bahçeleri ve meyve üretimi Türkiye'de önemli bir konuma sahiptir. Elma ve beyaz kiraz üretiminde Türkiye'de tanınan Ereğli, meyvecilik ile ekonomiye büyük katkısı bulunmaktadır. Ereğli'de meyvecilik yoğun olarak ilçenin Orta Toros eteklerinde bulunan köy ve kasabalarda yapılmaktadır. (Tapur & Bozyiğit, 2009) Elma, kiraz, kayısı, vişne, şeftali ve üzüm yetiştirilen bu alan meyvelerin toplanıp dağıtıldığı ve pazarlandığı bir merkezdir.

Konya'nın bir diğere özelliği ise, 104 farklı ürün ve 130 ülkeye yaptığı ihracatla çeşitlilik bakımında 4.sırada yer almaktadır. İhraç edilen ürünlerin çokluğu ile ihracat yapma potansiyeli artmaktadır. Bu artışın en önemli etkeni ise, Konya Ticaret Odası tarafından kurulan KTO-TÜYAP Merkezi'nde düzenlenen uluslararası fuarlardır. Konya'da bu olumlu gelişmelerinin nedeni arasında, Konya Ovası Projesi ve Yüksek Hızlı Tren projesi gibi kamu projelerine bağlı olarak cazip hale gelen şehirlerden biridir. (Çoban, Çoban, Kurt, & Uslu, 2016) Konya, ilçelerinde ve çevre illerde bir üst merkez niteliği ile tarım, sanayii ticaret ve lojistik alanda bir bölge merkezi olarak tanımlanabilir.

Konya'da sanayii sektörünün gelişmesi ile birlikte üniversitelerinde sayısı artmıştır. Üniversiteler inşa edildikleri alanlarda ekonomik, sosyal ve kültürel etkileri bulunan kurumlardır. Üniversitelerin artmasıyla birlikte Konya kentinin ekonomik olarak artışa geçtiği görülmekte ve kent kimliğine fayda sağlamaktadır.

Konya'da yapılan birbirinin neredeyse aynısı olan toplu konutlar, yapı teknolojisiyle birlikte aynı tasarıma sahip olan yapılar ve sosyal alanların yetersizliği kentin kimliğini hızla yitirmekte ve kimliksiz mekanlara dönüştürmektedir. Kentin özgün ve yerel değerlerinin öne çıkarılması gerekirken var olan özgün ve yerel değerlerinin de yok olduğu görülmektedir. Özgün ve yerel değerlerinin önemini kavrayamayan kentliler batılılaşma isteği üzerine yaşadıkları kenti, batıdaki kentlere benzetmekte ve yaşadıkları kentin kimliğini olumsuz etkilemektedir. Nitekim Konya kenti diğere kentlere nazaran daha ayrıcalıklı olmaktadır.

Konya kent bütününde özellikle merkeze yakın bölgelerde önceki plan kararlar ile gerçekleşmiş, gelişimini tamamlamış mahallelerde, üç dört katlı mütevazı yapılar tek tek yıkılıp yerlerine değişen plan kararlarıyla getirilen 9-10 katlı iri ölçüleriyle devasa apartmanlara, iş yerlerine ve plazalara dönüşüm sürmektedir. Bu durum kentin yerleşik yapısı yanında görsel imge ve topyekûn kent görünümü etkileyerek mekânsal kimliği değiştirmektedir. Konya'nın tarihsel geçmişi ile bu değişimlere karşı hala kimlik savaşı vermektedir. Evet Konya kenti için özgün bir kimlik tanımlanabilirdi, Konya'nın özgün bir kimliği vardı; ancak sergilenen bu oluşumlar giderek bir kimlik yitimini belgelemektedir.

6.4. Yerleşik Kentsel Dokuda ve Kamusal Mekanlarda Yapısal, İmgesel Değişim ve Kentsel Kimlik Değişimi

Konya kentinin kimliğine etki eden en önemli dönem Selçuklu dönemidir. Anadolu Selçuklu Devleti'nin kurulmasıyla itibaren Selçuklu yerleşme sistemindeki işlevsel ve mekânsal kimlik açısından yeniden düzenlendiği ve yeni bir kimlik oluşturulduğu söylenebilir. Bir başka deyişle tamamen Anadolu'ya özgün bir kent ve kent kimliği oluşturulmuştur.

Kentte toplu konut ve yüksek binaların yükselmeye başlaması ve geçmişten gelen birkaç tarihi dokunun korunması kentin kimliği açısından yeterli bulunmuştur. Fakat kentsel kimliğin en önemli mekanlarından biri olan tarihi yapılar ve eski Konya evleri göz ardı edilmiştir. Kentin değişen ve yeniden şekillenen mekanlarıyla yeni yapılaşmalar ortaya çıkmıştır. İnsanların ev ve iş arasında gidip geldiği bu alanlar, birçok kentte var olduğu gibi bütünlüğü bozmakta ve tekdüze mimari anlayışın oluşturduğu yapılar olmaktadır. (Koyuncu, 2013) Kısaca, Konya'da zaman içerisinde toplu konut ve yüksek binaların artmasıyla birlikte mimari ve kentsel doku değişmeye başlamış, sanayinin ilerlemesi ile de kentin kimliği değişime uğramıştır.

Kamusal mekanlar ise bireylerin ortak alanlarda belli kurallar doğrultusunda herkesin geçici kullanıma açık mekanlardır. Kamusal mekanlar bütün bireylere açık ve onlara ait olan mekanlardır. Herkese açık ve herkesin mekân içerisinde paylaşımında bulunduğu din, kültür ve statü gibi ayırım gözetilmeden her grup ve nitelikte insanların bulunduğu mekân olarak düşünülmektedir. Daha hoşgörülü ve birlikte daha güzel yaşam alanı oluşturmak için kamusal mekanlar oldukça önemlidir.

Türk insanların doğaya yakınlığından dolayı kentsel mekanlar çok önemlidir. Osmanlı döneminde oluşan kamusal alanlar batıya göre daha farklı şekillenmiştir. Bu farklılıklar Osmanlı döneminde kentsel mekanlar dinin gerekliliklerine göre şekillenmesinden meydana gelmektedir. Osmanlı devletinde kentsel mekanlar camileri kent merkezinde tutup etrafının plansız şekillenmesidir. Klasik Osmanlı evlerinin bahçelerinde sınır olmakla birlikte doğrudan sokağa açılmamaktadır. Bu durum mahremiyetten kaynaklanmaktadır bu yüzden mekanlar içe dönük tasarlanmıştır. (Nalbant, 2016)

Osmanlı döneminde bulunan kamusal alanlardan biri de kahvehanelerdir. Planlanmayıp kendiliğinden oluşan mekanlar ve meydanlar kamusal mekanları oluşturmaktadır. Bunlar hamam, pazar gibi mekanlardır. Osmanlı devletinde kamusal mekanlarda işlevler batı medeniyetlerinden ayrılmaktadır. Bunun nedeni kamusal alanların tartışma alanları değil birlik beraberlik içinde kentlilerle yaşam sürdürmeyi başaran alanlardır. Bu birlik beraberliği arttıran etkenler hoşgörüdür.

Türkiye Cumhuriyetinde ise ihtilalle birlikte gelen milliyetçilik duygusuyla kamusal mekanların devletten bağımsız olarak halk oluşturmuştur. Osmanlı devletinde kamusal mekanlarda sadece erkekler söz sahibi iken cumhuriyet dönemi ile birlikte kadınlarda da bu hak tanınmıştır ve kamusal mekanlarda bulunmuştur. Bununla birlikte batıda olduğu gibi hızlı modernleşmeyle kamusal mekan şekillenmiştir. Hızlı modernleşmeyle birlikte açık park olarak kamusal mekana örnek taksim meydanı verilebilir. Bu meydan devletin simgesi olmuştur. (Taksim Meydan Düzenlemesi, 2012)

Kamusal alanlardan biri olan alışveriş merkezleri ise alıcı ve satıcı arasındaki ilişkiyle alakalıdır. Eskiden temel erzakların alınması ile oluşan alışveriş ilişkisi şimdilerde temel erzaklar dışında fuzuli gelişen tüketim odaklı alışverişlerdir. Bundan dolayı alışveriş kavramı da farklılaşmıştır.

Batı ülkelerinde ise kentliler evlerinin bahçelerinde bile sınır bulundurmamaktadır. Kentliler evlerini yüksek duvarlarla çevrelememektedir. Halka açık parklarda duvarlarla bir sınır belirtmemektedirler. Her insan istediği yerden parkın içine rahatlıkla girip vakit geçirebilmektedir.

7. Değerlendirme ve Sonuç

Kent, birbirinden farklı özelliklere sahip alanlardan oluşmakta ve farklı bireylerin bir araya gelmesiyle karşılıklı olarak etkileşim sonucunda ortaya çıkan ve zaman içinde gelişen alanlardır. Kısaca kent, tarihsel süreçte, kentlilerin yer seçimleriyle oluşan yerleşimler bütünüdür.

Gelişmekte olan kentlerde teknolojik gelişmeler, fiziksel değişimler ve hızlı nüfus artışı ile birlikte kentleşme hızı artmakta ve kentlerde yığılmalar meydana gelmektedir. Hızlı kentleşmenin ve kentsel yoğunluk artışlarının görünür nedeni, kırdan kente göç olgusudur. Göçler sonucunda oluşan yeni kentli nüfusun istekleri doğrultusunda kentsel yerleşme alanlarında ve kentin merkezinde önemli yapısal değişimler ortaya çıkmakta; bu da giderek alışıl gelmiş kentsel kimliğin değişmesine neden olmaktadır.

Kentlerin, değişen düzenler içinde, yerleşik değerleriyle geleneksel kentsel dokularını ve özgün kimliklerini muhafaza etmeleri gerekmektedir. Çünkü kentin, o kenti farklı kılan tanımlanabilir, özgün bir kimliği olması, kent ve kentliler açısından çok önemlidir. Tekdüze, her yerde benzerleri tasarlanan binalar yanı sıra, kente ait geleneksel özelliklerin korunamaması ve gelecek nesillere aktarılamaması, yerleşik kimlik değerlerinin yitirilmesi başka deyişle kentte kimliksizleşmeyi getirmektedir. Bundan dolayı geçmişten gelen kentsel dokuları korumak ve devam ettirmek kentler ve kentliler için oldukça önemlidir.

Kentlerde, yerleşik dokuyu, tarihi mekanları korumak ve sürekliliğini sağlamak için, kentin çevresiyle birlikte ele alınması gerekmektedir. Kentsel mekanlar, geçmişten günümüze tarihsel geçmişlerini yansıtan kültürel kimliklerini korumaktadırlar. Bu mekanların içinde tarihi yerleşik doku özelliklerini barındıran alanlar iyi korunduğu takdirde kentin kimliğine önemli katkılar sunmaktadır.

Bu çalışmada medeniyetler şehri Konya'nın, kent, kentleşme, kentsel mekân, kentsel kimlik, kimliksizlik, gibi tanımlar üzerinden kentin özgün değerlerinin ortaya çıkacağı araştırmalar yapılmıştır. Konya ilk çağlardan itibaren önemli medeniyetlere ev sahipliği yaptığından dolayı, kentin yerleşik doku özelliklerine yansıyan kültürel, tarihi ve sosyal yaşamdan izler görmek mümkündür. Ancak hızlı artan nüfus, teknolojik değişim ve

göçten dolayı kent hızlı değişime uğramış ve kentin kimliğinde birtakım değişimler meydana gelmiştir.

Bu çalışmada, Konya'nın kentsel doku özellikleri, geleneksel değerleri, anıtsal yapıları, görsel ve çevresel değerleri ve bellek mekanları incelenmiş olup, bunlardan yola çıkılarak kimlik değerlendirmesi yapılmıştır. İncelenen kentsel mekânda kentsel doku ve kamusal mekanlar değerlendirmeye alınmış; yapısal, imgesel değişimler ve bununla birlikte kentsel kimlik değişimleri belirlenmiştir.

Köklü bir geçmişi olan Konya'nın tarihi ve kültürel kimliğinin araştırılması ve yeniden ele alınması, özgün bir kent kimliğinin varlığının tartışmaya açılması açısından önemli olmuştur. Ayrıca kentsel kimliğin meydana gelmesinde ve oluşturulmasında hangi etkenlerin önemli olduğu inceleme ve değerlendirme konusu yapılmıştır. Bu kapsamda "Kenti oluşturan Mimarlıklardır" özdeyişinin Konya için de geçerli olduğu düşünülmektedir.

Konya kenti tarihi miraslarla dolu bir kent olmasına karşın geçmişten günümüze bazı değerleri yok olmuş; bu değerlerin yerine, onlara hiç benzemeyen ve geleneksel kent ve kentli kültürüyle kolay bağlantı kurulamayan, hepsi birbirinin benzeri, ruhsuz, betonarme yapılar yapılmıştır. Konya'nın köklü geçmişine saygı duyulmadan gerçekleştirilen bu yapılaşmalar, kentin mekânsal kalitesi yanında okunabilirliğini de yok etmiştir.

Kentsel mekanların geleneksel kültür değerleri korunarak geleceğe hazırlanmaları, kent ve kent kimliğinin saklı tutulması adına çok önemlidir. Kentsel dokuların daha okunabilir olması ve kentte yaşayanlar açısından daha anlaşılabilir olması kentsel mekân oluşumunda dikkate alınması gereken bir özelliktir. Bu yüzden Konya'nın geçmişine uygun ve yerleşik kentsel doku özelliklerine uyumlu bir kentleşme süreci yeniden tasarlanmalıdır. Böylelikle geçmişten bugünlere gelen ve yarınlara bırakılacak olan mekanların daha anlaşılabilir, daha okunabilir, daha yaşanılabilir olması sağlanabilir.

Kentin kimliğinin korunmasında önemli olanın, "Bugün içinde bulunduğumuz, hızla gelişen, tek tip oluşturulan, monoton ve sıradanlaşan yapay çevreyi, çağın getirdiği yenilikler ve teknoloji ile en iyi şekilde entegre ederek mekâna daha akılcı çözümlerle yansıtmanız ve geçmişten gelen, benliğimizi oluşturan kimliksel öğelerimizi de en iyi şekilde korumamız ve canlandırmamız" olduğu söylenmelidir. (Topçu, 2011)

Konya kent bütününde, tarihi Bedesten gibi geleneksel değerlere sahip olan mekanların varlığı dikkate alındığında, Konya’da özgün kentsel kimliğin saklı tutulabildiği mekanlar olduğu ve bunların korunması gerektiği söylenebilir. Sonuç olarak kentsel kimliği korumak adına eski ve tarihi yapıların yakın çevrelerinde yapılan yeni yapılaşma, geleneksel özelliklere uyumlu olarak tasarlanmalı ve kente ve kentin kimliğine zenginlik katmalıdır. Böylece, geleneksel kentsel dokuda, kültürel değerlerin ve özgün kimliğin korunmasının önemli olduğu ve kenti doğru algılanıp okunabilir olmasının, kent ve kentli kültürü oluşumunda farkındalık yaratmada faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu çalışmanın, kimlikli kişilikli kentsel mekânı oluşturmak ve yeniden tasarlamak isteyen kentlilere ve yapılacak olan sonraki çalışmalara yararlı olması hedeflenmektedir.

KAYNAKLAR

- Acar, E. (1996). Kent Kimliği. *Ada Kentliyim*. 6, s. 50-63. Ahıska: Meltem.
- Akın, O. (1999). *Küreselleşme Olgusu ve Kent Mekanı Üzerindeki Etkileri, İstanbul Metropolitan Alanı Örneğinde*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü , Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Akpınar, A. (2013). Kentsel Açık Alanlar: Başarılı Bir Kentsel Açık Alan için Gerekli Olan Kriterler Nelerdir? *Peyzaj Mimarlığı 5.Kongre 14-17 Kasım*.
- Alkay, E. (1995). *Kentsel Peyzaj Ögesi Olarak Kıyı Mekanı ve Bandırma Üzerine Bir İnceleme*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Altan, İ. (2015). *Mimarlıkta Mekan Kavramı*. İstanbul: Ofis 2005 Yayınevi.
- (tarih yok).*Architecture of The City*. Google Images.
- Arendt, H. (1995). *İnsanlık Durumu*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Arkitera. (2012). <https://www.arkitera.com/proje/3-odul-davutpasa-ana-giris-kapisi-ve-yakin-cevresi-mimari-proje-yarismasi/> adresinden alındı
- Arslan, M., & Erdoğan, E. (1997). Kıyı ve Lİman Kentlerinde Ekolojik Planlama Yaklaşımları. *Kıyısız Alan Planlama Dersi* .
- Asıliskender, B. (2004). Kimlik, Mekan ve Yer Deneyimi. *Kültür ve İletişim*, 73-94.
- Aşkın, M. (2007). Kimlik ve Giydirilmiş Kimlikler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 213-220.
- Aşkın, M. (2007). Kimlik ve Giydirilmiş Kimlikler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 213-220.
- Atik, D. (1999). *Geleneksel Konut Alanlarındaki Fiziksel Ve Sosyo-Kültürel Değişimlerin Saptanmasına Yönelik Bir Model Önerisi: Edirne Kenti Örneği*. Edirne: Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Atıl, A. G., Yörük, İ., & Gülgün, B. (2006). Bayındır İlçesi Kamusal Yeşil Alanlarının Yeterliliği ve Geliştirilebilme Olanakları Üzerine Bir Araştırma. *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*.

- Avcioğlu, S. S., & Akın, O. (2017-2). Kolektif Bellek ve Kentsel Mekan Algısı Bağlamında İstanbul Tuzla Köyiçi Bölgesi'nin Mekansal Değişiminin İrdelenmesi. *İdeal Kent Dergisi*, 423-450.
- Ay, C. (2010). *Kent İmgesi Üzerine Görsel Çözümlemeler*. Ankara: Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Bakan, K., & Konuk, G. (1987). *Türkiye'de Kentsel Dış Mekanların Düzenlenmesi*. Ankara: Tubitak Yapı Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Bakırcı, N. (2007). Konya Mevlana Dergahı. *İstem Kütüphanesi*, 193-204.
- Bal, H. (2006). *Kent Sosyolojisi*. Isparta: Fakülte Kitapevi.
- Bauman, J. F. (2012). *Sosyolojik Düşünmek*. (A. Yılmaz, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bayer, T. (2020). *Kentsel Morfolojik Başkalaşımın Üniversite Kentleri Bağlamında İncelenmesi*. Eskişehir: Eskişehir Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Bilgin, N. (2007). *Kimlik İnşası*. İzmir: Aşına Kitap.
- Bilsel, G. (1989, Mayıs). Kentsel Kamu Alanlarının adüzenlenmesinde Kentsel Tasarım Tekniginin Kullanılmasına Planlama Bütününden Kuramsal Yaklaşım. *Kamu Mekanları Tasarımı Sempozyumu*.
- Bilsel, G., Bilsel, A., & Bilsel, F. (1998). Kentsel Tasarım Formasyonu - Kavram/Amaç-Kapsam/Ölçek Sorunsalı Üzerine. *Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu*. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi .
- Bilsel, S. G. (1983). Kentsel Değişme ve Gelişme Sürecinde Oluşmuş Kent Dokusunun Yıkılıp Yenilenmesi Yoluyla Yükselip Yoğunlaşması Olgusu. *Avrupa Kentsel Yenileşme Kampanyası Antalya Semineri* . Ankara: BİB.
- Bilsel, S. G. (2002). Kent Kültürü- Kültürel Süreklilik-Kimlik Sorunsalı ve Yaşanılmalı Kentsel Mekan Kavramı. *Kentleşme ve Yerel Yönetimler Sempozyumu* (s. 107-114). Adana: Çukurova Üniversitesi Kent Konseyi Yerel Gündem 21. Yayınları No.5.

- Bilsel, S. G. (2004). Ankara Kent Kimliği: Mekansal-Kültürel Değişim. *TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Dosya 10.1*.
- Bilsel, S. G., Bilsel, A. A., Bilsel, F. C., & Bilsel, S. M. (1994). Kentlerimizde Kimlik Arayışları ve Kentsel Tasarım Olgusuna Kent Kültürü Kentlilik Bilinci ile Kent Görünümü Üçlemesiyle Yaklaşım. *Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu* (s. 231-234). Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Bilsel, S. G., Polat, E., & Yılmaz, N. (2003). Değişim Dönüşüm Sürecinde Kimlik Arayışları ve Kentsel Yenileşme Kavramı. *ŞPL Odası Kentsel Dönüşüm Sempozyumu*. TMMOB.
- Bilsel, S. G., Yaşlıca, E., Büyükmihçı, G., Erkman, S., & Hisarlıgil, H. (2000). Kültürel Süreklilik Sağlamada Yaratıcı Kentsel Tasarımın İşlevi. *Mimar Sinan Üniversitesi Kentsel Tasarım Haftası*.
- Birlik, S. (2006). *Tarihi Çevrelerde Kentsel Kimlik Değişiminin Eşik Analizi: Trabzon'da Bir Deneme*. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Booth, N. K. (1990). *Basic Elements of Landscape Architectural Design*. USA: Waveland Press Inc.
- Braudel, F. (2007). *Akdeniz: Mekan ve Tarih*. (N. Erkurt, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Burke, P. (2020). *The Cambridge Handbook of Social Theory: Volume 2: Contemporary Theories and Issues*. London: Cambridge University Press.
- Cansever, T. (2010). *Osmanlı Şehri*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Cevizci, A. (2000). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- City of Boston*. (2019). <https://www.boston.gov/parks/olmsted-park> adresinden alındı
- Cooley, C. H. (1968). The Self in Social Interaction: On the Meaning of 'I'. *The Self in Social Interaction* (s. 90). içinde New York: John Wiley and Sons, Inc.
- Çelikyay, H. S. (Dü.). (2017). Kamusal Alanların Mekansal Organizasyonu. *Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınları*.
- Çetinaslan, M. (2012). Konya Cami ve Mescitlerindeki Mahfiller. *İstem Dergisi*, 197-218.

- Çoban, A., Çoban, O., Kurt, D. B., & Uslu, M. A. (2016). Bölgesel Rekabette Dış Ticaretin Önemi: Konya Örneği. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 40-52.
- Çöl, Ş. (1998). *Kentlerimizde Kimlik Sorunu ve Günümüz Kentlerinin Kimlik Derecesini Ölçmek İçin Bir Yöntem Denemesi, Doktora Tezi*. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Çubuk, M. (1991). Kamu Mekanları ve Kentsel Tasarım. *Kamu Mekanları Tasarımı ve Kent Mobilyaları Sempozyumu*, 15-19.
- Dalbay, R. S. (2018/2). "Kimlik" ve "Toplumsal Kimlik" Kavramı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 161-176.
- Demir, C. (2006). Kent Kimliği Geliştirme Sürecinde Mekansal Model Tasarımı ve Kent Plancılarının Rolü. *Planlama Dergisi*, 117-122.
- Demirsoy, M. S. (2006). *Kentsel Dönüşüm Projelerinin Kent Kimliği Üzerindeki Etkisi (Lübnan-Beyrut-Solidere Kentsel Dönüşüm Projesi Örnek Alan İncelemesi)*. İstanbul: (Yüksek Lisans Tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Duman, R. (2012). Osmanlı Dönemi Liman Kentleri 1-2. *Vapur Donatanları ve Acenteleri Derneği*.
- Erdoğan, E. (2006). Çevre ve Kent Estetiği. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 8(9), 68-77.
- Erkış, Ş. D. (2016). *Geleneksel Sille Evleri Üzerine Bir Biçim Grameri Çalışması*. Konya: Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Erkmen, B. (1990). Şehir Kimliği ve Şehir Mobilyası Üzerine. *Arredamento Dekorasyon Dergisi*, 17, 126-127.
- Ermetin, O., & Bayramoğlu, Z. (2010). Konya İlinde Organik Hayvancılık Potansiyeli ve Yaygınlaştırma Olanakları. *Ziraat Mühendisliği Dergisi*, 34-39.
- Essex Design Guide Urban Place Supplement. (2007). 49.
- Ford, L. (1999). *New Urbanism and Theories of Good City Form*. MIT Press.
- Gehl, J. (2004). *Places For People City of Melbourne in Collaboration with Gehl Architects*. Urban Quality Consultants Copenhagen.

- Gezer, H. (2007). Mekan ve Mekanın Algılaması. *Mimarlıkta Malzeme Dergisi*, 33-42.
- Giddens, A. (2010). *Modernite ve Bireysel Kimlik*. (Ü. Tatlıcan, Çev.) İstanbul: Say Yayınları.
- Gökgür, P. (2008). *Kentsel Mekanda Kamusal Alanın Yeri*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Gül, A. (1989). *Kapalı Kentsel Dış Mekanları Düzenleme İlkeleri*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Güler, T., Şahnagil, S., & Güler, H. (2016). Kent Kimliğinin Oluşturulmasında Kültürel Unsurların Önemi: Balıkesir Üzerine Bir İnceleme. *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 91.
- Güncel Türkçe Sözlük*. (2005, Kasım 22). <http://www.tdk.gov.tr/tdksozluk/sozbul.ASP?kelime=k%FCIt%FCr> adresinden alındı
- Güremen, L. (2011). Kent Kimliği ve Estetiği Yönüyle Kentsel Donatı Elemanlarının Amasya Kenti Özelinde Araştırılması. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 254-279.
- Güvenç, B. (2003). *İnsan ve Kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Habermas, J. (1997). *Kamusallığın Yapısal Dönüşümü*. (T. Bora, & M. Sancar, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Habermas, J. (2004). *Kamusal Alan*. (M. Özbek, Çev.) İstanbul: Hil Yayın.
- Halbwachs, M. (1980). *The Collective Memory*. (F. J. Ditter, & V. Y. Ditter, Çev.) New York: Harper & Row.
- Halbwachs, M. (1992). *On Collective Memory*. London: The University of Chicago Press:London.
- İnceoğlu, M., & Aytuğ, A. (2009). Kentsel Mekanda Kalite Kavramı. *Megaron Dergisi*, 131-146.
- Jenkins, R. (1996). *Social Identity*. London: Routledge.

- Karabey, H. (1978). Kıyı Mekanının Tanımı, Ülkesel Kıyı Mekanının Düzenlenmesi İçin Bir Yöntem Önerisi. *Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 4(1).
- Karadağ, A. (1994). Kamusal Alan Modelleri: Çoğulcu Perspektiften Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 171-195.
- Karagüler, S., & Korgavuş, B. (2014). Kent Kimliğinin Kent Peyzajı Üzerine Oluşturduğu Etkiler, Silüetler, Görünümler ve Dengeleri. *Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 203-212.
- Karakoç, İ. (2004). Kentsel Değişimin Kent Kimliğine Etkisi. *Planlama Dergisi*.
- Karpuz, H. (1999). Konya'daki Tarihi Eserlerin Durumları, Sorunları ve Çözüm Önerileri. *İpekyolu Dergisi Özel Sayısı (2)*, 143-146.
- Kaya, F. B. (2006). Kurum Kimliği ve Kurumsal Tasarım. *Tasarım ve Kuram(4)*, 27-37.
- Kaypak, Ş. (2010). Antakya'nın Kent Kimliği Açısından İrdelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14), 373-392.
- Kaypak, Ş. (2012). Kıyı ve Kent İlişkilerinde Gelişmeler ve Liman Kentleri (İskenderun Liman Kent Örneği). *Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları 9.Ulusal Kongresi*.
- Keleş, R. (1980). *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Keleş, R. (1983). *100 Soruda Türkiye'de Şehirleşme, Konut ve Gecekondu*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Kılıç, A. (1999). *Kıyıda Geri Çekilme Sürecinde Kent-Kıyı İlişkisi Kentsel Kıyı Tanımı ve Bu Kavrama Dayalı Kentsel Kıyı Geliştirme Stratejileri: İstanbul Örneği*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Kılıç, G., & Çakay, M. E. (2014). Kentsel Büyüme ve Planlama. *Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı*.
- Kiper, P. (2004). Küreselleşme Sürecinde Kentlerimize Giren Yeni Tüketim Mekanları ve Ytirilen Kent Kimlikleri. *Planlama Dergisi*.
- Kıyak, A. (1997). *Kent Biçimsel ve Mekansal Kurgusunun Çözümlemesine Dair Bir Yöntem Önerisi ve Ayvalık Örneği*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

- Konyalı, İ. H. (2007). *Abideleri ve Kitabeleriyle Konya Tarihi*. Konya.
- Koolhaas, R. (1994). *La Ville Generique*. *Epfl Press*.
- Kortan, E. (1996). Mimarlıkta Kimlik Sorunu . *Kimlik, Meşrutiyet, Etik Türkiye Mimarlığı Sempozyumu II*. Ankara.
- Koyuncu, A. (2013). Kimliğin İnşasında Kent: Konya Örneği. *Akademik incelemeler Dergisi*, 162.
- Köksal, A. (1980). *Dil ile Ekin*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Krier, R. (1990). Typological Elements of the Concept of Urban Space. *Obnibus Volume*.
- Kubat, A. S. (1995). Tarihi Mirasın Sürdürülmesi ve Şehir Kimliği: Anadolu Kale Yerleşmeleri Sokaklarından Örnekler. *Mimari ve Kentsel Çevrede Kalite Arayışları Sempozyumu*. İstanbul: İTÜ Uygur Merkezi.
- Kültür Park Alaeddin Tepesi*. (tarih yok). Selçuklu Belediyesi: <https://www.selcuklu.bel.tr/ilcemiz/detay/299/kultur-park-alaeddin-tepesi.html> adresinden alındı
- Kürkçüoğlu, E., & Ocakçı, M. (2015). Kentsel Dokuda Mekansal Yönelme Üzerine Bir Algı-Davranış Çalışması: Kadıköy Çarşı Bölgesi. *Megaron Dergisi*, 365-388.
- Lynch, K. (1960). *Kent İmgesi*. (İ. Başaran, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları
- Lynch, K. (1960). *The Image of The City*. Cambridge: The M.I.T Press.
- Lynch, K. (1985). *What Time is This Place ?* Cambridge: Murray Printing Company.
- Lynch, K. (1996). Çevrenin İmgesi. *Cogito, Kent ve Kültürü Sayısı*, 153.
- Medeniyetler Şehri Konya. (2015). *T.C. Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları*.
- Meiss, P. V. (1990). *Elements of Architecture: from Form to Place*. New York: Van Nostrand Reinhold Pub.
- Mesutoğlu, M. (2001). *Kentsel Mekan Olarak Meydan ve Morfolojik Özellikler*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

- Metin, S. N. (2020). *Kamusal Mekan Kalitesinin Sağlanması Kentsel Tasarım Araçlarının Rolü*. Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Mevlana Külliyesi*. (2022). Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/mevlana-kulliyesi> adresinden alındı
- Mevlana Müzesi Eserleri, Bilgileri ve Mevlana Dergahı Tarihi*. (2022). <https://www.yollardan.com/mevlana-muzesi-bilgileri-ve-tarihi/#:~:text=17.50%20m%20x%2017.50%20m%20%C3%B6l%20C3%A7%C3%BClerinde,bitkisel%20ve%20Rumi%20motifler%20bulunmaktad%C4%B1r> adresinden alındı
- Mevlana Müzesi ve Bölümleri*. (2022). Konya Ticaret Borsası: <https://www.ktb.gov.tr/yazdir?5A240AA45AEAEE06B59091BB9EEF7376> adresinden alındı
- Nalbant, M. (2016). Türkiye’de Kentsel Mekanlarda Kamusal Alanın Konumu: Tarihsel Perspektiften Bir Değerlendirme . *BEU Akademik İzdüşüm*, 12-27.
- Nalkaya, S. (2006). Kentsel Dönüşüm ve Kent Kimliği. *Yapı Dergisi*, 40.
- Ocakçı, M. (1993). *Şehir Kimliği ve Çevre İlişkileri* . İstanbul: İTÜ Mimarlık Fakültesi , Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Ders Notları .
- Ocakçı, M. (1994). Kimlik Elemanlarının Şehirselleşmeye Yönelendirici Etkisi. *Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu 'Kentsel Tasarıma Ekolojik Yaklaşım'* (s. 239-245). İstanbul: M.S.Ü.
- Oğurlu, İ. (2014). Çevre-Kent İmajı-Kent Kimliği-Kent Kültürü Etkileşimlerine Bir Bakış. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*(26 Güz), 280-290.
- Onur, B. E. (2012). Peyzaj Tasarım ve Yönetiminde Ekolojik Yaklaşım ve Sürdürülebilir Kent Hedefine Katkıları. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 2(5), 245-252.
- Ozankaya, Ö. (1992). Ulusal Toplumun ve Ulusal Kültürün Kurucu Öğeleri. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 3(10).

- Önge, M. (2011). *Conservation of Cultural Heritage on Alaeddin Hill in Konya from the 19th Century to Present Day*. Ankara: ODTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Doktora Programı, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Önge, M. (2017). *Konya'nın Selçuklu Dönemi Mimari Mirası ve Günümüzdeki Durumu ile İlgili Notlar*. Arkitera: <https://www.arkitera.com/gorus/konyanin-selcuklu-donemi-mimari-mirasi-ve-gunumuzdeki-durumu-ile-ilgili-notlar/> adresinden alındı
- Önge, M. (2018). Tarihsel Süreçte Konya Kent Morfolojisinin Gelişimi. *Türkiye Kentsel Morfoloji Araştırma Ağı II. Kentsel Morfoloji Sempozyumu*, 455-468.
- Özbek, M. (2004). *Kamusal Alan*. (M. Özbek, Dü.) İstanbul: Hil Yayınları.
- Özdemir, A. (2007). Katılımcı Kent Kimliğinin Oluşumunda Kamusal Yeşil Alanların Rolü. *Planlama Dergisi*.
- Özdemir, E. (2007). *İstanbul Kıyı Mekanında Dolgu Alanların Rekreatif Kullanımının Planlama Açısından İrdelenmesi İstanbul Avcılar Örneği*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Özdemir, M. Z. (2004). Yeni Atina Bildirgesi (Şartı). *Planlama Dergisi*.
- Özdemir, N., & Gökmen, H. S. (2019). Üniversite ile Kent Arasında Bir İletişim Aracı Olarak Üniversite Müzeleri. *Kent Kimliği*.
- Özdemir, B. (1982). *Kentsel Mekanların Görsel Analizinde Kullanılabilecek Bir Yöntem Üzerine*. İzmir: DEÜ Fen Bilimleri Enstitüsü , Doktora Tezi.
- Polat, E. (2003). Karşı-Kentleşme Bağlamında Kentsel Coğrafyanın Değişim Süreci . Ankara: Kentsel Coğrafya Ders Notları (basılmamış).
- Polat, Y. A. (2015). Türkiye'de Kentsel Dönüşüme Bütüncül Bir Bakış : Elazığ Örneği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 185-201.
- pps.org*. (2018).
- Rapoport, A. (1989). *Housing. Culture and Design : A comparative Perspective*.
- Rappa, A. L. (2002). Modernity and the Politics of Public Space: An Introduction. *The European Journal of Social Sciences*, 5-10.

- Sağlık, E., & Kelkit, A. (2019). Kentsel Kimlik Bileşenlerinin Kent Kullanıcıları Tarafından Belirlenmesi: Örnek Kent Çanakkale. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi* , 63-76.
- Sarp, N. A. (2016). *Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Mekansal Sonuçları : Ankara Aktaş Mahallesi Kentsel Dönüşüm Örneği*. Ankara: Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Schulz, C. N. (1980). *Genius Loci: Towards a Phenomenology of architecture*. New York: Rizolli.
- Shaukland, G. (1996). Tarihi Değeri Olan Kentlere Neden El Atmalıyız. *Kent ve Kültürü*, 8, 23-25.
- Sille . (2022). gokonya: <http://www.gokonya.com.tr> adresinden alındı
- Soncu, A. G. (2012). *Kimliklerin İnşasında Kurumsal Dergilerin Rolü: Türk Yurdu ve Ülkü*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sprierigen, P. D. (1965). *Urban Design: The Architecture of Towns and Cities* . U.S.A.: McGrawHill Book Company.
- Suher, H. K. (1995). Kent Kimliğine Etkili Yasa Uygulamaları. *Mimari ve Kentsel Çevrede Kalite Arayışları Sempozyumu*, 3-12.
- Şahin, N. (2010). *Kent Kimliği ve Değişim Sürecinin Kayseri Kenti Örneğinde İrdelenmesi*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Şengül, E. (1995). *Mimari-Su İlişkisi Üzerine Bir İnceleme*. İstanbul: İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü .
- Şentürer, A., Ural, Ş., & Uz, F. (2004). Etik-Estetik. *Mimarlık ve Felsefe Sempozyumu Kitabı* (s. 52-59). içinde İstanbul: Yapı Yayınları.
- Taksim Meydan Düzenlemesi. (2012). *TMMOB Peyzaj Mimarları Odası İstanbul Şubesi*, 4.
- Tapur, T., & Bozyiğit, R. (2009). Ereğli (Konya) İlçesinde Meyvecilik. *Marmara Coğrafya Dergisi* , 123-152.
- Tatlıdil, E. (1992). Kent Sosyolojisi : Kuram ve Kavramlar. *Sosyoloji Dergisi*.

- Tekel, A. (2009). Alışveriş Merkezlerinin 'Kamusal Mekan' Nitelikleri Üzerine Bir Değerlendirme: Ankara Panora Alışveriş Merkezi Örneği. *Türkiyat Araştırmaları*, 141-154.
- Tekeli, İ. (1991). Bir Kentin Kimliği Üzerine Düşünceler. *TMMOB Mimarlar Odası Yayını*, 79-89.
- Tekeli, İ. (1991). Kent Planlaması Konuşmaları . *TMMOB Mimarlar Odası*, 81-82.
- Ter, Ü., & Özbek, O. (2005). Kent Merkezlerinin Oluşumunda Alansal Gömülülük: Konya Tarihi Kent Merkezi. *Gazi Üniversitesi Mühendislik- Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 20(4), 527-536.
- Topçu, K. (2004). *Konya'da Farklı Üç Kentsel Mekanda Kent Kimliği Üzerine Bir Araştırma*. Konya: Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü .
- Topçu, K. (2011). Kent Kimliği Üzerine Bir Araştırma : Konya Örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1048-1072.
- Tunçer, M. (2009). Ankara'da Kentsel Kimlik Oluşumu, Değişimi, Bu Bağlamda Kentsel Koruma ve Dönüşüm Projeleri. *TMMOB Dosya 10.1*, 56-63.
- Ulağlı, S. (2018). *'Öteki'nin Bilimine Giriş İmgebilim*. İstanbul: Motto Yayınları.
- Ulu, A., & Karakoç, İ. (2004). Kentsel Değişimin Kent Kimliğine Etkisi. *Planlama Dergisi*, 59-66.
- Unesco - Mimarlar Odası. (1990). *Kültürel Gelişmenin On Yılı ve Türkiye*. E Yayınları.
- Uyanık, H. N. (2016). *Yeni Kent Kurgusunda Rekreatif Yeşil Alanlar ve Parklar Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü .
- Uzun, A. (1999). Konya'da yıkılan Selçuklu ve Osmanlı Eserleri. *İpekyolu Dergisi Özel Sayı(2)*, 81-90.
- Ünal, M. (1979, Temmuz , Ağustos). Türkiye'de Apartman Olgusunun Gelişimi : İstanbul Örneği. *Çevre Dergisi(4)*, 71.
- Vatandaş, S. (2020). Bireysel ve Toplumsal Gerçeklikten, Sosyal Medyanın Sanallığına: Bireysel ve Kolektif Kimliklerin Anlamsal ve İşlevsel Değişimi. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 21(1), 220-249.

- Yaylı, H. (2012). Küreselleşmenin Kentler Üzerine Etkisi : "İstanbul Örneği". *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 331-355.
- Yıldırım, B. (2015). Kamusal Mekan: Türkiye'de Devlet ve Kamusal Alan Üzerine. *Mimarlık Dergisi*, 45-49.
- Yıldızber, Z. E. (2003). *Açık ve Kapalı Kamusal Mekanların Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi (Tüketim Kültürü Bağlamında)*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Zeren, N. (1981). *Kentsel Alanlarda Alınan Koruma Kararlarının Uygulanabilirliği*. İstanbul: İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Büşra Nur BOZDAM

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi :2018, KTO Karatay Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İŞ DENEYİMİ

Stajlar : 2016, Stajyer İç Mimar, Akcami Konut Yapı Kooperatifi
2017, Stajyer İç Mimar, İlgün Mimarlık

Tarih: 05.07. 2022

